

Ankica Begić

INDIJANAC KOMANČ, MOJ BRAT PO KRVI

Izdavač: Profil Knjiga, dio grupe Profil International
Za izdavača: Daniel Žderić
Glavna urednica: Ivana Žderić
Urednica: Sandra Pocrnić Mlakar
Lektura: Ivan Blažević
Korektura: Tomislav Salopek
Grafičko oblikovanje: Renata Pukl
Fotografija autorice: Tomislav Čuveljak

© za hrvatsko izdanje Profil Knjiga, 2013.

1. izdanje, Zagreb, Hrvatska, rujan 2013.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne može biti objavljen ili pretisnut bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

Tisak: Profil, rujan 2013.

Ankica Begić

INDIJANAC KOMANČ, MOJ BRAT PO KRVI

*Dnevnik liječenja matičnim stanicama –
ispovijest iz sterilne jedinice*

Predgovor i komentari liječnika: prof. dr. sc. Mirando Mrsić

PROFIL

Sadržaj

Predgovor - prof. dr. sc. Mirando Mrsić	9
Uvod	11
Uvod u transplantaciju	14
Dnevnik liječenja matičnim stanicama	23
Transplantacija	55
Kod kuće	94
Zaklada Ane Rukavina u svjetskom registru	145
Lana Šarić: <i>Klasa optimist</i>	148
Prof. dr. sc. Mirando Mrsić: Banka krvi iz pupkovine	151
Anino pismo <i>Želim život</i>	160
Zahvala	164
Biografija autorice	166

U znak zahvalnosti liječnicima, Zakladi Ana Rukavina i darivatelju

Predgovor - prof. dr.

Mirando Mrsić

Napisati predgovor za ovakvu knjigu izazov je, ali i čast, jer njome upućujemo čitatelja u svijet u kojemu nitko od nas ne bi htio biti. Svijet pun zebnje, straha, ali i bezgranične nade. Svi mi, zdravi, mislimo da u tom svijetu postoji samo tuga i patnja, ali, dragi čitatelju, na kraju ove knjige vidjet ćete da ima i smijeha i radosti i nadasve nade. Autorica ove knjige nije samo pisac nego i osoba puna humora, nade i vjere u bolje sutra i to je ono što Ankicu nosi kroz život. Taj isti optimizam i nada nosili su i Anu Rukavina, koja se kao nevidljiva traka svjetlosti pojavljuje kroz cijeli tekst. No knjiga ili, bolje rečeno, dnevnik jedne nade, nije samo spisateljski uradak nego je i svojevrsan edukacijski tekst za sve one koji se nađu u istoj ili sličnoj situaciji.

Nitko od nas nije na to spreman i mnoga pitanja koja ćemo sebi postaviti kada i ako se nađemo u toj situaciji naći će odgovore u ovoj knjizi. Tijek liječenja ispričan rječnikom i jezikom bolesnika, ali duboko vezan uz liječnike, medicinske sestre i sve druge koji sudjeluju u liječenju daju nam pogled u tu, drugu dimenziju života. Kako kaže narodna poslovice, zdrav čovjek ima puno želja, a bolestan samo jednu - biti zdrav. I tu je sublimirana cijela esencija ove knjige. Nada u ozdravljenje, ali nada koju ne donosi lijek, skalpel, zračenje, nego ozdravljenje koje donosi nepoznati Čovjek. Bez tog Čovjeka ne bi bilo ozdravljenja i to je jasna potvrda da svi mi nosimo lijek u sebi.

Naše su matične stanice lijek i to je druga vrijednost ove knjige. Jasno nam je pokazana ljudska dimenzija darivanja. Što to znači kada dobijete vijest da, eto, iako u obitelji nemate nikoga tko vam može darovati matične stanice, tamo negdje daleko postoji osoba koja će vam pružiti ruku nade i ozdravljenja? Na stranicama ove knjige posebno su dojmljivi dani iščekivanja, kao i radost što

postoji netko tko je može spasiti. Spisateljica nam omogućuje da svjedočimo njenoj želji da upozna tu osobu, da mu se ljudski zahvali, jer svi ti dragi ljudi, žene i muškarci koji su dio goleme milijunske obitelji dobrovoljnih darivatelja matičnih stanica, za svoje djelo imaju samo jednu nagradu, novi život nekome.

I zato im veliko hvala.

I kao što se katkad, ili u pravilu, u životu događaji ne nižu jedan za drugim, nego često teku paralelno, u knjizi svjedočimo spisateljčinu traganju za vlastitom biološkom obitelji. U sjećanju mi je sličan događaj iz naše prakse, kada smo liječili jednu mladu bolesnicu od teškog oštećenja koštane srži. Učinili smo rutinske pretrage i ustanovili da se bolesnica potpuno razlikuje od svoje majke, oca i brata. To nas je, naravno, iznenadilo te smo u razgovoru s obitelji saznali da su bolesnicu kao dojenče usvojili i da ona ima biološke roditelje i braću, ali to su od nje godinama tajili. Kako je to bila jedina mogućnost izlječenja, uspjeli smo doći do bioloških roditelja i braće te se ustanovilo da jedan od njih može dati matične stanice. Transplantacija je uspješno obavljena i bolesnica je izliječena. Da nije bilo transplantacije, vjerojatno se ta obitelj nikada ne bi spojila.

I u ovoj knjizi transplantacija je bila ta koja je spojila obitelji.

Ankica Begić je osoba koja u životu nikada nije rekla ne može ili neće moći. Tako u knjizi svjedočimo potrazi za anonimnim darivateljem i, unatoč svim preprekama, etičkim i administrativnim, Aninom uspjehu da stupi u kontakt s darivateljem. Znajući Ankicu, siguran sam da će doći do susreta.

I za kraj ovog predgovora, dragi čitatelju, dopustite mi da se i osobno osvrnem na ovu knjigu u kojoj sam i ja u jednom dijelu bio dio života naše spisateljice. Prije toga, mali ispravak teksta i poruka Ankici da dr. Mrsić nije ateist i da vjera u dobro uvijek rezultira dobrim i da druga Ana uvijek bdije nad Zakladom. Rijetke su osobe kao Ankica Begić, koje imaju toliko humora i optimizma u najtežim trenucima, tako da uopće ne pomislite da liječenje može završiti neuspjehom.

I to je poruka koju nosi ova knjiga i koju želim podijeliti s vama, čitateljima ove knjige. Vjera u dobro i dobar završetak već je pola uspjeha u liječenju.

prof. dr. sc. Mirando Mrsić, liječnik, hematolog

Uvod

Dragi čitatelji!

Ja nisam pisac, ni pjesnik, pa mi oprostite na mojem načinu pisanja. Kao što je rekla naša Ana Rukavina, i meni se jednostavno dogodio život iz kojeg i vi možete nešto naučiti.

Kada sam čitala Anino pismo „Želim život“, objavljeno u *Gloriji* 2006. godine, nisam ni slutila da će mi biti potrebna transplantacija koštane srži, da će Ana umrijeti i da će njezina mama osnovati zakladu koja će ući u svjetski registar i da će se meni u svjetskom registru naći darivatelj. Čitala sam pismo i plakala, vjerujući da će Ana ozdraviti i ne sluteći da i mene čeka isto.

Kada sam saznala da idem na transplantaciju, sinula mi je ideja da bih mogla voditi dnevnik i u njega zapisivati sve što mi se događa. Razmišljala sam da bi bilo dobro kada bih našla izdavača i kada bi ljudi mogli to pročitati i uvidjeti da ostaje samo vjera kada je čovjeku najteže i stoji iznad ponora na kraju tunela. Vjera, nada i tračak svjetlosti koji na trenutke osvjetljava put.

Ta vjera i nada kod mene su stalno prisutne. Jako su važne ljubav i podrška dragih ljudi. Ta ljubav vam daje snagu da idete naprijed. Iako je bitno i ljubazno osoblje bolnice, morate imati podršku i ljubav obitelji i prijatelja, tako da ste svjesni da niste sami i da se imate čemu nadati i za što boriti.

Ja sam imala sreću i podršku muža, djece, prijatelja, bolničkog osoblja, ekipe „Misije zajedno“, očeve rodbine i ljudi iz Zaklade, a posebno Marije Rukavina. Okružena tolikom brigom i ljubavlju, borila sam se i zbog sebe i zbog njih.

Ovo je moje životno iskustvo u kojem se isprepliću dvije priče koje teku paralelno. Jedna je o transplantaciji, a druga o traženju moje biološke obitelji.

Ovu knjigu posvećujem našoj Ani Rukavini i njezinoj mami Mariji Rukavini, kojoj svi mi koji smo dobili transplantat iz registra dugujemo život. Za nas je ona živa Majka Terezija.

Svima koji ste bili uz mene i koji ćete ovo čitati velika HVALA!

LIJEČNIK: Esencijalna trombocitemija je kronična maligna bolest čije je obilježje povećanje broja trombocita i povećanje slezene. Trombociti su krvne pločice kojima je zadaća da u slučaju ozljede tkiva stvaraju ugruške, ali dijelom sudjeluju i u obrani našeg organizma od infekcija. U slučaju velikog broja trombocita postoji rizik od spontanog stvaranja ugrušaka u krvi te nastanka tromboze tj. začepljenja krvnih žila. U nekim se slučajevima tromb može otkinuti i izazvati plućnu emboliju ili moždani ili srčani infarkt. Esencijalna trombocitemija u početnoj se fazi liječi lijekovima koji ne dopuštaju da se broj trombocita poveća na više od 400.000-500.000. U današnje je vrijeme napuštena terapija interferonom jer su razvijeni drugi lijekovi. Osim tromboze, najopasnija komplikacija bolesti jest ruptura, puknuće slezene bez ikakvoga vanjskog uzroka, jer se u ovih bolesnika slezena može povećati toliko da ispunjava 2/3 trbuha. U tim slučajevima hitna je operacija jedina opcija.

U posljednjih desetak godina unaprijeđene su dijagnostika i terapija esencijalne tromboicitemije. Otkriven je gen JAK-2 koji ima veliku ulogu u prognozi i ishodu liječenja. U većini slučajeva bolest je dugotrajna i stabilna, dok

u rijetkim slučajevima bolest može uznapredovati te dovesti do potpunog nestanka koštane srži zbog ožiljnog pretvaranja (fibroze) koštane srži. Jedini je način liječenja transplantacija matičnih stanica.

U ovoj fazi bolesnici se prvi put susreću sa smrtnom opasnošću, stoga je ljudski da se pojavljuju strahovi, fobije i nesanica. Ako bolesnik ne može sam prebroditi to stanje, preporučuje se da potraži pomoć psihijatra koji će uz psihoterapiju, i u nekim slučajevima lijekove, pripremiti bolesnika za prihvaćanje dijagnoze i nastavak liječenja. Vjera je osobna stvar svakog pojedinca i, prema iskustvu, vjera u dobro i pozitivan način razmišljanja znatno pridonose uspjehu liječenja.

Uvod u transplantaciju

Razboljela sam se u siječnju 1995. godine. Nisam ni znala da sam prehodala rubeolu jer nisam imala temperaturu. Mislija sam da je igličasti osip na licu alergija na hranu. I nisam primijetila da su mi iza uha otečena dva limfna čvorića, veličine zrna graška. Radila sam u MUP-u u Ilici 336 i dežurala u petak na Sveta tri kralja i vikend. Kada sam u nedjelju došla doma i presvlačila se, muž je primijetio osip po cijelom tijelu i odveo me na Šalatu. Dermatolog je rekao da je to slučaj za Kliniku za infektivne bolesti dr. Frana Mihaljevića. Tu je prema nalazima krvi potvrđeno da je posrijedi rubeola. Rekli su mi da ležim i pijem čaj, a za dva tjedna ponovno dođem izvaditi krv. Poslije toga trombociti su skočili na 452, a normalne vrijednosti su od 140 do 440. Moja doktorica opće prakse u Domu zdravlja MUP-a u Šarengradskoj dr. Seni Miličić odmah me je uputila u Vinogradsku, hematologu.

Bila je srijeda. Taj dan je radio dr. Vlatko Pejša, danas profesor i pročelnik hematologije u KB-u Dubrava. Odmah me je primio i uputio na daljnje hematološke pretrage. Rekao mi je da na nešto sumnja i da treba napraviti punkciju kosti.

Kako sam uvijek vesela, tako sam i taj dan došla nasmijana u ambulantu i u čekaonici pričala viceve. Gleda on mene i nalaze i kaže da se nalazi ne poklapaju s mojim izgledom i općim stanjem. Kako bi bio siguran, treba napraviti još i biopsiju kosti. Citološki laboratorij u Vinogradskoj se adaptirao te sam bila na biopsiji u Zajčevoj. Ta, prva biopsija nije me jako boljela. Ležala sam dva sata, muž je došao po mene, popila sam Ketanol i otišla odraditi ostatak smjene.

Kada su došli nalazi, kaže mi dr. Pejša da je riječ o kroničnoj mali-

gnoj bolesti trombocita, koja se zove esencijalna trombocitemija (ET – *Trombocytchemia esencialis*). Rekao mi je da mogu dočekati duboku starost ako budem živjela normalan život, bez puno stresova. U suprotnom, može doći do mutacije gena i promjene bolesti u teži oblik jer je esencijalna trombocitemija manje maligna od drugih oblika.

Naravno, to je za mene bio šok. Imala sam 31 godinu, blizance od 8,5 godina i bili smo podstanari.

Uvukao se u mene nekakav strah. Izgubila sam apetit, samo sam pila kavu i plakala. Kada sam s tim nalazima došla k dr. Seni Miličić i kod nje se rasplakala, rekla mi je da se s tim neću moći sama nositi i da mi je potrebna stručna pomoć te mi je napisala uputnicu za psihijatra na Rebru.

Primila me je dr. Gorana Tocilj i sve mi razbistrila. Rekla mi je da mi se vidi strah u očima te da cijeli rat radi s braniteljima i stradalnicima Domovinskog rata i da ni kod koga nije primijetila toliki strah. Bojala sam se da ću umrijeti, a djeca ostati siročad; muž će se oženiti, a oni biti gladni i jadni. Još mi je rekla da tu bolest moram prihvatiti, inače ću izludjeti i završiti u umobolnici. Djeca će se sramiti lude mame, a muž lude žene, i bit će siročad pokraj mene žive. Propisala mi je lijek Amozyl za poboljšanje raspoloženja, koji sam ubrzo prestala uzimati jer mi nije bio potreban.

Došla sam doma, razgovarala s mužem, dobro razmislila i krenula naprijed. Bio je petak, a u nedjelju je bila misa u Mariji Bistrici. Muž me je odveo i ja sam se ispovjedila i pričestila. Zatim sam na brdu kod križa molila Majku Božju da mi bude na pomoći da to sve izdržim. Molila sam i plakala, a kad smo došli doma, zaspala sam. Drugi dan kad su djeca došla iz škole, sjeli smo svi za stol i pokušala sam im sve objasniti što bezbolnije.

Rekla sam im da sam bolesna, ali ću još dugo živjeti i počet ću ih učiti kuhati i pospremati te će mi svi pomagati, a u sebi sam mislila kako je dobro da se znaju brinuti o sebi. Ako se meni što, ne daj, Bože, dogodi,

neka znaju kuhati, barem neće biti gladni. Napravili smo generalku, a zatim je počelo kuhanje. Prvo sam ih učila peći palačinke. Stavila sam novine na pod ispred peći i učila ih okretati u zraku. Palačinku koja padne na novine pojede naša kuja Sara, a onu koja ostane u tavi mi.

Malo-pomalo, dečki su naučili puno toga, kuhati i pospremati. Kada se vratim kući s transplantacije, naučit ću ih glačati i prati rublje. Dobro je sve znati, jer nikada se ne zna u kakvoj se situaciji čovjek može naći. Što bismo oni i ja da moj muž sve ne zna? Tko bi prao i glačao rublje, meni, a i njima? A ako zna njihov otac, zašto i oni ne bi naučili? Kada se ožene, neka pomognu ženi i bit će svi zadovoljniji i sretniji.

Dr. Pejša mi je propisao lijek Litalir. Pila sam ga dvije godine, iako sam ga teško podnosila. Povećana slezena, mučnine i umor. Nakon dvije godine zamijenio ga je Myleranom. Od tog lijeka bila sam dezorijentirana. Dogodilo bi se da nisam znala gdje sam kad bih izašla iz autobusa ili tramvaja. To bi trajalo možda sekundu–dvije, ali je bilo strašno, kao da ludim.

Rekla sam dr. Pejši u KB-u Dubrava što se događa. Prekinuo je terapiju Myleranomom i propisao mi injekcije interferona. U početku sam ponedjeljkom, srijedom i petkom išla u dnevnu hematološku ambulantu, a zatim mi je injekcije davala moja prijateljica i susjeda Ana.

U kolovozu, prije nego što je otišla na more, Ana me naučila da sama sebi dajem injekcije, samo bi mi muž primio ruku. Interferon sam uzimala 20 mjeseci i nije bilo popratnih pojava. Bolest je ušla u remisiju, bila je pod kontrolom i u fazi mirovanja, a ja sam se dobro osjećala i nije mi trebala terapija.

Remisija je trajala osam godina, a zatim je razina trombocita počela opadati. Profesor Pejša poslao me je na krvnu pretragu, kojom je dokazano da je gen mutirao. Napravili su mi biopsiju, koja je bila strašno bolna – umjesto jednom, liječnik je tri puta bušio zdjeličnu kost – i kost je bila suha. Pola sata kasnije došla je doktorica s citologije da napravi punkciju. I ona je triput bušila sternalnu kost pod prsima i isto tako rekla da nema srži.

Poslije toga deset dana nisam se mogla sagnuti ni ruke dići iznad glave. Ipak, sve sam dane radila. Vodila sam kućanstvo u jednoj obitelji. Gospođa mi je rublje za glačanje stavila na dasku, a dečki su mi sve namirnice za kuhanje donijeli na radnu površinu u kuhinju, da se ne saginjem.

Došli su nalazi. Dijagnoza: mijelofibroza. Idem redovito na kontrole, a trombociti polako padaju. Prof. Pejša kaže da nema lijeka, osim transplantacije koštane srži. Da bi se mogao pokrenuti postupak, moraju se iscrpiti sve mogućnosti liječenja, tj. trombociti su još u okvirima neke normalne, minimalne granice. Godinu dana poslije, 2008. godine, dr. Ozren Jakšić mi ponovno radi biopsiju zdjeličnih kostiju i nalaz pokazuje da bolest napreduje.

Molim da mi punkciju koštane srži napravi dr. Tatjana Štos jer je jako spretna i brza. Ona nasloni uho na sternum, kuckajući prstima po kosti. Osjeti gdje ima koštane srži, ubode i otrprve izvuče srži za punu epruveticu. Dok ona to radi, ja pričam viceve. Tako se oslobađam straha i manje me boli te začas sve bude gotovo. Već mi je vadila nekoliko puta. Zahvaljujem joj i kažem da kao što joj je prezime Štos, tako radi i punkcije. Uvijek se nasmijemo do suza.

Muž me doveze doma, a mene jako boli. Ležim u boravku, a moja mama u sobi. Kaže moj muž njoj: „Vidiš kako ti kćer jako boli, a ti je ne pitaš ni kako je.“

A ona njemu kaže: „Svakomu je njegova bolest najteža.“ I vrati se u sobu. Kažem mužu da se s njenim mozgom nešto događa jer znam koliko me voli, cijeli svoj život posvetila je meni. Mislila sam da ima Alzheimerovu bolest, ali poslije je, nažalost, otkriveno da ima tumor mozga (glioblastom). Cijeli život tajila mi je podatke o ocu, ali uvijek je govorila da imam sestru Mariju, tj. očevu kćer iz prvog braka.

Kada mi je prof. Pejša rekao da će biti potrebna transplantacija koštane srži, pitao me je imam li braće i sestara koji bi došli dati uzorak krvi za

tipizaciju. Rekla sam da mi je mama rekla za Mariju, a on mi kaže kako se samo u djece istih roditelja može dogoditi da antigeni odgovaraju.

Ipak, rekla sam mami da sa mnom pokuša potražiti Mariju i da mi da više podataka jer bi ona, sigurno, pristala na tipizaciju i, ako bi bila podudarna, dala bi mi svoje krvotvorne matične stanice da mi spasi život.

Sve do tada krila sam svoju bolest od mame jer je preživjela rat u Bosni. Godine 1995. je izbjegla, a 2002. imala težak infarkt. Ali jedan dan sam bila toliko ljuta i jadna i tražila sam od mame da mi ispriča istinu o ocu i Mariji, jer ona je cijeli život govorila da je otac umro. Gledala je u mene, a ja sam neutješno plakala. Pomilovala me po kosi i rekla da je pogriješila što je šutjela. Priznala je da je otac možda živ. Plakale smo obje. Rekla je da će mi sve ispričati i pomoći da ih nađem.

Mama je sve do svoje smrti bila kod mene, a moj se muž brinuo o nama objema dok smo bolovale.

Meni su trombociti padali i gubila sam na težini. Prof. Pejša propisao mi je interferonske injekcije tri puta tjedno. Kada sam 2007. i 2008. primala interferon za snizivanje trombocita, nije bilo nuspojava. Početkom 2009., kada sam ga ponovno uzimala, imala sam sve moguće nuspojave, osim suicida. Temperatura 39 i 40 °C, unatoč Panadonu za snizivanje temperature 2–3 puta na dan. Zimica, tresavica, mučnina, povraćanje i bolovi u nogama, koje su bile pune modrica. Noge su me boljale toliko da sam se jedva kretala.

Kad sam išla po uputnicu za kontrolu k prof. Pejši, moja doktorica Miličić rekla mi je, kad dođem u bolnicu, da se ne dam doma jer je pitanje dana kada će nešto u meni puknuti i prokrvariti. U utorak sam bila kod prof. Pejše, a u petak mi je pukla slezena. Izgubila sam 16 kg i imala sivo-žutu boju kože. Bila sam živi mrtvac i mršava kao kostur, ali i dalje sam vjerovala, molila se i smijala se.

Ujutro se dignem u 6 i počnem kuhati, a u 9 si dam injekciju interferona i više ne mogu stajati na nogama. Moram ili sjesti ili leći. Po

nogama sam imala pedesetak modrica. Svaka 2–3 tjedna u Hitnoj sam na Rebru primala trombocite.

Toga su nas dana posjetili susjedi oko 15 sati. Podigla sam malu susjedu Anteu, koju sam čuvala dok joj je mama učila za ispite na faksu. Nisam znala da ne smijem podizati teško. Osjetila sam jaku bol s lijeve strane gdje je slezena, a kada sam je spuštala, još jaču. Tada mi je slezena pukla.

Muž me vozi na Hitnu u KBC Rebro, obavljaju krvne pretrage. Šalju me na RTG abdomena, daju mi trombocite, krv i infuziju, tablete protiv bolova. U isto sam vrijeme imala menstruaciju, a cijele te godine menstruacije su trajale duže jer je bilo malo trombocita koji bi zaustavili krvarenje. Ujutro me žele poslati ginekologu u Petrovu. Kažem im da me ne boli u donjem dijelu trbuha, nego na lijevoj strani, visoko iznad zdjelične kosti. Cijelu noć provedem na Hitnoj i ujutro me puste doma, ali hodam sva zgrčena i boli me. Kod kuće povraćam, a temperatura mi je 38,7 °C.

Zovem Hitnu, odakle nas upute na Rebro, a mene već boli toliko da jaučem. Molim ih da me pošalju na ultrazvuk ili CT abdomena jer me boli točno gdje je slezena, koja mi je prije godinu dana bila dvostruko povećana. Obave CT i ultrazvuk i čudno se pogledavaju. Na internističkom odjelu sve do ponedjeljka do 18 sati primam krv, trombocite, infuziju, antibiotike i injekcije protiv bolova, a hranu ne dobivam.

U 18.15 dolazi prim. dr. Željko Jelinčić i kaže da je moje stanje kritično. Prvi put nakon 25 godina operacija slezene i raka debelog crijeva. Boji se operirati. Kaže da je slezena triput povećana, pukla je i krv se slijeva u trbušnu šupljinu. Operacija će biti teška i vjerojatnost je 90 posto da ću umrijeti. Kažem ja njemu da potpisujem pristanak na operaciju jer je i smrt bolje rješenje od ovih bolova. Kažem mu kako vjerujem da će njegove spretne ruke i Majka Božja napraviti čudo. Nisam se bojala nimalo, jer sam duboko u sebi osjećala mir i da će sve dobro završiti. U tom trenutku samo sam razmišljala o svojoj majci, jer nema nikog osim mene.

Zovem muža i kažem mu da je doktor rekao da mi je pukla slezena i da ću možda umrijeti, a, ako umrem, on neka se oženi, da ne bude dečkima na teretu, da se s njima dobro slaže. Zamolim ga da mojoj mami, koja leži na onkologiji zbog glioblastoma, skuha i odvede je do kupaonice, a kada padne na postelju, da je smjesti u Marof, gdje može dobiti svu potrebnu njegu, a gdje je osoblje educirano.

Voze me u operacijsku dvoranu. Kažem im kako sam uvijek govorila da ću umrijeti s osmijehom na usnama i sa šalicom kave. Kavu ne smijem piti zbog operacije, ali mogu pričati viceve. Pričam vic, a oni od smijeha zaustave krevet na kojem me voze i smiju se. Dovezu me u operacijsku dvoranu, a ja se prekrižim, izmolim Očenaš, Zdravomariju, Slava Ocu i utonem u san.

Operacija je trajala cijelu noć. Bila je vrlo teška. Oko 8 sati muž je došao na intenzivnu i pitao za mene. Sestra mu je rekla da je operacija dobro prošla, da sam došla k svijesti, ali treba vidjeti hoće li pasti temperatura nastala zbog početka sepse.

Oko 14.30 sanjam da se nalazim u maloj prostoriji metar na metar, sama, uplašena, oko mene mrak, ništa se ne vidi, a ja se strašno bojim i vrtim se u krug. Odjednom ugledam ispred sebe zraku sunca koja dolazi s neba i sva se prostorija oko mene ispuni svjetlom, samo sam ja još u tami. Ta zraka sunca pretvori se u bijeli cvijet s pet latica, a cvijet u velika bijela vrata. Vrata se zaoble u zlatnu krunu i kroz tu krunu prolazi Majka Božja sva u bijelom i lebdi iznad mene, okrenuta prema meni s ispruženom rukom. Skačem uvis da je primim za ruku. Nedostajao je pedalj da je dotaknem, kad me netko zazove: „Ana, Ana, probudi se!“ Otvorim oči, a to moja prijateljica Jasna. Došla me posjetiti. Probudim se, pogledam oko sebe i kažem: „Hvala ti, Bože i Majko Božja, što ste me ostavili na životu.“ Vjerujem da mi je Majka Božja pokazivala put da izađem iz tame, tj. da se ne predajem. To je bila granica između života i smrti.

Oko 18 sati dolazi vizita. Pružam dr. Jelinčiću ruku i kažem mu: „Spasili ste mi život, zahvalna sam vam do groba.“ A on meni: „Zahvali

Onomu gore u kojeg i ja vjerujem, jer tvoje stanje je bilo toliko kritično da takav slučaj nikad nisam imao.“

Nakon 24 sata izašla sam s intenzivne na odjel, a osmi dan kući. Crijeva nisu stradala, a sepsa je nestala. Hvala Bogu, sve je dobro završilo.

Kada sam išla na vađenje konaca nakon operacije slezene, zamolila sam dr. Sandru Bašić-Kinda da mi kaže iskreno mišljenje. Pogledala mi je nalaze i izvadila krv. Trombociti su bili 165. Nalaz slezene je pokazao da je ona jela što je srž proizvela. Dr. Kinda je potvrdila da je slezena pukla kad sam podizala malu susjedu, a mjesec dana prije toga nastao je hematoma koji se počeo raspadati.

Rekla mi je da za fibrozu nema lijeka, osim transplantacije. Budući da nemam slezene, a njena je uloga da pročišćava i proizvodi krv kada srž ne može, jedini je način liječenja transplantacija koštane srži. Rizik je 50 prema 50. Ako se nađe donor i preživim, bit ću zdrava žena, a, ako se bojim ići na transplantaciju, ostaje mi 4–7 godina života, ali nakon četiri godine bit ću ovisna o stalnoj transfuziji. Odmah sam rekla da ću riskirati. Volim život i ne mogu križati dane na kalendaru računajući koliko mi je još ostalo. Dr. Kinda tada mi je obećala da će prezentirati moj slučaj transplantacijskom konziliju i upoznati me s prof. Borisom Labarom.

Mama je umrla 8. listopada 2009. Potkraj listopada dolazim k prof. Labaru na dogovor radi transplantacije.

HZZO je odobrio transplantaciju. Prvi je darivatelj pronađen u američkom registru, ali dva mjeseca Amerikanci s njim nisu mogli stupiti u kontakt zbog promjene adrese. Kada su ga pronašli, bila sam presretna. Pristao je dati krv na dotipizaciju, ali iz opravdanih razloga tek za tri mjeseca. Dotipizacija je bila završena 15. lipnja 2010. Kaže meni dr. Labar da je identičan 10/10 te da čekam poziv na transplantaciju.

Toga dana nitko nije bio sretniji od mene. Poslan je zahtjev za zakaživanje datuma uzimanja transplantata. No iz Registra javljaju da je

zbog bolesti moj donor trajno izbrisan. Bila sam toliko jadna i očajna da sam poželjela umrijeti ili poludjeti, da nemam osjećaja i da moje muke prestanu.

Sljedećeg dana, kad sam se probudila, pomislila sam kako je svako zlo za neko dobro i da Bog zna što će sa mnom. Ne daj, Bože, da sam imala transplantaciju a da sam s transplantatom dobila neku drugu neizlječivu bolest. U američkom registru bio je još jedan darivatelj čija je krv poslana u KBC Rebro na dotipizaciju i bio je podudaran 10/10. Za tri tjedna obavljena je dotipizacija i ugovoren datum davanja transplantata. Bog je jedna vrata zatvorio, a druga otvorio, samo treba iskreno vjerovati.

Dnevnik liječenja matičnim stanicama

15. rujna 2010., srijeda

Muž je u Bosni već 10 dana kod svoje mame jer je bolesna, a ja sam radila i 8. rujna 2010. operirala polip na maternici koji je dobroćudan, ali može puknuti u sterilnim jedinicama i izazvati krvarenje, a to je opasno i nepotrebno. Dogovorili smo se da dođem autobusom, a vratit ću se s njim.

Dolazim u Prijedor u 20.30. Muž me čeka i vozi me u selo. Pitam ga kako je svekrva, a on kaže kako kad, kada primi krv, dobro, a kada krv propadne, loše. U 21.15 dolazimo u selo. Svekrva se probudila kad smo stigli. Istuširam je i promijenim joj pelenu. Ona malo večera jer nema teka. Muž ide spavati, a nas dvije razgovaramo dugo, ne sluteći da je to naš posljednji razgovor.

Ispričala mi je kakvu je nepravdu doživjela s obiteljskim nasljedstvom i tada sam shvatila zašto se zatvorila u sebe i skrivala osjećaje. Stvorila je nekakav oklop oko sebe da je ne bi tko povrijedio. Bilo je teško približiti joj se i saznati što misli i osjeća. Zato se nismo uvijek najbolje slagale. Žao mi je nje kao čovjeka, jer, da sam znala za nepravdu, drukčije bih se ponašala prema njoj. Ja sam iskrena i izravna osoba, a njoj bi zasmetalo sve što bih joj rekla u lice. Zato smo se svekar i ja slagali kao otac i kći, a može biti da mi je nedostajao otac pa sam ga pronašla u njemu. Sa svekrvom razgovaram do 2 poslije ponoći, a zatim idemo spavati.

16. rujna 2010., četvrtak

Probudila sam se u 6, obavila higijenu i skuhalo kavu. Svekrva se probudila, a došla je i Jadranka, susjeda koja pazi na nju kad je sama. Ostat će s njom, a muž i ja idemo na groblje. Očekujem uskoro poziv u bolnicu na transplantaciju i ne znam kada ću ponovno smjeti putovati. Prvo idemo na groblje Jabučice, gdje su ukopani moji baka i djed. Svaki put kada sam kod njihova groba, vrati mi se slika od 20. siječnja 1971., dana kada je moj djed umro. Išla sam 1. razred, ali se sjećam da je gledao u mene. Suze su mu tekle niz lice. Rekao je: „Kad moja Ana dođe didu na grob, a po didu izraslo trnje i trava, ona će počupati trnje i travu, a posaditi cvijeće.“ Nema trnja ni trave jer smo mama i ja platile klesaru da napravi spomenik. Stavim cvijeće i zapalim lampione, pomolim se Bogu za njihove duše, a cijelo vrijeme imam osjećaj da to dida vidi s neba i da je sretan.

Poslije obilaska groblja Jabučice odlazim u svoje rodno selo. Iako su se ljudi odselili nakon Oluje u Hrvatskoj, a sve je devastirano i zemlja zarasla u šumu jer je nitko ne obrađuje, kao i zec volim doći onamo gdje sam se rodila. Tu mi se vrate slike iz djetinjstva i mladosti, kada sam bila zdrava i sretna, a moji najmiliji živi.

Vidim u selu dim iz 3–4 kuće, čiji su stanovnici ostali. Sjećam se kako je živo i veselo bilo prije toga nesretnog rata. Iako se mnogo radilo, ljudi su se družili i pomagali jedni drugima. Nisam osjećala zavist, jal i ljubomoru kao danas. Bilo je ljudski i lijepo.

Vraćamo se na drugo groblje, tzv. Lužansko, gdje su pokopani moj svekar i muževa rodbina. Također svima stavim na grob cvijeće, zapalim lampione i pomolim se. Uvijek mi je teško kada stojim pokraj svekrova groba jer je bio jako pravedan i pošten i žao mi je što nije među nama. Saznala sam što znači očinska ljubav tek kad sam se udala. Možda je meni zato toliko žao. Poslije groblja vraćamo se k svekrvi. Kuham ručak i svi zajedno ručamo i pijemo kavu. Vrijeme je da krenemo jer se u Prijedoru još trebam pozdraviti s rođakinjom Ankicom i njezinom obitelji.

Sjednem kod svekrve na krevet i kažem joj kako idem na transplantaciju koštane srži i kako vjerujem da ću preživjeti. Ako, ne daj, Bože, umrem, ona mi u takvom stanju neće moći doći na sprovod, a, ako ona umre dok sam ja u bolnici ili prvih šest mjeseci nakon moga izlaska iz bolnice, ja neću moći doći njoj. Kažem da sam joj sve oprostila, a, ako ona meni nešto zamjeri, neka mi sad oprost. Poljubila sam je i pozdravile smo se. Svekrva i Jadranka su plakale, a i u muža sam vidjela suze. Ja koja sam jako osjećajna i često plačem, taj trenutak nisam mogla ni suzu pustiti, ali mi je teret pao sa srca. Vozimo se prema Prijedoru. Iz automobila primjećujem kako priroda oko mene nikada nije bila tako lijepa niti je Sunce tako sjalo. Zbog brzog načina života nisam to ni primjećivala i bilo mi je nevažno.

Dolazimo k mojoj Ankici, sjednemo u dvorište i razgovaramo pijući kavu. Iznad stola se prostire velika brajda zrelog grožđa (izabela), a miris se širi cijelim dvorištem. Molim je vrećicu da ga nabere i ponese u Zagreb. Pozdravljamo se i odlazimo, a moja Ankica stala kod ograde i plače, ne može suze zaustaviti. Zezam se s njom i kažem joj da će sve suze isplakati sad pa, ne daj, Bože, ako umrem, neće moći plakati. Kažem joj da to nije leukemija, sve će biti dobro te ću joj slati poruke iz bolnice i obavještavati je o svemu. Preko Kostajnice i Petrinje stižemo u Zagreb i idem po kruh u dućan u blizini zgrade. Ususret mi ide gospodin Zuber. Zaustavim ga i zamolim da me sasluša pet minuta. On se žuri na poslovni sastanak i daje mi broj mobitela. Na brzinu mu kažem za transplantaciju i da želim pronaći biološku obitelj.

17. rujna 2010., petak

Danas radim kod Marion i molim je da nazovem Zakladu Ana Rukavina i upravu groblja, a ona kaže da zovem Zakladu i sve što mi treba, osim groblja, jer vjeruje da će sve biti u redu. Nazvala sam Zakladu i rekla da uskoro očekujem poziv iz bolnice za transplantaciju, da imam želju osobno upoznati gospođu Mariju te iz zahvalnosti s njom otići Ani na grob

zapaliti lampion i položiti cvijeće. Ljubazna gospođa Snježana kaže mi da ostavim broj mobitela i gospođa Marija će mi se javiti. Zahvaljujem.

Zovem uprave groblja u Odri, Markovu polju, Miroševcu i Mirogoju. Raspitujem se o cijeni i načinu plaćanja. Cijene su od 4 do 7 tisuća više nego kad se umre. Kažem Marion kako vjerujem da ću preživjeti transplantaciju, a, ako umrem, muž će mi kupiti grob na Miroševcu i uštedjeti 7 000 kn, a za to može pokriti troškove sprovoda. Izabrala sam Miroševac jer su u Dubravi moja Ana, Jasna i Anđela i bivše susjede pa će me netko posjetiti kada ide svojim na groblje. Gleda ona u mene, a pune joj oči suza. Kaže mi da nisam normalna. Nasmijemo se, a ja kažem da je to sve život, danas jesmo, a sutra nismo.

U 13.15 sati zvoni moj mobitel i vidim broj iz bolnice Rebro. Javim se, a to dr. Mirta Mikulić iz sterilnih javlja mi da je sve dogovoreno za moju transplantaciju i da s uputnicom za bolničko liječenje dođem u ponedjeljak na odjel u sterilne jedinice. Sva sretna kažem: „Super! Super! Hvala Bogu!“ Pita doktorica jesam li dobro, bojim li se i jesam li svjesna koliki je rizik. Kažem da sam dobro i da se ne bojim nimalo. Objašnjavam joj da su svi strahovi bili za vrijeme pretraživanja Svjetskog registra krvotvornih matičnih stanica i očekivanja hoće li se darivatelj naći, biti podudaran i pristati. Sad, kada je sve dogovoreno, jako sam sretna.

Kažem još doktorici da sam ja to psihički transplantirala u svojoj glavi te je prošla godina zalječenja i pet izlječenja. To je rutinski postupak koji samo treba obaviti i to će meni proraditi prvi tjedan, prije nego ikomu dosad i bit ću medicinski fenomen. Nasmijemo se i dr. Mikulić kaže da joj je drago čuti što tako pozitivno razmišljam.

18. rujna 2010., subota

Probudila sam se rano i molim kronicu Majci Božjoj. Trebali smo na groblje u Vojnić, gdje su pokopane moja mama i teta, ali jako pada kiša i puše vjetar. Kaže mi muž da odustanemo kako se ne bih prehladila i

zbog toga odgodila transplantaciju, a on će otići sam kada mene smjesti u bolnicu. Žao mi je, ali muž je u pravu.

U Konzumu kupujem sve što mi je potrebno za kolače, ručak i piće jer sutra imam „pozdravni ručak“, za svoje prijateljice i susjede. Kod kuće pečem kolače. Za sve sam odredila dvostruku mjeru: kiflice s orasima i kokosom, bajaderu, londonerice i figaro napolitanke. Skuhala sam povrće za francusku, ohladila ga i narezala na kockice. Odojka i carsko meso marinirala, a piletinu panirala i stavila u hladnjak. Navečer sam pekla meso, a bilo je već 2 poslije ponoći kada sam razvlačila tijesto za bučnice, koje sam spremila također u hladnjak. Pomolila sam se i zaspala, ne osjećajući umor, valjda od uzbuđenja.

19. rujna 2010., nedjelja – pozdravni ručak

Iako sam malo spavala, probudila sam se u 6 sati, pomolila se, skuhalo espresso i prionula na posao. Stavila sam meso kuhati za juhu i zamijesila kruh, napravila majonezu za francusku, narezala sir, šunku i jaja te sve izmiješala s kuhanim povrćem. Francuska salata odgovara uz hladno pečenje. Tijesto za kruh se diglo i stavljam ga peći. Poslije kruha pečem jednu bučnicu, a drugu ću kada gosti budu dolazili. Tako isto poham piletinu, da bude topla i ukusna. Kašicu za juhu posebno sam skuhalo, isplahnula i ostavila. Kako tko dolazi, zakipim juhu, u nju stavim kašicu i na stol. Pripremila sam tanjure, pribor za jelo, stolnjake i salvete i očekujem prve goste. Svaku svoju prijateljicu s mužem naručila sam posebno, da svakoj posvetim malo vremena, zahvalim joj i da možemo razgovarati u miru.

U 11 sati prva dolazi Anđa sa svojim sinom Ivanom. Ručamo i zezamo se. Kažem Anđi ako ja, ne daj, Bože, umrem, da se ona i moj muž počnu družiti. Ne moraju stupiti u brak, ali mogu si uljepšati i olakšati život. Smijemo se. Spremam im kolače za doma, pozdravimo se i pozele mi sreću.

Jasna i muž dolaze u 14. Ručamo, popijemo kavu, jedemo kolače i pričamo. Inače sam uvijek vesela, a danas posebno. Sretna sam što sam dobila novu šansu za život i što su dragi ljudi oko mene i uz mene. Pričam viceve i valjam gluposti, smijemo se do suza. Jasna mi je donijela roza svilu za haljinu i kaže mi da je dam sašiti kad ozdravim.

Oko 17 dolazi Ana s mužem. Sve su moje prijateljice dobre, ali s Anom imam poseban odnos. Ana je rođena u Zagorju, a ja u Bosni. Međutim, mi, kad se pogledamo, razumijemo se, a kad razgovaramo, znamo što trebamo učiniti. Nikada joj neću zaboraviti što je sve napravila za moju mamu i mene. Ana je zdravstveni djelatnik i zvala sam je u svako doba dana i pitala za savjet, jer i njezin je pokojni tata imao tumor mozga (glioblastom) i znala je sve o tome.

Svoj ručak nazvala sam „pozdravnim ručkom“ zato što se sa svima pozdravljam prije odlaska u bolnicu i zahvaljujem im što su mi podrška, a vratit ću se živa i zdrava s novom koštanom srži, koja će raditi kao *singerica*.

Poslije Ane dolaze susjeda Žaklina i njezina sestra Slađana, a oko 21 susjeda Magdalena s curicama Anteom i Nikom. I njih počastim i nazdravimo i svi mi požele sreću. Moje Marion, Ankica i Zvezdana nisu mogle doći, zbog obveza, ali smo se prije pozdravile. Spremim hranu u hladnjak, pomolim se dragom Bogu i idem spavati.

20. rujna 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 6, skuhalo kavu, popila je s mužem i polako počinjem pakirati stvari za bolnicu. Sve sam oprala, izglačala i samo treba složiti u torbe. Nosim za cijeli tjedan, bolje da imam viška.

Poslije doručka idemo k javnm bilježniku da mužu dam punomoć na tekući račun u banci, na kartici te na svoje pošiljke kod HPB-a i punomoć za odvjetnika. Bez obzira na to što će se dogoditi, želim da je iza mene sve čisto i bez repova i da nitko ne plaća moj dug i moje obveze.

Prelazeći preko Savskog mosta, prvi put zastanem i promatram rijeku Savu. U brzini, nikada prije nisam primijetila njezinu lijepu zelenoplavu boju, ni tu krasnu zelenu travu. Rana je jesen, lišće polako žuti, ptičice pjevaju, a ja mislim u sebi: „Bože, hoću li ponovno prijeći preko tog mosta?“ Nismo svjesni kakvom nas ljepotom priroda okružuje. Obećala sam sebi, kada se vratim iz bolnice i prvi put budem prelazila preko Savskog mosta, zastat ću nekoliko minuta na njemu i dobro pogledati sve uokolo. I to ću činiti svaki put.

Vraćamo se doma. Hranu koja je ostala od jučer pospremam u hladnjak i u zamrzivač. Ne moraju kuhati nekoliko dana. Muž i ja ručamo i popijemo još jedan espresso. Istuširam se, spremim knjige za čitanje, DVD-e, molitvenik i kronicu te krećem u bolnicu.

Stigli smo oko 14 sati i prvo se javim prof. Labaru. On mi kaže da se javim sestrama u sterilne jedinice. Upišem se i muž mi nosi stvari do sterilnih jedinica.

Dočekaju me dvije ljubazne i nasmijane sestre, Andrea i Dženana. Pomognu mi sa stvarima, uvedu me u moju sterilnu jedincu i kažu mi da se raskomotim. Taj njihov osmijeh ulijeva mi povjerenje.

Spremam stvari u ormar, presvlačim se, a zatim razgledam svoju sterilnu jedinicu, jer to će biti moj dom idućih šest tjedana. To su preuređene sterilne jedinice, veličine otprilike 4 x 3,5 m s kupaonicom otprilike 2 x 1,20 m. U njoj su zahodska školjka i pokraj nje tuš bez kade, s odvodom u podu, vješalica za čisto i prljavo rublje te zrcalo s umivaonikom.

Na ulazu u sterilnu jedinicu s lijeve su strane tri vješalice za zaštitnu odjeću za doktora, sestru i spremačicu. Krevet je na kotačiće, a visina i uzglavlje reguliraju se daljinskim. Ispred kreveta po cijeloj je dužini staklo od poda do stropa. Tu sestre oblače zaštitnu odjeću i tu stoji stolić s tlakomjerom, rukavicama, gazama, sredstvima za dezinfekciju i ostalim stvarima za svaku sterilnu jedinicu posebno. U sobi je jednokrnljeni ormar, televizor na zidu, ormarić na kotačiće sa stalkom

na izvlačenje za pladanj s hranom te stol i stolica, stalak za infuziju i iznad glave zvonce sa svjetlom za čitanje. Dva su prozora s dvostrukim izostaklima koja se ne mogu otvoriti da ne bi ulazio nepročišćen zrak. Grijanje je na klimu i pročištač zraka.

Zvoni mobitel i zove me gđa Marija Rukavina. Zahvaljuje mi što se molim i kaže mi da ćemo zajedno otići na grob njezine Ane kada ozdravim. Ohrabruje me i kaže mi da će kod mene sve dobro završiti. Zahvaljujem joj. U 18.30 sestra donosi večeru: pohana piletina, rizi-bizi i cikla. Molim krunicu sv. Anti. Gledam „Najbolje godine“, „Lud, zburjen, normalan“.

Spava mi se.

21. rujna 2010., utorak

Sedam je sati. Probudila sam se, istuširala i molim krunicu Majci Božjoj za zdravlje i dvije desetice za pokojne. U 8 u sobu dolazi glavna sestra Nurka. Upoznajemo se. Donijela je obrazac koji trebam potpisati, tj. suglasnost kojom prihvaćam preporučeni dijagnostički, odnosno terapijski postupak. Da prihvaćam slobodnom voljom i izjavu primaoca koštane srži. Sjednem na krevet i čitam.

Piše da se presađivanjem koštane srži u ovoj fazi bolesti omogućuje preživljavanje, pa i definitivno izlječenje, zatim piše postupak liječenja – kemoterapija. Kemoterapijom se smanjuje prirodna obrana moga tijela prema stanicama davaoca. Smanjuje se sposobnost obrane od različitih infekcija, zato se u prvoj fazi liječenja, dok se presađene stanice ne prihvate, boravi u sterilnoj jedinici gdje su zrak, posteljina, hrana i ostali predmeti sterilni.

Objašnjeno mi je kako se koštana srž presađuje. Darivatelj se uspava kao za operaciju i kroz čvrstu iglu se iz velikih kostiju zdjelice uzima dio koštane srži s hranjivom tekućinom i sakuplja u plastičnu vrećicu za transfuziju krvi. Unesene bi stanice putem krvi došle do moje koštane srži, tu se naselile i otprilike za tri tjedna počele obnavljati moju krv.

Vi koji ste se upisali kao donori, nemojte se bojati, jer ovo su stari formulari kada je jedina opcija darivanja bila pod narkozom. Danas se to radi postupkom plazmafereze i bezbolno je i nije štetno za zdravlje donora. Jedina bol je ubod igle, kao pri običnom vađenju krvi. Razlika je samo što taj postupak traje 4 do 5 sati, a vi u to vrijeme možete gledati film ili čitati knjigu ili surfati internetom.

U tom razdoblju, a po potrebi i kasnije, morala bih povremeno primiti transfuziju krvnih stanica, kako bi se spriječili krvarenje, infekcije i slabokrvnost. Zbog kemoterapije mogu imati kožne tegobe. Posebno mi je predočena mogućnost da bi presađene stanice mogle oštetiti moju kožu, crijeva ili jetra, jer ipak se razlikuju od mojih. U tom bih slučaju dobivala lijekove koji bi spriječili ili ublažili oštećenja. U spolnom životu smanjila bi se plodnost. U kasnijoj su fazi moguće virusne infekcije, pa i ozbiljna upala pluća. Da bi se utvrdio uspjeh presađivanja koštane srži, potrebne su brojne laboratorijske pretrage, učestali pregledi krvi iz prsta, da se utvrdi raste li broj crvenih i bijelih krvnih stanica i krvnih pločica, te pregledi koštane srži svaka dva tjedna, da se vidi umnožavaju li se mlade stanice u srži.

Dokaz da se presađena srž prihvatila i da obnavlja moju krv jest pojava stanica s obilježjima davaoca (krvna grupa, spolna obilježja i dr.). Te pretrage obavljaju se jednom tjedno. Ako bi se pojavili znakovi da bi presađene stanice mogle oštetiti moje tkivo, bezbolno bi se za mikroskopski pregled uzeo komadić kože, sluznice završnog crijeva ili jetara (biopsija).

Ako se ispostavi da se pojavila neželjena kasna komplikacija, upala pluća sa zadebljanjem plućnog tkiva, treba uzeti komadić pluća za mikroskopsku pretragu, pod anestezijom. Funkcija mojeg imunskog sustava pratila bi se redovitim određivanjem broja bijelih stanica, a povremeno bi se u inkubatoru određivala njihova sposobnost da reagiraju na strane tvari. Shvatila sam da su navedene pretrage isključivo za moju dobrobit. Za moju bolest mijelofibrozu koštane srži nema drugoga lijeka osim transplantacije.

Potpisujem da sam razmislila, odlučila se liječiti transplantacijom, da u liječenju sudjelujem dobrovoljno i da sam odluku donijela sama, po sve slobodno. Nema tu mnogo razmišljanja kada znam da sam nasmrtno bolesna i ništa mi drugo ne preostaje osim rizika, tj. transplantacije. Što više razmišljam, to mi je teže. Uzdajem se u Boga, liječnike i svoj vječni optimizam.

Prije doručka dolazi ponovno glavna sestra vaditi mi krv, a zatim idem sama u bijelu zgradu na EKG srca. Vraćam se s nalazom i u hodniku glavne zgrade kupujem na automatu vodu Janu od 0,5 l i kratki espresso.

U sobi me čeka doručak, sve sterilno: kruh, maslac, pekmez i šalica toplog mlijeka. Opet dolazi glavna sestra i traži otpusna pisma od operacije slezene. Traži potvrde pretraga koje sam trebala obaviti vezano uz transplantaciju, i to od zubara, ginekologa, specijalista za uho, grlo i nos, nalaze ultrazvuka i hormona štitnjače te potvrde da sam cijepljena poslije operacije slezene (protiv pneumokoka i hemofilije).

Kaže mi da bih trebala posjetiti zubara s novom RTG slikom i ginekologa jer sam operirala polip i naručena sam na kontrolu. Svi nalazi moraju biti uredni, jer i najmanja upala može izazvati infekciju.

Oko 11.30 u viziti mi dr. Mirta Mikulić kaže da će doći poslije ručka da je pitam sve što me zanima. Kaže mi da je to težak postupak i pun rizika, a mogućnost preživljavanja je otprilike 50 prema 50. Da bi transplantacija bila uspješna, potreban je velik broj liječnika različitih struka, pa tako i psihijatar, koji može puno pomoći svojim razgovorom i savjetima. Zahvalila sam joj i rekla da je meni najbolja terapija razgovor s mojom Anom, koja radi u jednoj zagrebačkoj bolnici na odjelu psihijatrije. Kažem doktorici da, u slučaju da moja transplantacija ne uspije i da ja, ne daj, Bože, ovako vesela i optimistična umrem, neka svi oni koji rade u sterilnim jedinicama svoje kute objese o čavao i zaključaju sterilne jedinice. Ako ja ne preživim s toliko puno vjere i

optimizma, kako će oni koji su se predali?! Svi su se nasmijali, iako su me i malo čudno gledali. Vjerojatno takav slučaj dosad nisu imali.

Zahvaljujem joj i gledam „More ljubavi“. U 13.15 je ručak: juha, salata od cikle, rizi-bizi i bijelo pileće meso. Sve je kipuće i sterilno. Pojedem sve i molim sestru da mi omoguće dvostruke obroke ili da mi muž donosi od doma. Ja puno jedem, radim, pričam i smijem se i to sve sagori. Kaže sestra da će zapisati, jer kad počnu kemoterapije, sve mora biti sterilno. Oko 13.30 počinjem čitati „Tkanje života“ koje mi je u nedjelju poklonila prijateljica Jasna. Zaspala sam čitajući.

U 16.50 probudio me mobitel. Zove me moj sin Igor iz Baške, gdje sezonski radi kao barmen. Jako je zabrinut, a ja mu kažem da će mi pomoći na taj način da bude odgovoran, da se s bratom blizancem slaže i da se dogovaraju s tatom, da ga slušaju i žive neopterećeni mojom bolešću, a liječenje je liječnička i moja briga. U 17 sati zvonim sestri i pitam je mogu li do automata po kavu. Oblačim kaljače na kroksice i stavim masku na usta. U hodniku susrećem mladu djevojku Dušanku, Romkinju koja ima 15 godina i boluje od akutne leukemije.

Dok razgovaramo, sluša nas mlađi gospodin i uključuje se u razgovor. Kaže kako ima sina od godinu dana kojem je leukemija otkrivena s 2,5 mjeseca, te mu je odlučio dati svoju koštanu srž koja je podudarna, iako bi mogao ugroziti sebe. Dušanka ima dva darivatelja, Nijemca i Belgijca, jer njoj presađuju matične stanice iz pupkovine, pa iz jedne pupkovine nije bilo dovoljno matičnih stanica. Moj je darivatelj Amerikanac.

Tješim gospodina i kažem mu da sam pažljivo slušala dr. Miranda Mrsića kada je kod Aleksandra Stankovića bio gost u emisiji „Nedjeljom u 2“. Rekao je da zdrav čovjek ima srži za 250 godina života, a jednim se darivanjem smanjuje za 10 godina, što znači da ostaje srži za 240 godina života. Ako čovjek živi 80 godina, ima srži za tri života. Još je rekao da je medicina toliko uznapredovala u posljednjih dvadesetak godina da je omjer preživjelih i umrlih 50 : 50, a kod optimističnih i 60 i 80. Kada sam to čula, sama sam sebi rekla da ću preživjeti jer sam vječiti optimist.

Poželim mu svu sreću, njemu i njegovu sinu. Sretna sam jer sam mu pomogla razgovorom. Vraćam se u sobu, gledam TV, a sestra donosi večeru: tjestenina u umaku s junetinom, cikla, kruh i 2 dl soka. Obrok je dvostruk i sve pojedem. Molim krunicu sv. Anti. Zovem muža i zezam se u vezi sa spolnim obilježjima, koja nisu definirana; da ću postati muško te ćemo živjeti u istospolnoj bračnoj zajednici.

Gledam „Strasti Orijenta“ na Novoj TV. U 22.30 idem spavati.

22. rujna 2010., srijeda

U 6 sati dolazi sestra i moli me da dam urin koji se sakuplja 24 sata, od 6 do 6, da se vidi kako bubrezi rade. Pomokrim se i opet zaspim. U 7.50 probudi me glavna sestra da izmjerim temperaturu i vadi mi krv. T 36,5 °C. Molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne. Sestra donosi doručak (dvostruki): dva topla sendviča i dvije šalice bijele kave. Dolazi doktorica specijalizantica, jako fina i ugodna. Upoznajemo se i razgovaramo koje pretrage danas trebam napraviti.

Zove se Arta i iz Makedonije je. Ona i njena jednojajčana blizanka na specijalizaciji su na Rebru. Čekam muža da mi donese odjeću koju sam vratila doma. Nisam znala da ću ponovno ići stomatologu u Gundulićevu jer sam u ožujku bila kod ortodonta i obavila RTG korijena svih zuba u Perkovčevoj. S obzirom na to da je prošlo šest mjeseci, ne daj, Bože, da je koji korijen zuba upaljen, može izazvati infekciju poslije transplantacije, a to bi bilo jako opasno. Dolazi muž te me prvo vozi u Petrovu ginekologu na kontrolni pregled. Nalaz je uredan, ispričam doktorima i sestrama nekoliko viceva, nasmijemo se i svi mi požele sreću.

Vozimo se k stomatologu na Stomatološki fakultet u Gundulićevu. Dežurna profesorica pregleda snimku zuba, a zatim moje zube. Imam mali karijes, koji mi popravlja i daje mi potvrdu da je sve u redu. Ispričam joj tri vica i nasmijemo se do suza. Poželi mi sreću i kaže da bi svijet bio ljepši kada bi svi ljudi bili optimistični i veseli kao ja.

Vraćamo se prema Rebru i putem sjednemo u kafić na kavu. Koristim se svakom prilikom za kavu prije kemoterapije jer poslije nema izlaska iz sterilnih jedinica. Vidim mužu u očima strah, iako se trudi to sakriti od mene. Zato mu pričam viceve i šale i nasmijem ga do suza.

Dolazim u bolnicu oko 12, presvučem se, operem ruke i dezinficiram ih, a zatim gledam „More ljubavi“. Glavna mi sestra kaže da idem u bijelu zgradu na spirometriju, gdje me čekaju. Poslije spirometrije sestra mi kaže da pluća rade 100 posto, ali liječnici moraju očitati nalaz. Vrijeme je ručka, ali idem na RTG srca i pluća te ultrazvuk srca jer sam naručena. Vraćam se, ručak se ohladio, ali je ukusan, a ja gladna.

23. rujna 2010., četvrtak

U 6 sati dolazi sestra i lagano me budi. Provjerava je li sve u redu. Većina ovako teških pacijenata ne može spavati bez sedativa, a ja, hvala Bogu, bez problema spavam osam sati u komadu. Ustajem, obavljam higijenu, a zatim molim kronicu Majci Božjoj.

U 8 je doručak: dvije hrenovke, maslac, pekmez i med, kruh i dvije šalice mlijeka. Sve pojedem jer i inače puno jedem. Do dolaska u bolnicu dosta sam radila i puno pričam, pa to sve izgori, a nisam debela. Sve moje prijateljice kažu da bi imale 100 kg kada bi jele puno kao ja.

Dolazi vizita s profesorom Labarom na čelu. Ne ulaze u sobu, već razgovaramo s pomoću razglasa. Profesor Labar mi kaže da me u petak voze u operacijsku dvoranu da mi uzmu koštanu srž za rezervu ako, ne daj, Bože, nešto krene po zlu. Dok sam pod anestezijom uzet će mi i biopsiju jer to je dosta neugodna i bolna pretraga. Kaže mi da od ponegdjeljka počinjemo s ciljanom kemoterapijom koja će uništiti samo blaste, a očuvati zdravi dio srži. Na mjesto gdje su bili blasti treba naseliti matične stanice darivatelja, koje će se dalje boriti i razmnožavati.

Kaže mi da vjeruje da ću ja to dobro podnijeti i da će sve biti dobro. Transplantacija će biti 7. listopada. Doktor i sestra idu 4. listopada u

SAD, 5. listopada se darivatelju vadi koštana srž, a 6. listopada se vraćaju u Zagreb.

U međuvremenu osoblje iz američkog registra kontaktira s darivateljem i on ide u bolnicu na pretrage i pripreme.

Hvala dragom Bogu da imamo Zakladu Ane Rukavina, koju je osnovala Anina mama Marija Rukavina, a Ana je prije nego što je preminula zaželjela da se osnuje veliki hrvatski registar. Pomoću te zaklade ušli smo u Svjetski registar dobrovoljnih darivatelja koštane srži. Tako se i za mene u američkom registru našao darivatelj koji je podudaran 10/10.

Poslije vizite gledam „More ljubavi“, a zatim s liječničkom dokumentacijom idem k anesteziologu na pregled. Pita me koliko kilograma imam, pušim li, koliko sam anestezija dosad imala. Traži najnovije krvne nalaze te nalaz RTG-a srca i pluća. Na povratku svratim do automata za kavu. Vraćam se u sterilnu jedinicu, skidam kaljače, perem ruke i dezinficiram ih.

Sestra donosi ručak: varivo od mahuna i pečena svinjetina. Poslije ručka sam zaspala. Probudila sam se u 16 sati. Razgovaram sa svojom dobrom prijateljicom Anom koja mi je u teškim situacijama rame za plakanje. Dolazi sestra i kaže mi da poslije večere više ne jedem, a piti mogu do ponoći, zbog anestezije. Razgovaram s mužem, a poslije gledam „IN magazin“. Molim kronicu svetom Anti da mi pomogne da sve ovo izdržim. Sestra donosi večeru: rizi-bizi i pohana piletina, salata od cikle.

24. rujna 2010., petak

U 5.50 budi me sestra da mi izvadi krv jer anesteziolog traži svježiju krvnu sliku. Ponovno zaspim pa se u 7 probudim, obavim higijenu i molim kronicu Majci Božjoj da mi bude na pomoći. U 8 me voze u dvoranu, daju mi narkozu i ne sjećam se ničega. Poslije kao kroza san čula sam sestru da me zove, ali nisam se mogla probuditi. Dovedli su me

u sterilnu jedinicu i okrenuli prema vratima na lijevi bok jer se nisam razbudila. U 12 sam bila svjesna i osjetila da mi je nešto na leđima.

Zovem sestru, kad ono otvorilo se krvarenje iz onih dviju rupica, iz kostiju odakle su vadili srž i uzimali biopsiju. Sve krvavo: spavaćica, gaćice, plahta, čak i krevet, ali madrac je gumirani pa se može obrisati. Sestre me brišu, presvlače me i mijenjaju posteljinu, stavljaju čiste zavoje te mi pod leđa stavljaju tvrdu podlogu, da se krvarenje zaustavi. Jako me žulja i boli, ali trpim.

Brzo su mi dali lijek za zaustavljanje krvarenja i injekciju protiv bolova Tramal. Dobila sam i jednu vrećicu trombocita za zgrušavanje krvi jer sam dosta iskrvarila. Poslije 15 sati sestra mi donosi čaj od šipka, da probam piti, da se vidi hoću li povraćati. Osjećam mučninu i podrigivanje, ali, hvala Bogu, nisam povraćala. Zaspim poslije toga jer su bolovi od injekcije popustili.

Nakon večere sestra mi promijeni zavoje, da mi injekciju Tramala protiv bolova i zaspim potrbuške jer me leđa jako bole.

25. rujna 2010., subota

U 6.10 probudila sam se i umila, zatim molim krunicu Majci Božjoj. Jako me boli te mi daju injekciju Tramala. Malo pišem, a zatim sestra donosi doručak: topli sendvič od šunke i sira, maslac, pekmez, kruh i šalica mlijeka. Poslije dolazi vizita i prim. dr. Ivo Pulanić objašnjava mi da u ovoj fazi celularne fibroze srž radi, a bez transplantacije može prerasti u teži oblik, kada bi srž jako malo proizvodila te bih bila ovisna o čestim transfuzijama. Kaže mi da sam mlada žena i da je transplantacija jedini i pravi način liječenja.

Čitam „Tkanje života“, a zatim razgovaram s gospođom Marijom Rukavina. To je divna žena, koja je unatoč svojoj boli uvijek spremna pomoći savjetom i saslušati. Kaže mi da je nazovem kad god mi je teško. Hrabri me i vjeruje da će to meni uspjeti, jer ipak nije leukemija, pa je

samim tim i kemoterapija lakša, neće mi skroz uništiti imunost. Zahvalna sam joj za svaku riječ. Sestra donosi ručak: varivo od mahuna, juneći odrezak i bezglutenski kruh.

Poslije razgovaram s mužem o tome što će mi donijeti kada bude dolazio u posjet. Spavam jedan sat, a zatim gledam Novu TV: „Iznevjereno prijateljstvo“, „Periferija City“ i „Lud, zbunjen, normalan“. Sestra donosi večeru: rizi-bizi, pohana piletina, cvjetača na lešo i bezglutenski kruh. Večeram te molim krunicu sv. Anti, a zatim gledam „Što je muškarac bez brkova“ i idem spavati.

26. rujna 2010., nedjelja

Šest je sati. Sestra me polako budi, mjeri mi temperaturu i kaže mi da popijem kapsule za sprečavanje mučnine i povraćanja kod kemoterapije Emend, 125 mg. Daje mi još u braunilu injekciju protiv povraćanja. Molim sestru da stavi vodu da zakipi. Imam čaj od brusnice. Stavim dvije vrećice u bocu od pola litre. Ima u sterilnim jedinicama čaja od šipka i kamilice, ali meni brusnicu donese muž.

Završava noćna smjena i dolaze druge dvije sestre. Sestra mi daje kemoterapiju i infuziju, ali mi neće reći kad je kemoterapija da ne bih razmišljala o njoj. Sestra donosi doručak: topli sendvič, maslac, pekmez, kruh i šalica mlijeka. Sve to pojedem i dalje ležim i primam tekućinu iz boca misleći da je to infuzija. Nemam mučninu, ni povraćanje, međutim stalno mi se spava. Namjestim si krevet daljinskim, tako da mi je uzglavlje uzdignuto, i slušam prijenos svete mise iz Rijeke i svako malo zaspim na nekoliko minuta. Temperaturu nemam. Svaki put kada sestra uđe u sobu da provjeri kako kapa infuzija i kemoterapija, probudim se, razgovaram s njom i, kad izađe iz sobe, opet zaspim. Donose ručak: rizi-bizi i pečena svinjetina, salata od cikle i kruh. Poslije ručka primam infuziju.

Ponovno pitam sestru za kemoterapiju, a ona mi kaže da sam je već primila, ali mi ne govori o tome što ide po redu. Gledam snimku Tere-

zina koncerta, a zatim sestra donosi večeru: dva topla sendviča, musaka, kuhana cvjetača. Pojela sam samo cvjetaču. Sestra mi je ponovno stavila vodu da zakipi i napravila sam čaj. Razgovaram s mužem. Uvijek izvalim neku glupost da se nasmijemo jer ni njemu nije lako.

S dečkima komuniciram mobitelom. Alen je u Zagrebu, radi i, kada mi nešto treba, kupi mi, a Igor još radi u Baškoj. Dečki su zabrinuti, ali kažem im da budu dobri, slušaju tatu i dogovaraju se, a ja sam u dobrim rukama. Ne treba djecu opterećivati svojom bolešću. Gledam „Periferiju City“, a zatim popijem lijekove: Ranital 2 x 1 tbl. 150 mg, Ciflox 2 x 1 tbl. 500 mg, Virolex 3 x 2 tbl. 200 mg, Phemiton 2 x 1 tbl. 200 mg, Sulotrim 2 x 1 tbl. 800/160 mg, Alopurinol 2 x 3 tbl. 100 mg, Provera 1 x 2 tbl. 10 mg.

Čim sam popila lijekove, idem spavati jer me pri svakom okretu i pokretu boli mjesto na leđima gdje su mi vadili srž.

27. rujna 2010., ponedjeljak

U 6 sati sestra me budi radi infuzije, mjerenja temperature i vađenja krvi. Uvest će mi kava-kateter, na koji ću primati infuziju, transfuziju, kemoterapiju, transplantaciju matičnih stanica iz periferne krvi, vaditi krv i sve što bude potrebno. Vađenja krvi su svakodnevna, a katkad i više puta na dan, pa imam problema s venama.

Doručujem, popijem lijekove i gledam „Čaroliju“. Poslije molim krunicu Majci Božjoj, a zatim razgovaram sa svojom prijateljicom Jasnom, koje me uvjerava da sam jaka i optimistična, da samo pozitivno mislim i izdržim do kraja. U 12.30 dolazi vizita. Daju mi obrazac na kojem piše postupak ugradnje katetera i na koji trebam dati pristanak potpisom.

Piše da se može dogoditi svašta, a može sve biti u redu. Bez puno razmišljanja potpisujem. Kada bismo gledali crno, ne bismo se ni liječili. Vjerujem u liječnike i cjelokupno medicinsko osoblje, pa i u lijekove. Svjesna sam da je to dobro za moje daljnje liječenje i točka.

U 13 sati dolazi dr. Ana Boban i objašnjava mi postupak. Prvo mi daje lokalnu anesteziju, dvije injekcije, malo pričeka da počne djelovati, a zatim skalpelom razreže kožu i u venu gura kateter. Cijelo to vrijeme ja pričam viceve. Osjetim jaku bol, ali stisnem zube. Kada je kateter ušao u venu, pričvršćuje ga za kožu s 2 šava, dakle šiva. Još jednom stisnem zube i gotovo.

Glavna me sestra vodi u moju sterilnu jedinicu i kaže mi da ručam. Za 14 sati zakazan je rendgen, da se vidi je li kateter dobro uveden i da nije nešto oštećeno. Poslije rendgena sestra me vozi u sobu. Jako me boli pa mi daje injekciju Tramala. Ležim na krevetu i istodobno primam infuziju i kemoterapiju. Hvala dragom Bogu, zasad nemam temperaturu, mučninu i povraćanje.

Gledam na Novoj TV seriju „U ime ljubavi“, a sve me boli. Leda me bole od vađenja koštane srži i biopsije, a desno rame od katetera jer je on uveden skroz do ključne kosti. Razgovaram s mužem. Zezam se jer mene smijeh i vicevi održavaju na životu. Sestra stavlja vodu da zakipi za čaj od brusnice. Donosi rižoto s piletinom, cvjetaču na lešo i dvije ploške bezglutenskog kruha.

Glavna mi je sestra objasnila da ne smijem jesti ništa što sadržava gluten, svježe voće i povrće, grickalice, suho voće, kolače itd. Objašnjava mi da mi ovakvom prehranom čuvaju crijeva jer pijem puno lijekova, primam kemoterapiju, a čeka me i transplantacija. Poslije toga molim krunicu svetom Anti, obavim higijenu i gledam „Najbolje godine“ i „Lud, zbunjen, normalan“. Nasmijem se do suza, a poslije toga idem spavati.

28. rujna 2010., utorak

U 6 sati pijem treću tabletu protiv mučnine i povraćanja. Dolazi sestra mjeriti temperaturu i kaže da je na rendgenskoj snimci sve u redu i da će me spojiti na kateter, da tako primam kemoterapiju i infuziju. Molim je da se prije toga istuširam i obavim higijenu, pa onda neka me

spoji. Dolazi glavna sestra i još objašnjava zašto sam na bezglutenskoj prehrani i kako se održava higijena pacijenta dok je u sterilnoj jedinici.

Kemoterapija može oštetiti crijeva, a i matične stanice darivatelja, stoga prehrana treba biti bezglutenska, bez kruha od raži, zobi i pšenice, grickalica i keksa koji sadržavaju tu vrstu brašna. Ne smijem jesti ništa što sadržava aditive, ni svježe voće i povrće, samo kuhano ili kompote u malim staklenkama, jer na rubovima limenki zadržavaju se bakterije.

Mlijeko je dopušteno, ali u pakiranju od 2 dl koje treba cijelo popiti kad se otvori jer se zbog topline šire bakterije. Higijena u sterilnim jedinicama mora biti na najvišoj razini. Donijela mi je krpe, tzv. trljačice (vrećice od posebnog materijala u obliku rukavice), za jednokratnu upotrebu pri tuširanju. Rekla mi je da ne rabim svoj šampon i kupku, već bolnički Manisoft koji je ispitan, a njime se peru i ruke. Još je donijela Skinman soft N za dezinfekciju ruku poslije svakog pranja.

Tuširanje je ujutro jer tad ima tople vode i svaki put čista spavaćica ili pidžama, obvezno pamučna. Ručnik kojim se brišem ne smije se sušiti u kupaonici jer se sušenjem šire bakterije. Mora se odmah poslije brisanja tijela pospremiti u vrećicu i odnijeti kući na pranje. Također mi je dala Caphosol A i B 15 ml. Tekućina iz dviju bočica pomiješa se u čaši i njome se ispiru usta poslije jela 4–5 puta za dezinfekciju, da ne bi nastale afte.

Za doručak jaja na oko, bezglutenski kruh i mlijeko. Nemam mučnine i ne povraća mi se od kemoterapije, ali osjećam se ošamućeno. Boli me glava i zato idem na krevet leći da se ne bih srušila. Malo zaspim, a zatim gledam seriju „More ljubavi“. Sestra donosi ručak: juha, rizi-bizi i pečena svinjetina, kuhana cvjetača i bezglutenski kruh. Poslije ručka operem zube, a zatim ih isperem mješavinom Caphosola A i B. Opet mi se spava. Probudim se u 16 sati te razgovoram s mužem i prijateljicama. I dalje sam ošamućena, ali gledam seriju „U ime ljubavi“ i „IN magazin“. Molim krunicu svetom Anti da mi bude na pomoći i da mi da snage sve ovo izdržati i da dobro završi.

Sestra donosi večeru: *pizza* od bezglutenskog brašna, špageti bolonjeze također od bezglutenskog brašna i kuhana cvjetača. Večeram, a zatim gledam „Najbolje godine“ i poslije toga zaspim. Cijelu noć okrećem se na lijevi bok i leđa jer me desno rame boli od uvođenja katetera. Spavam kao u transu. I po noći i po danu prikopčana sam na kemoterapiju i infuziju. Tolika pospanost vjerojatno je jedna od nuspojava kemoterapije, jer mučninu, povraćanje i temperaturu nemam.

29. rujna 2010., srijeda

U 6 sati ustajem i mokrim u kahlicu u stolici u mojoj sterilnoj jedinici, jer pijem puno tekućine, a mnogo mi je daju infuzno, pa se kontrolira koliko izmokrim, da se vidi funkcija bubrega. Opet zaspim i probudim se u 8. Molim sestru da me odvoji od katetera kako bih se istuširala i obavila higijenu, a zatim me ponovno spoji na kateter.

Sestra donosi doručak: tri topla sendviča od bezglutenskog kruha sa šunkom i sirom i mlijeko. Pojedem jedan sendvič i popijem mlijeko, a drugi ne mogu. Osjećam obamrlost cijelog tijela i zato ležim u krevetu i drijemam.

U 12.30 vizita na hodniku ispred sterilnih jedinica. Kažem profesoru Labaru preko razglasa kako se osjećam, a on kaže da je to normalno od toliko lijekova i da će sve biti u redu. Nakon vizite gledam seriju „More ljubavi“. Sestra donosi ručak: juha, slani krumpir preliveo umakom u kojem se pekla piletina, pečena i kuhana piletina, mrkva na lešo i bezglutenski kruh. Taj kruh je jako dobro pripravljen i vrlo ukusan.

Poslije ručka gledam TV i samo mi se spava. Hvala Bogu što nemam temperaturu, mučninu i povraćanje, ali ošamućena sam, pospana i boli me glava, dijelom i zato što zbog želudca ne smijem piti kavu, a dosad sam kavom regulirala glavobolju, tlak i stolicu. Stolice nemam danas treći dan. U 16 sati muž mi dolazi u posjet i donosi čisto i izglaćano rublje: pidžame, ručnike, gaćice i čarape. Sve je pamučno, a većina bijelo,

tako da je minimalna temperatura pranja 60 °C, a za gaćice, čarape i ručnike 90 °C.

Muž moju odjeću dvaput ispiru u perilici i kad se osuši, dvaput glača, s objiju strana. Kada se odjeća donese u bolnicu, sestra je prilikom preuzimanja vrećice dezinficira sprejem Incidin Foam. Sve mora biti sterilno jer bakterije šire bolesti i infekcije.

Drago mi je što imam kateter, iako je njegovo uvođenje bilo bolno. Kroz njega mi vade krv, daju kemoterapiju i infuziju, kroz njega ću dobiti transplantaciju. Zato često mokrim, jer svu tu tekućinu bubrezi trebaju preraditi i izbaciti.

S obzirom na to da nema kontakta s posjetiteljima, svima sam rekla da ne dolaze. Čujemo se mobitelom. Bit će vremena za posjete ako Bog da da sve dobro završi. Poslije gledam reprizu „1001 noći“. Razgovaram s prijateljicom Anom, gledam „IN magazin“. Poslije molim krunicu svetom Anti, a zatim slijedi večera: bezglutenski kruh, slani krumpir, junetina na lešo i kuhana mrkva. Poslije večere gledam „1001 noć“ i „Lud, zbunjen, normalan“. Spava mi se.

LIJEČNIK: Transplantacija matičnih stanica postupak je kojim se bolesne stanice koštane srži zamjenjuju zdravim stanicama. U slučaju esencijalne trombocitemije koja je prešla u mijelofibrozu, tj. ožiljavanje koštane srži, dolazak novih, zdravih stanica uzrokuje otapanje fibrina i nestanak ožiljkastog tkiva. Koštana je srž najveći organ u tijelu, iako nema formu organa. Kako bi nove, zdrave stanice mogle funkcionirati, bolesne stanice treba uništiti lijekovima citostaticima.

U ovoj fazi liječenja, prije infuzije matičnih stanica, bolesnik se priprema za sam postupak. S obzirom na to da se kemoterapijom unište stanice koštane srži, a novim stani-

cama treba vremena da profunkcioniraju, bolesnici se moraju čuvati u izoliranim uvjetima kako bi se spriječile teške infekcije. U isto vrijeme, ako je potrebno, transfuzijama se nadoknađuju eritrociti i trombociti.

Postupak transplantacije dijeli se u četiri faze: predtransplantacijska faza ili faza pripreme, sama transplantacija, rana posttransplantacijska faza i kasna posttransplantacijska faza. U prvoj, predtransplantacijskoj fazi bolesnici prolaze niz pregleda kojima se utvrđuje stanje organizma i sprečavaju eventualni izvori infekcija. Za razliku od transplantacije organa, gdje nije potrebna visoka podudarnost, u tzv. genima tkivne snošljivosti kod transplantacije matičnih stanica podudarnost je osnovni postulat. Geni tkivne snošljivosti (engl. *human leukocyte antigen*, HLA) su obrambeni štitovi organizma, s pomoću njih organizam razlikuje svoje od tuđeg, što mu omogućuje da vrlo efikasno uništava bakterije, viruse i gljivice jer ih lako prepoznaje kao tuđe. Kombinacija tih gena ima milijarde, a nasljeđuju se prema Mendelovim zakonima nasljeđivanja, polovica gena od oca, a polovica od majke. Ako se pogodi da se iste polovice naslijede i od oca i od majke, tada brat sestri ili sestra bratu može dati koštanu srž. U drugim slučajevima darivatelja treba potražiti izvan obitelji u nekim od Svjetskih registara darivatelja matičnih stanica.

Autorica knjige, Ankica Begić, imala je sreću da je pronađen darivatelj. Nakon pronalaska darivatelja slijedi postupak potvrde, kojim se ponovno uspoređuju uzorci krvi bolesnika i darivatelja, kako bi se potvrdila podudarnost. Nakon toga počinje se s procedurom transplantacije. Kako se tijekom cijelog procesa primaju infuzije, nije praktično i medicinski je teško izvedivo da bolesnik ima braunilu, kratku cjevčicu u

veni u području lakta. Taj način primjene infuzija i lijekova vremenski je ograničen te se neke infuzije i lijekovi i ne mogu primijeniti jer je protok krvi preslab i može doći do oštećenja i tromboze vene. Stoga se u transplantaciji primjenjuje venski pristup putem centralnoga venskog katetera. To je cjevčica dužine oko 50 cm, koja se posebnom tehnikom, uz lokalnu anesteziju, uvodi u široku venu ispod ključne kosti. Takav kateter omogućuje primjenu svih infuzija i lijekova, bolesnik ima slobodne ruke i normalnu pokretljivost.

Kako je kateter otvoreni put za infekcije bakterijama s kože, kateterom treba pažljivo rukovati i redovito ga previjati kako bi se spriječila lokalna ili sistemska infekcija. Svaki čovjek na koži i u crijevima ima određenu bakterijsku floru. Ona je potpuno bezopasna za zdravog čovjeka, dok je vrlo opasna za bolesnike koji nemaju tjelesnu obranu, kao što su to bolesnici koji se liječe transplantacijom matičnih stanica. Stoga se bolesnici izoliraju u sterilnim jedinicama gdje svakodnevno provode mjere osobne higijene te primaju lijekove koji sprečavaju razvoj infekcija.

Za razliku od transplantacije organa, gdje su krvne grupe uz HLA sustav vrlo važne kod odabira darivatelja, u transplantaciji matičnih stanica krvne grupe nisu prepreka. Moguće je, primjerice, transplantirati bolesniku matične stanice krvne grupe B, a bolesnik ima svoju krvnu grupu A. To nam omogućuje postupak plazmafereze, kojim iz cirkulacije bolesnika odstranjemo protutijela usmjerena prema krvnoj grupi B. Svaka osoba, naime, koja ima krvnu grupu B normalno ima protutijela protiv krvne grupa A. Ako ta protutijela uklonimo, infuzija matičnih stanica druge krvne grupe proći će bez ikakvih problema. Glavni dio predtransplantacijske faze primjena je velikih doza citosta-

tika čiji je cilj uništenje bolesnih matičnih stanica. Citostatik se primjenjuje intravenski u većini slučajeva, a kako izaziva brojne nuspojave, primjenjuju se lijekovi koji te nuspojave sprečavaju. Najpoznatije nuspojave su mučnina i povraćanje, koji se danas uspješno sprečavaju novim generacijama lijekova.

Nakon završene predtransplantacijske faze slijedi dan kada se putem centralnoga venskog katetera infundiraju zdrave matične stanice. Taj dan obično se računa kao dan 0. Matične stanice nalaze se u koštanoj srži, ali mogu se naći i u perifernoj krvi. Nekada, u počecima transplantacije, matične stanice uzimale su se iz zdjelčnih kostiju opetovanim punkcijama. Istraživanjima se pokazalo da se matične stanice mogu naći i u perifernoj krvi, samo prethodno treba stimulirati koštanu srž da ih izbací u periferiju. To se postiže primjenom lijeka koji se zove granulocitni činitelj rasta, koji nakon tri dana primjene dovodi do pojave velikog broja stanica u periferiji. Te stanice se jednostavnim postupkom leukaferenze, koji je sličan dijalizi, mogu odvojiti i pospremiti u medij koji ih održava živima do trenutka transplantacije. Postupak leukaferenze je potpuno bezbolan i do danas je postao glavni način prikupljanja matičnih stanica.

Ako je potreban transport tih stanica, one se prethodno posebnim postupkom zamrznu na temperaturu tekućeg dušika od -196°C i tako se transportiraju do primatelja. Na takav način stigle su i matične stanice darivatelja iz Amerike.

30. rujna 2010., četvrtak

Osam je sati. Dolazi glavna sestra i odvoji mi kateter od infuzije i kemoterapije. Govori mi da nema grijanja do 9 sati, da se ne tuširam

jer bih se mogla prehladiti. Kaže da obavim samo higijenu lica. Tako obavijesti sve u sterilnim jedinicama.

Kažem da imam menstruaciju i da se moram oprati. Ona mi donosi dva sterilna lavora, jedan za odmah, a drugi za poslije. Natočim tople vode u lavor te se operem. Obavim higijenu lica i pranje zubi, a zatim molim krunicu Majci Božjoj. Vjera me čini čvršćom i jačom, a ja uistinu vjerujem. Dokazano je da pravi vjernici lakše podnose svaki križ. Sa svojom bolešću nosim se sasvim normalno. Nikoga ne opterećujem, nikoga ne okrivljujem.

Tko god me zna rekao bi da pucam od zdravlja. Vesela sam i volim ljude. Volim pričati, raditi i smijati se. Svaki križ ima svoj smisao, a svaka nevolja ima svoj blagoslov. Treba se boriti. Svaki čovjek ima pravo izbora: boriti se ili predati se. Kako ja kažem, dok mogu maknuti malim prstom ruke, borit ću se. Volim život i želim ga živjeti.

Dolazi sestra i presvlači krevet, a druga sestra donosi doručak: tri hrenovke, dvije ploške bezglutenskog kruha i šalica mlijeka. Appetit mi je dobar unatoč kemoterapiji. Poslije dolazi spremačica, sve lijepo očisti i dezinficira. Tako svako jutro. Malo se osjećam ošamućeno pa ću leći na krevet, jer sjedim za stolom i pišem. Ležim i zaspim te se probudim u 12 sati.

Dolazi vizita pred vrata. Kažem profesoru Labaru da sam omamljena, a on kaže da su to normalne nuspojave uz tu vrstu kemoterapije. Važno je da nemam temperaturu i da ne povraćam.

Sestra donosi ručak: juha, riža, kuhana i pečena piletina, mrkva na lešo i bezglutenski kruh. Poslije ručka opet mi se spava. Zovu me prijateljice Anđa i bivša poslodavka Marion, razgovaramo i smijemo se, jer ja, koliko god mi je teško, mogu se nasmijati. Zovem muža i dogovaram se s njim što mi treba donijeti u bolnicu.

Poslije čitam „Tkanje života“, a zatim molim krunicu svetom Anti. Dolazi sestra i molim je da mi donese tople vode da se operem jer imam menstruaciju, a tople vode ima samo prijepodne.

Poslije toga sestra donosi večeru: riža i pečena svinjetina, cvjetača na lešo i bezglutenski kruh. Operem zube i mućkam usta, kao svaku večer. Poslije toga gledam „1001 noć“ i „Kućanice“. Prekrižim se i zaspim.

1. listopada 2010., petak

Osam je sati. Dolazi glavna sestra vaditi mi krv. Idem u kupaonicu, istuširam se i obavim higijenu. Vraćam se u sobu. Dolazi sestra presvući krevet. Doktorica mi kaže da sutra idem na plazmaferezu, što znači da će me prikopčati na aparat kako bi mi pročistili krv od protutijela, jer ja sam krvna grupa 0+, a darivatelj je A+. Kada se to ne bi napravilo, moglo bi se dogoditi da moja protutijela raznesu darivateljev transplantat.

S gospođom koja čisti razgovaram o receptima za zimnicu. Mjerim temperaturu, 36,3 °C, a sestra donosi doručak: zapečene palačinke od bezglutenskog brašna sa sirom, dvije ploške kruha i šalica mlijeka. Spava mi se, a sestre kažu da je to jedna od nuspojava lijeka Phemitona.

Molim krunicu Majci Božjoj i dvije desetice za pokojne. Također molim za svoga darivatelja svaki dan Očenaš, Zdravomariju i Slava Ocu, da ga dragi Bog čuva i da mu da sreće i zdravlja. Njegovoj obitelji također, ako je ima. Iako ništa ne znam o njemu, znam da je dobar čovjek kada se odlučio uključiti u Registar dobrovoljnih darivatelja koštane srži i matičnih stanica iz periferne krvi.

Čvrsto vjerujem da će ova transplantacija uspjeti i, kada prođu dvije godine, ako bude htio, imam silnu želju upoznati ga, jer to mi je sad brat (ili sestra) po krvi. Pokušat ću, kada mi srž proradi, putem našeg hrvatskog registra i Zaklade Ane Rukavine poslati čestitku sa zahvalom, a za Novu godinu svake godine obvezno. Ne znam koje je vjeroispovijesti i slavi li uopće Božić.

Razgovaram s mužem i zaspim. Poslije dolazi vizita pred vrata i doktorica mi kaže da će mi u nedjelju raditi plazmaferezu, a poslije toga ću dobiti infuzno lijek koji se daje da srž ne bi odbacila transplantat. U

14 sati se probudim i ručam: juha, slani krumpir, oslić na lešo, nešto slično bolonjezu, ali miris je na ribu, kruh i 2 dl soka.

Poslije ručka razgovaram s mužem, a zatim gledam TV. Tražim od sestre nešto za stolicu i ona mi donese Portalak. S obzirom na to da zbog kemoterapije i želudca ne pijem kavu, nemam ni stolicu. Što kaže Izet Šefiki u seriji „Lud, zbunjen, normalan“: na usta ulazi, a nigdje ne izlazi. Tako je i kod mene. Popila sam Portalak, šecem sa stalkom jer sam prikopčana na infuziju i čekam.

Oko 19 sati imam stolicu, od koje sam dio uzela u posudicu za laboratorijske pretrage. Dobivam poruku od šogorice iz Francuske, na koju odgovorim. Dolazi večera: riža, kuhana govedina, salata od cikle, čokoladno mlijeko i bezglutenski kruh. Molim krunicu svetom Anti, a zatim gledam „1001 noć“ i „Slučajni turist“. Spuštam uzglavlje kreveta i idem spavati.

2. listopada 2010., subota

U 6 sati sestra me polako budi, vadi mi krv i moli da izmjerim temperaturu. Zaspim i spavam do 8, kada dolazi sestra iz dnevne smjene i budi me da ustanem, da može presvući krevet.

Odvoji mi kateter da se mogu slobodno kretati. Idem u kupaonicu, istuširam se i obavim higijenu lica. Kosa mi još ne opada od kemoterapije, ali to je najmanji problem. Ima rubaca i perika, a i kad bi opala, opet će narasti. To sam riješila u glavi prije godinu dana kada je pokrenut postupak pretraživanja Svjetskog registra dobrovoljnih darivatelja koštane srži i matičnih stanica. Profesor Pejša, kod kojeg se liječim od siječnja 1995. godine, rekao mi je da možda kosa i ne opadne, jer kemoterapija nije jaka kao kod leukemije.

U 16 sati dolazi mi muž i donosi čistu i izglaćanu odjeću, a donosi prljavo rublje. Ima puno posla s mojom robom. Razgovaramo kratko interfonom jer se svaki dan čujemo mobitelom i po nekoliko puta na

dan. Dogovorili smo se da dolazi svaki treći dan, kada odnosi prljavo i donosi čisto rublje, vodu za piće i čaj u vrećicama.

Muž odlazi, a ja gledam reprizu „Periferije City“ i „Lud, zbunjen, normalan“. Sve humoristične serije volim gledati i po nekoliko puta, a sad sam u fazi kad malo spavam, a malo gledam. Oko 19 sati molim sestru da mi donese Portalak jer sam još napuhnuta. Popijem ga i sa stalkom šecem po sobi. Poslije 20 sati imala sam dvaput stolicu. Malo pišem, a zatim molim krunicu sv. Anti. Čitam „Tkanje života“ i spava mi se.

3. listopada 2010., nedjelja

U šest sati dolazi sestra vaditi mi krv i zamoli me da izmjerim temperaturu: 36,2 °C. Nakon jutarnje higijene molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne. Iako ne znam ništa o svome darivatelju, svaki dan molim za njega i njegovu obitelj, jer, donirajući svoje krvotvorne matične stanice, spasio je moj život. Velika mu hvala.

U 12.30 dolazi vizita pred vrata i doktorica mi kaže da će uskoro donijeti aparat za pročišćavanje krvi (plazmafereza). Kaže mi da ću poslije plazmafereze dobiti lijek koji se daje prije transplantacije, da transplantat ne napadne i ne razori moja zdrava tkiva. Još mi kaže da taj lijek izaziva određene nuspojave, kao npr. visoku temperaturu, zimicu, povraćanje itd. Kaže mi, s obzirom na to da sam dosta jaka, možda se kod mene to neće dogoditi. Sve se mora pretrpjeti da bi poslije bilo dobro. Sestra donosi ručak: juha, pečena piletina, slani krumpir, cikla i kruh. Pojedem sve, operem zube, popijem lijekove, malo pišem i čekam.

U 14.30 dolazi tehničar s aparatom za plazmaferezu. Prvo namjesti da sve bude kako treba, a zatim počinje filtracija. Ležim na krevetu, a cjevčice od aparata prikopčane su na kateter. Krv prolazi tim cjevčicama i u jednu vrećicu se odvajaju protutijela, koja su žute boje. Ne primjećujem ništa neobično, jedino mi je pri samom kraju hladno ruka-

ma. Cijelo vrijeme pričam viceve i smijemo se. U 17.30 tehničar odvoji aparat i gotovo je pročišćavanje.

Sutra će raditi krvnu pretragu na protutijela iz koje se vidi jesu li sva uništena. Sestra me spoji na kemoterapiju, malo ubrza da iscure i daje mi predmedikamentnu terapiju, vezanu uz lijek koji će izazvati nuspojave.

U 18.30 osjećam zimicu i mučninu. Sestra mi je ostavila sendvič od večere, ali ne mogu se pomaknuti, a kamoli jesti. Tresem se, povraćam, a temperatura raste. U jednom sam trenutku tako jako povraćala da sam se pomokрила u gaćice. Nisam mogla kontrolirati, jer to je bilo jače od mene. Neugodno mi je pa se ispričavam, a sestre kažu da je to u tim trenucima normalno i da se nemam čega sramiti. Kada je temperatura narasla na 39,7 °C, dobila sam Panadol i nakon nekog vremena temperatura je počela padati. Prestane zimica i tresavica, a ja zaspim i u snu se preznojim. U 1 sat se probudim, pozvonim sestrama i one presvuku krevet i mene. Nemoćna sam jer su me temperatura i povraćanje iscrpili.

4. listopada 2010., ponedjeljak

U 8.30 dolazi sestra u sobu, odvoji mi kateter i idem se istuširati. Osjećam se nemoćno i iscrpljeno, jedva stojim na nogama, ali znam da se ne smijem predati i opustiti. Uzmem odjeću iz ormara i odlazim u kupionicu. Sjednem na WC školjku da se ne srušim, uzmem tuš, temperiram si vodu kako mi odgovara, i istuširam se, obrišem, namažem bebi mlijekom i vratim se u krevet. Cijelo vrijeme sestra je ispred sterilnih i pazi da se ne srušim.

Sestra donosi doručak: hrenovke, šalica toplog mlijeka i kruh. Ne jede mi se ništa, a svjesna sam da moram. Poslije doručka molim krunicu Majci Božjoj. Ležim, a glava mi puca od bolova te zvonim sestri da mi da nešto protiv bolova. Daje mi Tramal u infuziji i nedugo poslije toga zaspim i spavam sve do ručka. U 13.30 zove me sestra jer mi je donijela ručak: juha, riža, pečena piletina, cvjetača salata i kruh. Prisilim se

te pojedem juhu, rižu i cvjetaču, a meso ne mogu. I dalje ležim, kao u transu. Jako sam iscrpljena i cijelo me tijelo boli.

Dobro je što pijem dosta tekućine. Danas su mi sestre triput zagrijale sterilnu vodu za čaj i popila sam tri Jane od pola litre. Dakle, osim infuzije, ukupno 3 litre tekućine. Sestra donosi večeru: žganci, juneći odresci u umaku, cikla i kruh. Prisilim se te pojedem malo žganaca i ciklu. Popijem lijekove, operem zube i mućkam usta. Molim krunicu sv. Anti, a zatim izmjerim temperaturu: 38 °C.

Zove me moja Ana i kaže mi da spavam jer ću spavanjem skupiti snagu za transplantaciju. Nemirno spavam. U prsima me boli na udah, izdah i okret. Mjerim temperaturu, a ona polako raste i sad je 38,5 °C. Zvonim sestri, ali ispod 39 °C ne daje se lijek za snizivanje temperature. Sestra zove dežurnog liječnika. Radi EKG srca, pregleda me, poslušaja pluća i propiše mi antibiotik infuzno. Kada je antibiotik počeo djelovati, bilo mi je lakše i zaspala sam.

5. listopada 2010., utorak

U 7.30 dolazi sestra vaditi mi krv i moli me da izmjerim temperaturu. Temperatura je 36,9 °C, a tlak je 110/70. Odvoji mi kateter i idem se istuširati. Vraćam se u krevet, a sestra donosi doručak: dva jaja pečena na oko, šalica toplog mlijeka i kruh. Sve sam pojela, popila lijekove i oprala zube. Nedugo poslije toga počela je tresavica i povraćanje. Izmjerim temperaturu: 38 °C. Spavam kao u polusnu. Temperatura raste na 38,5 °C, a zatim na 39 °C. Jako sam iscrpljena.

Dolazi vizita i dr. Mikulić me pita gdje mi je onaj moj optimizam kojim uvijek zračim. Kažem joj da optimizma ima, a snage nema. Sestra donosi ručak: juha, rizi-bizi, pečena svinjetina, cikla i kruh. Pojedem juhu, malo rizi-bizija i ciklu, nasilu, jer moram jesti da mi ne oslabi imunost. Zaspim, preznojim se i kad sam se probudila, nemam temperaturu i sve mi se razbistrilo.

Jutros sam zvala muža da mi donese Melem jer su mi usta ispucala od temperature. Mislila sam da će doći u 16 sati, kada su posjeli, ali on je došao oko 10. Kaže mi glavna sestra da imam jako dobrog muža kojeg trebam čuvati i cijeniti. Molim kronicu sv. Anti za zdravlje, da mi da snage da ojačam te budem spremna primiti transplantaciju i da to sve dobro završi.

Sestra donosi večeru: špageti bolonjeze, salata od cvjetače, kruh i 2 dl soka od jabuke. Pojedem sve osim kruha, a lijekove popijem sa sokom. Operem zube, izmučkam usta i idem gledati „1001 noć“ i „Jezikovu juhu“. Spava mi se i nadam se da će ova noć proći mirno i bez temperature.

6. listopada 2010., srijeda

U 7.30 dolazi sestra i odvoji mi kateter. U kupaonici sjednem na zahodsku školjku i perem kosu jer sam se od zimice i tresavice oznojila, a zatim se istuširam i obavim higijenu lica. Obučem se, sjednem na krevet i molim kronicu Majci Božjoj. Dolazi vizita i dr. Mikulić me pita kako sam. „Kao nova“, kažem. Svima im je drago što mi je bolje. Sestra donosi doručak: dva topla sendviča, pekmez, mliječni namaz, kruh i dvije šalice toplog mlijeka.

Dolazi gospođa spremačica i s njom razgovaram, a zatim pišem ovaj dnevnik u bilježnicu da mi se ne pogube podatci. U računalu ću prepisivati kada mi bude bolje. Čim sam se jutros probudila, javila sam mužu da nemam temperaturu i da nisam povraćala. „Hvala Bogu“, kaže, osjećajući po glasu da sam bolje.

Danas treba doći američka doktorica iz SAD-a i donijeti transplantat. Inače je praksa da naši mladi liječnici idu po transplantat u državu u kojoj je darivatelj, a sad je dogovoreno da će doći doktorica s transplantatom jer ja sam prvi pacijent kojem je darivatelj iz američkog registra. Dolazi vizita s prof. Labarom.

Profesor Labar kaže mi da je to bila uobičajena reakcija na taj lijek i da sutra dolazi doktorica s transplantatom. Sutra je transplantacija. Prof. Labar mi kaže da ću za tri tjedna biti kao nova.

Gledam „Dnevnik“ na HRT-u 1 i „More ljubavi“. Sestra donosi ručak: juha, kuhana riba, blitva na lešo i kruh. Pojedem sve osim kruha, popijem lijekove, operem zube i zaspim. Probudim se u 16 sati, razgovaram s mužem. Zovu me prijateljice: Jasna, Anđa i Marion. Razgovaram s njima i smijemo se. U međuvremenu sam primila dvije plazme eritrocita svoje krvne grupe 0+ jer je darivatelj A-. Poslije transplantacije, tj. kada prođu tri mjeseca koliko traju eritrociti, izgubit ću svoju krvnu grupu, a dobiti darivateljevu.

Trebam se dobro naspavati jer sutra je važan dan, ali oko 22 sata počinju zimica i povraćanje. Tresem se do pola noći. Molim sestru da stavi na mene šlafrok jer mi je zima, a ona donese još jedan poplun. Jako se tresem, a temperatura raste na 39 °C. Oko 1 sat sestra zove doktora iz Hitne jer imam napuhavanje i bolove u trbuhu. Dolazi doktor, pregleda me i kaže da je abdomen mekan. Propiše mi Controloc i Panadon za snizivanje temperature, koje sestra stavi u infuziju da ne bih povratila. Do 3 sata muče me bolovi u trbuhu i temperatura, a tad se preznojim i zaspim.

Transplantacija

7. listopada 2010., četvrtak, dan transplantacije

Danas je za mene veliki dan, primit ću krvotvorne matične stanice od svog darivatelja. U 7.30 dolazi sestra presvući posteljinu, a meni glava puca od boli. Loše sam spavala i cijelo vrijeme razmišljala o avionu kojim stiže doktorica.

Molim sestru da me odvoji od katetera da se istuširam, a ona kaže da ležim jer trebam dobiti još jedan lijek infuzno prije transplantacije u 10 sati. Pitam je li stigla američka doktorica i donijela transplantat. Kaže da jest i da se odmara u hotelu u sklopu bolnice. U tom trenutku sve su moje brige i problemi nestali.

Glavna mi sestra kaže da se operem iz sterilnog lavora. Gospođa spremačica pospremi kupaonicu, obriše pod i čekamo kada će donijeti transplantat. Jako sam uzbuđena, a sestre i spremačica kažu da su i one.

U 10.30 donose prvu vrećicu plazme. Glavna je sestra zakvači na stakal, a postupak je isti kao kod transfuzije krvi, samo mora brže kapati. Često mi provjeravaju tlak i temperaturu. Poslije primljene prve vrećice osjećam zimicu. Stave infuziju da teče i malo pričekaju. Temperatura naraste na 37,7 °C, ali tlak je dobar. Nastavljaju s drugom vrećicom i ona brzo iscuri i – gotova transplantacija. U jednoj je vrećici bio 341 ml, a u drugoj 245 ml. Znači 586 ml tih dragocjenih krvotvornih matičnih stanica meni će, ako Bog da, spasiti život.

U ovom trenutku nema sretnijeg čovjeka od mene. Dobila sam sedmicu na lotu, samo što nije novac, već nešto mnogo vrednije, a to je život. Zahvaljujem Bogu, svome darivatelju, nepoznatom Amerikancu, i gospođi Mariji Rukavini što je osnovala zakladu.

Sestra donosi ručak: juha, žganci s gulašom, cikla i kruh. Pojedem juhu, žgance i ciklu, a kruh i meso ne mogu. Hvala Bogu, temperature nemam. Dolazi vizita pred vrata i doktorica me pita kako se osjećam. Kažem da sam dobro, samo mi je napuhnut želudac jer nisam imala stolicu od subote. Kaže da će mi dati čepić i da sam dobila dobar transplantat, pun krvotvornih matičnih stanica od mladog i zdravog čovjeka te da bi sve trebalo završiti dobro.

Zahvaljujem joj, a zatim stavljam čepić koji mi je sestra donijela. Ubrzo imam stolicu, ali malo, pa molim još jedan čepić i imam stolicu ponovno. Legnem u krevet i gledam „Dona Barbaru“ i „U ime ljubavi“. Šaljem poruke svim meni dragim ljudima da je transplantacija uspješno prošla. Operem i izmučkam zube, a zatim gledam „1001 noć“ i „Kućanice“. Spava mi se. Molim Boga da i ova noć prođe bez temperature.

8. listopada 2010., petak, prva godišnjica smrti moje majke

U 6 sati dolazi sestra vaditi mi krv, a ja mjerim temperaturu: 36,5 °C. Molim krunicu Majci Božjoj, za pokojne i za mog darivatelja. Oko 8 dolazi sestra presvući krevet. Odvoji mi kateter i idem se istuširati, a trebam odrezati nokte i obaviti depilaciju.

Sestra donosi doručak: zapečene palačinke sa sirom od bezglutenskog brašna i šalica toplog mlijeka. Pojedem sve, a zatim zovem muža da u 8.20 zapali lampion jer danas je prva godišnjica smrti moje majke. Jako mi je teško i suzdržavam se da ne zaplačem jer sam svjesna da bi mi od plača i živciranja mogla skočiti temperatura, a to nikako ne bi bilo dobro.

Držim krunicu u ruci, gledam kroz prozor u nebo i imam osjećaj da je ona sa mnom, da me čuva i štiti i ne da mi da plačem. Razmišljam, kada je njoj godišnjica smrti, meni je transplantacija. Ne prođe ni-

jedan dan a da je se ne sjetim. Poslije doručka zaspim i probudi me vizita.

Danas me je dr. Kinda pitala kako sam. Kažem joj da sam dobro. Reče mi da sam dobro podnijela transplantaciju i da će sve biti u redu. Htjela sam joj zahvaliti na svemu što je učinila za mene, ali mi se spava od lijeka Phemitona.

U 11.45 probudi me sestra da mi izvadi krv i da dam urin. Zvoni mobitel. Vidim, zove me gospođa Marija Rukavina. Iako mi po godinama ne može biti mama, doživljam je kao mamu. Kaže mi da je dobar znak što nemam temperaturu, da moja bolest nije maligna pa je samim tim i kemoterapija bila blaža i ciljana. Ako dobijem temperaturu, proljev, povraćanje, upalu pluća, osip po koži i druge nuspojave, to je sve normalno i prolazno i ja ću to pobijediti, kaže.

Zahvaljujem joj i razmišljam kako ću se odužiti ako preživim. Sinula mi je ideja da bih mogla volontirati u Zakladi Ane Rukavina. Sve tako dobro funkcionira jer je gospođa Marija financijska direktorica Zaklade i kontrolira svaku kunu i lipu, organizira i dogovara sastanke s darivateljima, humanitarne koncerte i sve ostalo. Naravno, i dr. Mirando Mrsić je važna karika u tom lancu. On je medicinski direktor Zaklade, kontrolira rad Zaklade u KBC-u Rebro: banku krvi iz pupkovine, tipizacijski centar, registar i sve u bolnici što je vezano uz Zakladu. Velika im hvala u ime svih koji su imali ili će imati transplantaciju i u moje osobno.

Sestra donosi ručak: juha, slani krumpir u umaku od pečenja, kuhana piletina, cikla i kruh. Pojedem sve osim mesa i kruha, popijem lijekove i operem zube. Od jučer, tj. otkada sam imala transplantaciju, ukinuti su mi neki lijekovi. Sad pijem Peptoran 2 x 1 tbl., Phemiton 2 x 200 mg, Virolex 3 x 400 mg, sirup Noxofil 4 x 5 ml i novi lijek Medazol 3 x 1 tbl., a ostale uzimam infuzno. Ležim na krevetu i kao i obično od Phemintona zaspim. Pijem mnogo vode i čaja i primam infuziju pa svako malo mokrim. Malo gledam „Dona Barbaru“, a malo spavam.

9. listopada 2010., subota

Hvala Bogu, još jedna noć je prošla mirno i bez temperature. U 6 sati dolazi sestra, vadi mi krv i mjeri temperaturu: 36,2 °C, a meni se i dalje spava. Oko 9 dolazi sestra iz dnevne smjene presvući krevet, odvoji mi kateter te se idem istuširati u kupaonicu. Molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne.

Sestra donosi doručak: 2 topla sendviča i šalica toplog mlijeka. Molim je za još mlijeka i donese mi jednu šalicu. Ne znam sastojke bezglutenskog brašna, ali ovaj kruh koji peku zasitniji je od drugih vrsta kruha. Poslije doručka molim za pokojne, za svoga darivatelja i za sve bolesne u sterilnim jedinicama. Stalno mi se spava.

Sestra donosi ručak: fino varivo s povrćem (bez noklica), kuhana junetina i kruh. Pojedem varivo i kruh, a meso ne mogu. Ležim na krevetu i htjela bih prepisivati u računalo, ali nisam pitala doktora smijem li se naprezati. Pričekat ću do ponedjeljka jer je produženi vikend i samo je dežurni liječnik. U 16 sati dolazi muž u posjet, donosi čisto, a odnosi prljavo rublje.

Oko 18 sati mi je mučnina i povraćam, a glava ne da boli, nego puca od boli. Sestra mi daje infuzno lijek protiv glavobolje i mučnine. Isključim TV i pokrijem se preko glave, da budem u tami. Ispod popluna molim krunicu sv. Anti. Kaže sestra da je to nuspojava lijeka koji dobijem infuzno da bi srž prihvatila transplantat. Oko 21.30 osjetim nešto toplo na jastuku, krv iz lijeve nosnice. Zvonim sestri, a ona mi donese tamponne od vate. Stavljam ih u nosnicu, mijenjam četiri do pet puta i oko 23 sata krvarenje prestaje. Glava me je prestala boljeti pa upalim TV i gledam film „Nomad“. U 1 sat ugasm TV i idem spavati.

10. listopada 2010., nedjelja

U 6 sati dolazi sestra i vadi mi krv. Oko 9 dolazi sestra iz dnevne smjene presvući krevet te me odvoji od katetera. Idem se istuširati i obaviti

higijenu lica. Doručak: zapečene palačinke sa sirom i čaj. Pojedem sve, ali jede mi se slatko i nađem u ormariću mali med te ga namažem na kruh i pojedem s čajem. Popijem lijekove, a zatim molim krunicu Majci Božjoj. Poslije gledam TV i zaspim.

Dolazi dežurni liječnik u vizitu i pita me kako sam. Kažem da sam dobro, samo što cijelo prijepodne imam mučnine. Kaže da je to normalno. Opet zaspim. Sestra me probudi jer je donijela ručak: juha, slani krumpir u umaku od pečenja, pečena piletina, cikla i kruh. Pojedem juhu, krumpir i ciklu.

Gledam na RTL-u „Ekipu iz snova“ i ponovno zaspim. U 18.20 probudi me sestra jer je donijela večeru: dva topla sendviča od šunkerice i sira i Vindijin sok od 2 dl. Sa svakog sendviča maknem gornju krišku kruha jer je jako zasitan, a ostalo pojedem. Gledam „Periferiju City“ i „Tata od formata“, a zatim zaspim. Probudim se u 3 i ne mogu zaspati do 4 zato što puno spavam po danu.

Nemam nikakva straha i vjerujem da će moja srž u prvi tjedan dana profunkcionirati, da ću ozdraviti i volontirati u Zakladi Ane Rukavina te da ću pomoći svakome kome moja pomoć bude potrebna i koliko mogu.

11. listopada 2010., ponedjeljak

U 6 sati dolazi sestra u sobu i vadi mi krv iz katetera. Izmjerim temperaturu: 36,2 °C. Ponovno zaspim do 8.30. Dolazi sestra presvući krevet. Odvoji mi kateter i idem u kupaonicu. Istuširala sam se, oprala kosu, odrezala nokte i depilirala pazuha i noge. Kosa mi još ne opada. Razgovaram s mužem, provalim neku glupost da se nasmije jer je zabrinut hoće li srž prihvatiti transplantat.

Doručak: četiri hrenovke, mlijeko i kruh. Dolazi vizita i doktor me pita kako sam. Kažem da sam dobro, samo što imam mučnine. Pitam doktoricu Artu kada će se pojaviti prvi leukociti, a ona gleda u nalaze i kaže da imam 2,0 leukocita, da je to prerano i nemoguće. Ide provjeriti da nisu pogriješili u laboratoriju.

Gledam „More ljubavi“. Sestra donosi ručak: juha, žganci, kuhana piletina, salata od cvjetače i mrkve i kruh. Pojedem juhu, žgance i salatu, meso ne mogu. Popijem lijekove, operem zube, gledam „Dona Barbaru“ i zaspim. Spavam cijelo poslijepodne, sve do 18.30. Sestra me budi i moli da izmjerim temperaturu. Temperatura je ista, 36,2 °C. Druga sestra donosi večeru: rižoto s piletinom, cikla i kruh.

Razgovaram s mužem da ga malo razveselim, a zatim gledam „1001 noć“, „Lud, zbunjen, normalan“ i film „Do smrti i natrag“. Zaspim poslije ponoći.

12. listopada 2010., utorak

U 6 sati sestra ulazi u sobu vaditi mi krv i pročistiti kateter. Mjerim temperaturu: 36,2 °C. Zatim ponovno zaspim do 8.30. Dolazi sestra iz dnevne smjene ponovno mi vaditi krv. Odvoji mi kateter. Istuširam se, obavim higijenu lica, a zatim molim krunicu Majci Božjoj da mi podari zdravlje, da se matične stanice darivatelja prime. Isto tako molim za sve u sterilnim jedinicama da im pomogne i olakša im bol. Božja je moć najveća na svijetu. Ja vjerujem, a čudo sam doživjela dvaput. Prvi put kada mi je puknula slezena i doktor mi rekao da je vjerojatnost da ću umrijeti 90 posto. Drugi put kada je darivatelj iz američkog registra izbrisan, a pronađen drugi.

Sestra donosi doručak: pečena jaja na oko, mlijeko i bezglutenski kruh. Fino mi je i sve pojedem, a zatim gledam „Čaroliju“. Zove me moja Marion. Imućna je žena, ali jednostavna, koja stoji objema nogama čvrsto na zemlji, sve razumije i jako puno radi. Hrabra je i jaka i nikad se ne predaje, jer ipak sve ide iz glave. Ako čovjek zamisli da nešto ne može i ne smije prije nego što je pokušao, neće nikada ni uspjeti.

Gledam na HTV-u 1 „Dr. Travis preuređuje“. Dolazi vizita i pita me liječnik jesam li prošle godine, kada je bila operacija slezene, izvadila i žučni mjehur. Kažem da ne znam, nisu mi rekli. U medicinskoj su dokumentaciji pročitali da su ga maknuli jer je bio pun kamenca.

Pitam doktoricu za leukocite, a ona kaže da su jučer bili 2,0, a danas 1,1 te da su sad u fazi opadanja, do nule, a zatim dolazi faza rasta. Mnogo mi je bolje i ne spavam po cijele dane. Osjećam da se nešto dobro događa u momu tijelu. Sjećam se, kada je došlo do mutacije gena, da je moja dobra prijateljica Zvezdana slala moje nakaze našem znanstveniku prof. Ivanu Đikiću i molila ga da ih prokomentira. Među ostalim, prof. Đikić je rekao da osluškujem svoje tijelo jer ono je najbolji kontrolor. Ako osjetim bol kada nešto radim, da odmah prestanem, jer to je upozorenje da izbacim iz prehrane sve što mi smeta, da ne radim mnogo i teško.

Sestra donosi ručak: juha, rizi-bizi, pečena svinjetina, salata od cikle i kruh. Pojedem juhu, rizi-bizi i ciklu, a meso i kruh ne mogu. Popijem lijekove, operem zube i gledam „More ljubavi“. Zatim razgovaram s mužem i zamolim ga da mi kupi čokoladice „Životinjsko carstvo“ jer mi se jede nešto slatko. Glavna mi je sestra rekla da su samo te čokoladice bezglutenske i da tih 15 g zadovoljava potrebu za slatkim. U infuziji primam puno glukoze pa trebam paziti da mi ne bi skočio šećer.

Discipliniran sam pacijent, slušam i radim kako mi kažu. Došla sam u bolnicu liječiti se, a ne zezati. Moje liječenje stoji dosta novca, truda i odricanja. Svi se maksimalno trude, od prof. Labara do spremačice. Bila bih bezobrazna i neodgovorna kada ne bih slušala.

U 13.45 zove me Robert Zuber, novinar HRT-a, u vezi s traženjem moje biološke obitelji. Javljam mu da sam na Rebru i dajem mu podatke o sebi i mami i o tome što mi je mama ispričala.

13. listopada 2010., srijeda

Ustajem u 6.20 i u 7.30 sjedam za stol, uključim računalo i prepisujem iz bilježnice, prvi put nakon transplantacije.

U 8.20 dolazi doktorica i kaže da mi je za sutra dogovorila ultrazvuk jetara i abdomena. Sestra donosi doručak: dva topla sendviča i dva vrča topla mlijeka od 2 dl.

Dolazi gospođa spremačica, a ja idem na krevet da joj ne smetam, da može obrisati pod i dezinficirati ga. Razgovaramo, ispričam joj vic i nasmijemo se do suza. Oko 11.30 osjećam lagani umor i idem leći. Zaspim, a sestra me probudi u 13.30 jer je donijela ručak: juha, vrećica kukuruznih bezglutenskih pahuljica, riža, meso, cikla i kruh. Pojela sam samo dvije juhe u koje sam stavila dosta pahuljica i salatu od cikle. Danas je tjedan dana kako ne mogu jesti meso. Hrenovke, salamu u sendviču i špagete bolonjeze pojedem, ali meso u komadu ne mogu. Možda zato što je u mljevenom mesu dosta začina, a oni ublažuju miris.

Poslije večere gledam „1001 noć“ i „Lud, zbunjen, normalan“. Nasmijem se do suza. U bolnicu mi je muž donio sve DVD-e „Lud, zbunjen, normalan“, „Mr. Bean“, sve „Audicije“ i „Laku noć, Hrvatska“. Kad mi je teško, pogledam nešto od toga, nasmijem se i odmah mi je lakše. Htjela sam još gledati „Periferiju City“, ali spava mi se pa ću ujutro gledati reprizu.

14. listopada 2010., četvrtak

Sjedim za stolom i prepisujem iz bilježnice u računalo. Sestra donosi doručak: dvije šalice mlijeka, dvije hrenovke i kruh. Pojedem hrenovke, a u mlijeko stavim bezglutenske kukuruzne pahuljice od jučer.

Gledam „Čaroliju“ i poslije zaspim. U sobi je hladno. Majstori su isključili grijanje jer ga priključuju na novu zgradu. Glavna sestra ide od sobe do sobe i govori da ne izlazimo iz kreveta da se ne bismo prehladili. Cijeli dan ležim i gledam serije. U 18 sati gasim TV i molim krunicu sv. Anti.

Sestra donosi večeru: fino varivo od krumpira, mrkve i cvjetače s kockicama piletine i kruh. Pojedem povrće i juhu, a meso ostavim. Gledam „Večeru za 5“, „1001 noć“ i „Kućanice“. Dolazi sestra i pita je li mi hladno, jer majstori nisu uspjeli završiti priključivanje grijanja. Kažem joj da mi je hladno samo za glavu i ona mi donosi zelenu kapu,

kakvu nose kirurzi. Stavim je na glavu i doista me ugrije. U 23 sata idem spavati.

15. listopada 2010., petak

U 6.30 dolazi sestra pročitati kateter, da može nastaviti s terapijom. Mjerim temperaturu: 36,2 °C. Podignem uzglavlje i pod poplunom, jer mi je hladno, molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne. Bogu se ne moli ležeći, osim ako je netko teško bolestan kao ja onaj dan kad sam imala temperaturu 39,7 °C i povraćala te sam bila toliko iscrpljena da nisam mogla sjediti.

Dolazi glavna sestra i kaže da se nitko ne tušira i ne izlazi iz kreveta. Gledam „Dobro jutro, Hrvatska“, a zatim sestra donosi doručak: dva maslaca, dva pekmeza, četiri kriške kruha i dvije šalice mlijeka. Namažem maslac i pekmez na dvije kriške kruha, a drugi maslac i pekmez pospremim u ormarić. Popijem mlijeko, zatim lijekove, operem zube i gledam „Čaroliju“.

Osjetim da je toplije u sobi. Glavna sestra je zvala, spojili su grijanje, ali nema tople vode. Umijem se, vratim se u krevet i gledam „Oprah“ pa zaspiam. Probudim se u 12.30. Sestra donosi ručak: juha i kuhani oslić. Pojedem sve osim kruha, jer ribu mogu jesti. Popijem lijekove, operem zube i pišem u bilježnicu.

Zove me prijateljica Jasna na mobitel, brine se kad se ne javljam. Kažem joj da sam dobro i da se ne brine jer se loše vijesti prve čuju.

U 16 sati dolazi mi muž i donosi mi čisto rublje i čokoladice „Životinjsko carstvo“. Razgovaramo i smijemo se, a ja, kao i uvijek, nasmijem i njega i svakoga tko me nazove.

Sestra donosi večeru: bezglutenske špagete bolonjeze, salata od mrkve i cvjetače i kruh. Pojedem malo. Doktorica kaže da je to normalno jer se poslije transplantacije i lijekova koje uzimam promijeni okus u ustima i potreba za nekom hranom.

Sestra Dijana je sama u noćnoj smjeni pa mi kaže da se ne ljutim ako dođe sutra u 5.30 da mi promijeni terapiju i izvadi krv. Kažem joj da može doći kada želi. Noću je sestrama teže jer temperatura uvijek raste noću, a u devet sterilnih je devet teško bolesnih ljudi. U smjeni su inače po dvije sestre, a danas druga sestra nije mogla doći. Čim sam usnula, zvonce me je probudilo i tako cijelu noć. Svakih pola sata do sat dolazi doktor iz Hitne i pregledava pacijente, a sestra Dijana ih vozi na RTG pluća. Onima koji su imali transplantaciju najveća je opasnost teška upala pluća i sepsa. Ovu je noć sestra Dijana zaradila svoju plaću za cijeli mjesec.

16. listopada 2010., subota

Budi me sestra iz dnevne smjene, koja je došla promijeniti posteljinu. Odvoji mi kateter te idem u kupaonicu istuširati se i obaviti higijenu lica. Sestra donosi doručak: tri topla sendviča sa šunkom i sirom i dvije šalice toplog mlijeka. Mlijeko popijem, a sa sendviča skinem gornju krišku kruha jer je prezasan. Još uvijek za mene naručuju dvostruki obrok, iako sam rekla da otkazu dok mi ne prestanu mučnine. Ipak, sve pojedem dvostruko, osim mesa i kruha. Zezam se i kažem da nisam trudna, ali imam trudničke simptome.

Imam jake mučnine i sestra mi u infuziju stavlja lijek protiv mučnine. Gledam televiziju, ne da mi se prepisivati u računalu.

17. listopada 2010., nedjelja

U 6 sati dolazi sestra iz noćne smjene vaditi mi krv jer vikendom se krv vadi u 6, a radnim danom nakon primopredaje smjene od 7.30 pa nadalje. Probudila sam se i mislim da ću ponovno zaspati, ali ne mogu. Ustanem i molim krunicu Majci Božjoj, dvije desetice za pokojne, za zdravlje svoje djece i muža, koji je u ovako teškoj situaciji razuman i strpljiv. Uz to što moje rublje posebno pere i glača, još kuha, pere i glača dečkima. Iako sam ja njih, kad sam se razboljela, naučila kuhati i

pospremati, sad kad su odrasli, ne da im se. Stalno nekamo zuje i žure, ali svoju sobu moraju pospremiti.

Sestra donosi doručak: zapečene bezglutenske palačinke sa sirom i toplo mlijeko. Pojedem dvostruku količinu i nemam mučninu sve do ručka. Paše mi jelo bez mesa.

Dolazi spremačica, malo popričamo, a zatim čitam „Tkanje života“. U 16.15 dolazi mi muž i moj sin Igor, koji je danas doputovao iz Baške, gdje sezonski radi. Jako sam se razveselila jer ga nisam vidjela od 10. kolovoza, kada smo muž i ja bili kod njega na moru. Alen je osjećajan, ali to drži u sebi. Kad mi je pukla slezena, bio mi je u posjetu i gotovo se onesvijestio. Svaki dan se čujemo mobitelom. Pita me kako sam i što mi treba, pa mužu da novac da mi kupi.

Sestra donosi večeru: musaka, salata od cvjetače, čokoladno mlijeko i kruh. Pojedem cvjetaču i krumpir koji sam odvojila od mesa.

Popijem lijekove, operem zube, izmućkam usta, a zatim gledam „Periferiju City“ i psihološki triler „Buick Riviera“. „Periferija City“ me nasmijala, a film jako rastužio.

Mjesto radnje je Amerika, a glavni su glumci Leon Lučev koji glumi Srbina Vuku iz Doboja i Slavko Štimac koji glumi Muslimana Hasana iz Sarajeva. Takvih ljudskih sudbina u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Kosovu i Vojvodini bilo je, nažalost, mnogo. Poanta je cijelog filma u izreci bosanskohercegovačkog pisca Meše Selimovića koji je rekao: „Koga mržnja zadoji, od mržnje izgori.“

Mnogi koji ovo budu čitali, pitat će se otkud meni pravo da o tome govorim. I ja imam u obitelji miješanih brakova. Oni su svašta pretrpjeli, a naš vjenčani i djeci krsni kum ubijen je na Manjači. Moji su izbjegli, ali ja ne mogu mrziti, niti oni mrže.

Ako se čovjek ne može sam nositi s tim teretom na duši, treba potražiti stručnu psihološku pomoć, da stvari ne bi izmakle kontroli ili, ne daj, Bože, uzeli pravdu u ruke. Za nekoga je možda osveta trenutačno

rješenje, ali čovjek je nesretan dok god nema mira u duši. Zato narodna poslovice kaže: „Ako želiš biti sretan na trenutak, osvećuj se, a ako želiš biti sretan stalno, opraštaj.“

Nitko nikomu nije kriv ni za što. Dok god budu tražili krivca u drugome, bit će jako nesretni. Ljudski je grijehiti, a božanski opraštati.

Idem spavati.

18. listopada 2010., ponedjeljak

U 6 sati dolazi sestra i moli me da izmjerim temperaturu. Mjerim: 36,2 °C. Moli me da se okrenem na leđa da može pročitati kateter. Zamolim da me odvoji od katetera i idem u kupaonicu. Otkako sam u bolnici, ponedjeljkom perem kosu, režem nokte i depiliram pazuha i noge. Poslije toalete molim krunicu Majci Božjoj.

U 7.30 dolazi glavna sestra vaditi mi krv i pita me kako sam. Kažem joj da sam dobro, samo što imam mučnine na meso. Molim je da mi složi jelovnik bez mesa u komadima ili u kombinaciji sa sojom. Kaže da će to odmah učiniti i da nema potrebe da patim zbog hrane. Jako sam joj zahvalna.

Pišem u bilježnicu, a zatim dolazi sestra i donosi doručak: bezglutenski kruh, dvije šalice mlijeka i Dukatov mliječni namaz. Pojedem u slast jer nije mesno. Dolazi glavna sestra s vagom, da se izvažem. Teška sam 65 kg, što znači da sam 1 kg vratila jer sam bila 2 kg izgubila.

U 10.30 dolazi vizita s prof. Labarom. Jako sam sretna što ga vidim, a on mi govori dobre vijesti. Digne palac u zrak i kaže mi da su leukociti počeli rasti, što znači da je srž prihvatila transplantat i polako proizvodi krvotvorne matične stanice. Još mi kaže, ako se ovakvo stanje nastavi, da će me pustiti kući u petak. Nitko sretniji od mene, kao da sam se ponovno rodila!

Gledam „Čaroliju“ pa čitam „Tkanje života“ i razmišljam od kakvih ću niti tkati svoju tkanicu ubuduće. Do transplantacije sam mnogo radila

fizički, a to sad ne dolazi u obzir jer ću se čuvati i slušati liječnike, tako da bar godinu dana neću raditi poslove koji iziskuju teži fizički napor. Bit ću disciplinirana, za svoje dobro. Zbog virusa gripe koji će doći i mogućih infekcija što manje ću kontaktirati s ljudima, a za vrijeme gripe neću primati posjete. Nadam se da će obitelj i prijatelji razumjeti. U ovu je transplantaciju uloženo mnogo truda s liječničke i moje strane, dosta novca i muke i bilo bi suludo da se ne ponašam odgovorno.

Poslat ću muža u školu stranih jezika „Sputnik“, u Krajišku 27, da mi kupi knjige za V. i VI. stupanj ruskog. Učit ću sama. Redovito sam završila I. i II. stupanj, a tad je počeo postupak traženja darivatelja pa sam III. i IV. stupanj sama učila i položila. Ako sve završi dobro s mojom transplantacijom, nadam se da će mi učenje ruskog koristiti u budućnosti.

Učenje mi pomaže da ne razmišljam o bolesti jer je radna terapija najbolji lijek protiv svake bolesti. Najgore od svega jest predati se, leći, sažalijevati sam sebe i misliti da će se doktori boriti umjesto vas.

19. listopada 2010., utorak

S obzirom na to da mi je prof. Labar jučer u viziti priopćio dobre vijesti, o početku rasta mojih leukocita, od uzbuđenja sam teško usnula. Zaspala sam u 23 sata i probudila se u 2, kada je sestra ušla u sobu. Sestre noću obilaze pacijente, kontroliraju terapiju i nas. Pitam kako je prošla noć, a ona kaže da su 2 sata u noći. Pita me želim li nešto za spavanje. Kažem joj da ne želim i da nikada nisam pila tablete za spavanje.

Pogledam na mobitel i vidim da su 3 sata ujutro, a od sna ništa. Upalim TV i gledam „Bračne vode“ i „Našu malu kliniku“. Oko 5 zaspim i probudim se u 6, kada je sestra ušla u sobu. Izmjerim temperaturu: 36,2 °C. U 7 pozvonim da me odvoji od katetera i idem se istuširati. Poslije toga molim krunicu Majci Božjoj, za pokojne, za sve koji leže u sterilnim je-

dinicama i za svoga darivatelja, jer sad je primopredaja smjene, a meni trebaju mir i koncentracija dok molim.

Oko 8 dolazi sestra presvući krevet. Malo pišem, a zatim gledam „Čaroliju“. Sestra donosi doručak: četiri jaja pečena na oko, dvije šalice mlijeka i četiri kriške kruha. Dolazi vizita i dr. Mikulić kaže da leukociti polako rastu i da uskoro idem doma ako i dalje budu ovako rasli. Zbog te vijesti sam sretna da sretnija ne mogu biti. Ležim i gledam „More ljubavi“ i mislim kako ću zaspati jer sam spavala samo četiri sata, ali od uzbuđenja ne mogu usnuti.

Sestra donosi ručak: juha, rizi-bizi, kuhana junetina, cikla i kruh. Meso zamotam u foliju i maknem, a ostalo pojedem bez kruha. Gledam „Najbolje godine“ i „Dona Barbaru“. U 16 sati dolazi mi muž i donosi što sam naručila, a odnosi prljavo rublje. Razgovaramo, a ja se zezam i kažem mu da ništa od žena koje sam mu odabrala te da iskoristi priliku dok ne dođem doma.

Kažem mu da su najavili da će mi ovaj tjedan početi opadati kosa i da ću izabrati plavu periku. Prije mene imao je sve cure plave i smeđe, a oženio se crnkom, pa da ga podsjetim na mlade dane. Smije se i kaže mi da sa mnom nikada nije dosadno, pa čak ni kad sam u bolnici. Muž odlazi. Utipkavam bon i šaljem 30 poruka rodbini i meni dragim ljudima, a Anu, Jasnu, Ankicu i Anđu nazovem i priopćim im radosnu vijest. Netko od njih me zove, a netko šalje poruke. Svi su jako sretni i ponosni na mene.

Narodna poslovice „Zlato se provjerava vatrom, a prijatelj nevoljom“ živa je istina.

20. listopada 2010., srijeda

Dolazi sestra u 6 mjeriti mi temperaturu. Probudim se i molim krunicu Majci Božjoj, a u 7.30 dolazi sestra vaditi mi krv. Molim je da me odvoji od katetera te se idem istuširati. Primjećujem na jastuku dosta kose.

Pokupim je i bacim u zahod da se ne razvlači po sobi, a kad spremačica čisti, lijepi se za krpu kojom briše pod. Ako u tijeku dana i noći bude i dalje opadala, reći ću glavnoj sestri da me obrije.

Zežam se s mužem da sad mogu biti plavuša, smeđa ili garavuša. Danas je 25. dan od prve kemoterapije i točno mjesec dana kako sam u bolnici. Prošlo mi je jako brzo. Ni jedan dan proveden u sterilnim jedinicama, pa ni one tri noći kada sam imala visoku temperaturu, zimicu i povraćala, ne bih mijenjala ni s kim.

Ljudi ne znaju, dok su zdravi, cijeniti život i radovati se. Trče samo za materijalnim, nemaju vremena jedni za druge, ljuti su i ogorčeni jedni na druge. Narodna poslovice kaže: „Zdrav čovjek ima tisuću želja, a bolestan samo jednu.“ Ta želja je zdravlje, a meni je dragi Bog dao drugi život. Ako ova transplantacija uspije, skroz ću promijeniti način života i posložiti prioritete, jer do sad su mi svi bili ispred mene.

Oko 11 dolazi vizita i doktorica kaže da su leukociti malo pali, a za to mogu biti dva razloga. Jedan su razlog uobičajene oscilacije, a drugi je moguća greška u laboratoriju s obzirom na to da se dobro osjećam i, osim mučnine, nemam drugih nuspojava.

Još mi kaže da me pripremaju za doma i da lijek ciklosporin, koji sam primala u infuziji na kateter, počinjem piti u kapsulama da se ne vidi kako će organizam reagirati. To je lijek koji se uzima da organizam prihvati transplantat. Nisam obeshrabrena jer se dobro osjećam. Danju mi se ne spava, a dok nisam imala leukocita, odnosno dok su bili u fazi opadanja, stalno sam spavala.

U 16.05 dolazi moja Ana i donosi mi vodu, čaj, čokoladu, papirnate ručnike za ruke i toaletni papir. U sterilnim ima svega, ali su na knap s papirom, a kako ja često perem ruke, moram imati papir za brisanje. Ana i ja nemamo tajni jedna pred drugom. U teškim trenutcima uvijek mi je rame za plakanje, a razgovor s njom uvijek bi me umirio. Ana i ja poznajemo se od 1994. godine jer su nam djeca išla zajedno u razred.

Cijeli sat je stajala ispred sterilnih, razgovarale smo i smijale se. Kaže mi da dobro izgledam, da nisam iscrpljena, a ja joj kažem da se dobro i osjećam.

Poslije razgovora molim krunicu sv. Anti, a zatim pišem. Sestra donosi večeru: meso, žganci u umaku, salata od cvjetače, puding od vanilije i kruh. Pojedem samo cvjetaču i puding. Gladna sam i sjetim se da u ormariću imam maslac i pekmez. Namažem dvije kriške kruha i poje-dem u slast.

21. listopada 2010., četvrtak

Probudila sam se u 6. Dolazi sestra i mijenja terapiju, a ja mjerim temperaturu: 36,2 °C. Hvala Bogu, od transplantacije nijedan dan nisam imala temperaturu ni druge popratne pojave. U miru molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne, a poslije toga pišem u bilježnicu. U 7.30 dolazi sestra vaditi mi krv, odvoji mi kateter te se idem istuširati. Dok obavljam higijenu, druga sestra presvlači krevet. Vraćam se u sobu i pišem.

Gledam „Čaroliju“. Sestra donosi doručak: četiri hrenovke, dvije šalice toplog mlijeka i kruh. Sve sam pojela u slast.

Zvonim sestri da stavi sterilnu vodu za čaj da zavre i kažem joj da će doći muž po prljavo rublje, u vrijeme kada nisu posjeti. Ja ću pripremiti, a on kada pozvoni, samo mu treba dati. Teško se suši jer je loše vrijeme, a moje rublje pere posebno i dvaput ispire. Zato dolazi svaki drugi dan.

Danas je 15 dana od transplantacije, a moja srž polako radi, već peti dan. Nitko sretniji od mene. Dragi Bog mi je podario život.

Čitam „Tkanje života“ i razmišljam kako je Mirjana Krizmanić tu knjigu dobro napisala, samo ovisi kako će je tko pročitati. Svatko treba raditi na sebi i mijenjati se pozitivno. Kada dođemo do pozitivnih pro-

mjena i zauzmemo određeni stav, tada se i drugi drukčije postavje prema nama.

Gledam „More ljubavi“, a u 13.30 dolazi sestra po mene i vozi me na ultrazvuk abdomena. Hvala Bogu, jetra, žuč, žučni vodovi, gušterača i desni bubreg u granicama su normale, a lijevi se bubreg nekamo pomaknuo te ga nisu pronašli, ali vjerujem da je i on u redu. Zbog operacije slezene svi su se unutarnji organi malo pomaknuli.

U 14.15 vratila sam se u sterilnu jedinicu. Ručak me čeka. Operem ruke, skinem masku i idem jesti. Za ručak su juha, riža, kuhana junetina, cikla i kruh.

Molim sestru da pozove doktoricu da je pitam kakvo je stanje leukocita, jer je vizita prošla dok sam bila na ultrazvuku. Doktorica mi objašnjava da leukociti malo rastu, a malo padaju i da je to normalno. Kaže mi da su danas 1,1. Jako sam sretna i uzbuđena jer znači da se te krvotvorne matične stanice bore i nešto proizvode.

Zovem muža, svoju Jasnu, Anu, Ankicu na Kvatriću, Marion i ostale koji me stalno zovu i šalju poruke. Zove me Anđa i kažem joj da ću, ako Bog da, ozdraviti, pa ništa od udaje za mog muža. Smije se, a ja dodajem da iskoriste maksimalno vrijeme dok sam u bolnici.

22. listopada 2010., petak

Probudila sam se u 3.30 i ne mogu zaspati. Upalim TV i gledam film o autoutrkama, a zatim „8. kat“, kod Danijele. Govori se o ženama oboljelima od karcinoma dojke. Dobro je što su gošće bile poznate osobe i pričale o svom iskustvu otvoreno.

Dobro je također što se o toj bolesti javno govori i što postoji udruga u kojoj mogu zatražiti pomoć. Samopregledom dojki, mamografijom i ultrazvukom može se navrijeme otkriti bolest. Sve navrijeme otkriveno može se uspješno izliječiti. Kod takvih zloćudnih bolesti važna

je psihološka potpora. Meni je moja Ana najbolji psihijatar, a podrška obitelji i prijatelja daje mi snagu da se borim i ozdravim.

U 7.30 dolazi sestra vaditi mi krv, odvoji mi kateter i idem se istuširati. Dosta je hladno u sterilnoj, ali ima tople vode, a higijena je najvažnija. Sestra donosi doručak: zapečene palačinke sa sirom i čaj. Meni su dvije palačinke malo, zato mislim da ću se za ručak najesti.

Dolazi sestra pogledati kateter i zalijepiti ga, a poslije nje doktorica u vizitu. Kaže mi da su leukociti danas 0,8. Malo padaju, malo rastu, ali to je normalno poslije transplantacije. Nisam zabrinuta jer se dobro osjećam. Kažem doktorici da bih htjela ostati u bolnici do 2. studenoga jer tada se radi prva sternalna punkcija, tj. 25. dan od transplantacije.

Pišem, a zatim gledam „More ljubavi“. Sestra donosi ručak: juha, slani krumpir s malo ulja i peršina, dvije pljeskavice, cikla i kruh. Gledam „Provjereno“ i talijanskog kontroverznog liječnika koji rak liječi sodom bikarbonom. Ne mogu vjerovati da čovjeku takve gluposti mogu pasti na pamet.

Kada mi je prije tri godine slezena počela rasti, a trombociti opadati, potražila sam pomoć od travara. Išla sam u Prijedor u BiH k jednoj travarki po biljne preparate. Pomogla je mojoj mami i čula sam da je mnoge izliječila, ali za moju bolest nije imala lijeka. Dala mi je lijek u bocama, rekla da ih držim u hladnjaku, popijem do kraja te da napravim krvne pretrage. Nije mi bilo bolje, slezena je rasla, a trombociti padali. Bilo je to bacanje novca i gubljenje vremena.

Jedan dan u KB-u Dubrava umjesto dr. Pejše primio me je prof. Kušec. Dugo smo razgovarali. Pokazala sam mu tablete Megamin. Rekao mi je da su ih neki pacijenti na crno plaćali i do 500 ili 1 000 eura, predozirali se i umrli. Kad medicina i znanstvenici u suradnji s farmacijom nisu još uspjeli napraviti lijek za liječenje fibroze, ne može ni neki laik. Od tada slušam doktore i pijem samo lijekove koje mi oni propišu.

23. listopada 2010., subota

U 6 sati dolazi sestra vaditi mi krv, odvoji mi kateter i kaže mi da me neće odmah priključiti jer su mi smanjili infuziju. Jučer sam imala dvije litre, a danas jednu. Budući da se brzo oporavljam i uskoro idem doma, smanjuju vensku terapiju, a povećavaju terapiju u tabletama. I ova litra infuzije daje se da se održava kateter jer na njega vade krv. Također su mi rekli da od jučer mokrim u WC, a ne u „princezu“, jer su se uvjerali da pijem dosta tekućine, 2,5 l dnevno (2 l čaja i ½ l vode), a tako se pročišćavaju jetra i bubrezi.

Prvo molim krunicu Majci Božjoj i dvije desetice za pokojne, a zatim se idem istuširati. Poslije pišem i čekam doručak. Jučer sam dobro jela, ali sam ogladnjela. Mučnine su prestale jer sad dobivam hranu bez mesa. Sestra prevlači krevet. Kažem joj kako mi kosa opada te je svagdje ima. Kaže da dugo čekaju bricu. Pitam je li dopušteno da mi muž donese električni aparat pa da sama sebe obrijem u kupaonici.

Kaže da može i da će me ona obrijati. Zovem muža, a on kaže da će ga rastaviti, očistiti alkoholom i donijeti kada bude vrijeme posjeta. Sinoć me je jako boljela glava, tako da se nisam smjela pomaknuti. Imala sam osjećaj da me kosa boli, a kosa ne može boljeti. To je, sigurno, korijen kose odumirao. Ujutro je bilo puno kose na jastuku.

Gledam „Slučajnog turista“. Sestra donosi ručak: juha, dvije pljeskavice, krumpir pire, salata od cvjetače i kruh. Juhu i kruh maknem, a ostalo pojedem u slast. Pljeskavice su pečene na roštilju i jako su ukusne. Poslije ručka sestra me zamoli da izmjerim temperaturu. Mjerim: 37,3 °C. Dolazi doktorica i kaže mi da su leukociti 1,3, što znači 1 300 L, i da će mi sestra izvaditi kateter jer je moguće da zbog njega temperatura raste. Uveli su ga prije 27 dana, a više nije potreban. U 14.15 dolazi muž i daje sestri aparat za brijanje, a odnosi prljavo rublje. U hodniku je ispred sterilnih jer nije vrijeme posjeta.

Dolazi sestra i vadi kateter te malo gazom pritisne da ne krvari. Reče da je dobro jer imam super trombocite pa ne bi trebalo krvariti. Kaže

mi da ležim pola sata i pritisnem gazu rukom, a ona ide u bolničku ljekarnu po lijekove. Kada se vrati, doći će me ošišati.

Sestra Marina se vratila i na pod stavlja plahtu s kreveta, na koju je istresla kosu s jastuka. Na sredinu plahte stavila sam stolicu i počinje šišanje. Iako je dosta kose opalo, još uvijek je gusta i guši aparat, a i dužina je do ramena. Prvo šiša s nastavkom da skрати dužinu, a zatim skine nastavak i obrije mi glavu.

Sad sličim zatvorenicima. Nimalo mi nije žao. Važno je da nisam imala težih nuspojava, osim mučnine. Kažu da poslije transplantacije naraste drukčija kosa. Netko kaže da naraste kosa kakvu ima darivatelj. Kosa je najmanji problem. Važno je da transplantacija uspije i da mogu normalno živjeti. Ako treba, cijeli ću život nositi rubac i periku.

Sestra me ošiša i kaže mi da se idem istuširati. Napomenem da poslije podne nema tople vode. Ona zagrije vodu u mikrovalnoj, opere mi glavu u sterilnom lavoru, donese drugi sterilni lavor pun vode i zalije me cijelu. Uzmem trljačicu i našamponiram se, a sestra donese još dva latora vode i zalije me, da isperem šampon. Obrišem se i namažem *baby* mlijekom, a ruke i stopala Zagrebačkim melemom. Kažem sestri Marini da mi je odsad kuma te se smijemo.

Upalim TV i gledam reprizu dviju epizoda „Lud, zbunjen, normalan“. Nasmijem se do suza. Ulazi sestra u sobu i kaže kako je znala da se ja smijem čim je čula smijeh, jer nitko se od svoje boli i muke ne može smijati osim mene. Ispričavam se, a ona kaže da ne smeta, ali da se u sterilnim nitko nikad nije toliko smijao. Žao mi je zbog ostalih koji su imali transplantaciju, ali, ako budem razmišljala samo o bolesti, poludjet ću. Za sve njih molim se Bogu.

Sestra donosi večeru: špagete bolonjeze, salatu od cvjetače i kruh. Pojedem sve osim kruha, operem zube, izmučkam usta, popijem lijekove i odjednom osjetim zimicu i tresavicu. Legnem u krevet, pokrijem se i molim krunicu sv. Anti. Sve mi je hladnije i sve se više tresem. Zvonim sestri i molim je da me pokrije s dva popluna. Mjerim temperaturu: 38

°C, a za pola sata je 38,5 °C. Sestra pozove doktora iz Hitne da me dođe pogledati i izvadi mi krv. Imam jake bolove u donjem dijelu trbuha, da se sva frčem. Ponovno mjerim temperaturu: 39 °C.

Dolazi doktor, pregleda me i napiše uputnicu za RTG pluća. Obučem ogrtač, masku na usta i zelenu zaštitu na tijelo. Sestra me vozi na RTG u HS, a dr. Babel se vraća u dežurstvo. Putem do HS-a ispričam im dva vica i nasmijemo se do suza. Imam osjećaj da mi je odmah lakše. Poslikaju mi dvaput pluća i odmah kažu sestri da nemam upalu pluća. Sretna sam i zahvaljujem Bogu. Vratimo se u sterilnu, operem i dezinficiram ruke, popijem Panadon za snižavanje temperature i antibiotik. Sestra mi je uvela braunilu te na nju primam infuziju i antibiotik. Večer sam povratila, a zimica, tresavica i bolovi su prestali. Sada su 23 sata, osjećam se bolje i idem spavati.

24. listopada 2010., nedjelja

U 6 sati dolazi sestra vaditi mi krv. Mjerim temperaturu: 37,7 °C. To je dobro jer je u padu. Spavala sam dobro i bolje se osjećam. Dižem se i molim kronicu Majci Božjoj i za pokojne, a zatim se idem istuširati. Sestra donosi doručak: dva mala maslaca, dva pekmeza, dvije kriške kruha i čaj. Sve pojedem, jer slatko mi nedostaje, a jedino smijem pojesti jednu čokoladicu „Životinjsko“ na dan.

Zovem muža i kažem mu da mi je bolje. Gledam „Malcolma u sredini“ i zaspim. Dolazi vizita i doktorica me pita što se sinoć dogodilo i kako sam. Kažem joj da i ja moram imati nekakve nuspojave, jer nije pošteno da se drugi muče, a ja budem pošteđena. Smješka se i kaže mi da ću ostati u bolnici još 10 dana. Kažem joj: što god se treba dogoditi, bolje je da se dogodi dok sam u bolnici, nego kad dođem doma. Ležim dalje, gledam TV i zaspim.

Sestra donosi ručak: juha, riža, tri manje pljeskavice, salata od cvjetače i kruh. Pojedem pljeskavice i cvjetaču, a ostalo ne mogu. Sestra se zeza sa mnom i kaže mi da sam od transplantacije do danas jela sve osim mesa,

a sad jedem samo meso. Zanimljivo, ali samo od mljevenog mesa ne diže mi se želudac. Maknuli su mi Silapen jer infuzno primam drugi antibiotik. Zovem svoju Anu, malo pričamo i opet zaspim.

Poslije nazovem muža i zamolim ga da mi donese vrećicu u kojoj su rupci (marame). U bolnici i doma nosit ću rubac, a periku ću nositi samo kada idem na kontrole. Prije podne sam primila 2 l infuzije. U 16 sati muž mi dolazi u posjet i donosi mi rupce. Sve sam ih istresla iz vrećice na krevet i isprobavam ih. Vežem ih na različite načine, a ima ih puno. Neki su od moje pokojne mame i ti su mi najdraži. Muž me promatra kroz staklo na vratima i pune su mu oči suza. Da bih ga nasmejala, poziram s rupcem i bez njega, kao na modnoj reviji.

Za večeru musaka, cikla i kruh. Pojedem musaku i ciklu, a kruh ne mogu. Pišem u bilježnicu pa ću prepisivati u računalo kada se budem bolje osjećala. Mjerim temperaturu: 36,7 °C. Sinoć mi je dr. Babel uzeo brisove nosa i grla, dala sam urin za urinokulturu i vadili su mi krv za sve pretrage, pa, kada dođu nalazi, znat će se uzrok. Važno je da nemam upalu pluća i da je pala temperatura. Danas mi se spavalo, valjda se organizam iscrpio od temperature. Idem gledati „Periferiju City“ i „Stipe u gostima“. Zaspala sam u 22 sata.

25. listopada 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 5.20, a u 5.30 sestra ulazi u sobu staviti antibiotik da mi kapa. Kaže mi da izmjerim temperaturu. Mjerim: 36,5 °C. Dosta sam spavala, dižem se i molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne, a zatim se idem istuširati. Danas je ponedjeljak i toaleta malo duže traje jer se depiliram i režem nokte. Iako je glava obrijana, sitne dlačice, koje nisu još ispale, sad s korijenom ispadaju i lijepe se po cijelom tijelu pa se moram dvaput istuširati. Sad je 7.15 i htjela sam zvati sestru da mi promijeni gazu na mjestu gdje je bio kateter i traku kojom se učvršćuje braunila jer su se od tuširanja namočile. Sad je primopredaja smjene i neću im smetati. Pričekat ću dok ne uđe u sobu presvlačiti krevet.

Sestre imaju toliko posla da katkad ne stignu ni jesti, a kamoli sjesti. Stalno netko zvoni jer mu je zlo, dijele terapije i hranu, presvlače krevete, presvlače i peru nemoćne pacijente, hrane ih, prazne „princeze“ i mjere urin, voze pacijente na pretrage... Kadšto se dogodi da četiri do pet pacijenata u isto vrijeme povraća ili ima visoku temperaturu, a samo su dvije sestre u smjeni, koja traje 13 sati s primopredajom na početku i na kraju smjene.

Dolazi glavna sestra vaditi mi krv. Promijeni mi traku oko braunile, koja se namočila. Krv neće curiti na braunilu pa mi je izvadi iz vene na zapešću lijeve ruke. Dolazi sestra iz dnevne smjene presvući krevet i promijeni mi gazu na mjestu gdje je bio kateter. Druga sestra donosi doručak: dvije hrenovke, šalicu toplog mlijeka i dvije kriške kruha. Malo mi je pa jednu krišku kruha pojedem s hrenovkama, a jednu udrobim u mlijeko te pojedem.

Gledam „Čaroliju“ i čekam sestru da mi donese lijek ciklosporin i da je pitam hoću li sad ili poslije podne primati infuziju jer bih htjela prepisivati u računalo, a budući da mi je braunila na desnom zapešću, kada teče infuzija, a ruka ne miruje, nateknu mi malo prsti. Zato ležim i mirujem dok primam infuziju. Dok sam je primala na kateter, ruke su mi bile slobodne. Dolazi sestra i priključi infuziju. Ležim i gledam emisiju „Treća dob“, podnevni „Dnevnik“ i „More ljubavi“.

U 13.13 zvoni mobitel i zove me Rober Zuber, koji s ekipom „Misi-je zajedno“ pokušava naći moju biološku obitelj. Kaže mi da su zvali prof. Labara u vezi sa snimanjem u sterilnim. Rekao im je da me zbog mogućih infekcija i stresa ne bi izlagao nepotrebnom riziku. Zato su oni osmislili da 27. listopada dođu k nama doma i popričaju s mojim mužem, snime i uzmu neke moje fotografije, a mene bi nazvali uživo iz emisije i uključili u razgovor. Još me pita imam li nekoga tko me dobro poznaje i tko je upoznat sa svim što sam prošla. Kažem mu da moja Ana sve zna o meni i da je svu tugu i bol podijelila sa mnom. Obećala sam mu da ću je pitati, ali nisam sigurna hoće li pristati, jer ipak je to snimanje i izlaganje u javnost.

Sestra donosi ručak. Juha, pire od krumpira, dvije pljeskavice, cikla i kruh. Pojedem sve osim kruha, popijem lijekove, operem zube, a poslije toga gledam „Zauvijek zaljubljeni“ i „Slomljeno srce“.

U 16 sati dolazi mi muž u posjet i donosi još rubaca, vodu, čaj i čokoladice. Zezam se i kažem mu kad mi nije kupovao čokolade dok smo bili mladi, kupuje mi sad nakon 26 godina braka. On nije slatkorječiv čovjek, ali se na njega mogu osloniti u svakom trenutku. U svemu mi je podrška i potpora, a pogotovo u ovakvim situacijama. Narodna poslovice kaže: „Na mucu se poznaju junaci.“ Mnogo mi znači to što smo zajedno u svemu. Zato sam mirna jer se on doma brine o djeci, a ja se u bolnici mogu posvetiti sebi, ne moram se uzrujavati ni za što. Pitam ga bi li htio doma stati pred kamere jer meni je jako važno da pronađem svoju biološku obitelj. Da imam nekoga svoga, da moja djeca upoznaju tetu, sestrične i bratiće, a ja da pronađem onaj dio sebe koji mi je nedostajao cijeli život.

Sestra donosi večeru: bezglutenska *pizza* i mlijeko. Pojedem u slast, operem zube, izmučkam usta i idem gledati „1001 noć“ i „Lud, zbuđen, normalan“. Zaspim u 22 sata.

26. listopada 2010., utorak

Već je 7.30, a ja sam se tek probudila jer sam loše spavala, valjda od uzbuđenja. Zaspala sam u 22 sata i probudila se u pola noći. Gledala sam TV do 3, a tad sam ponovno zaspala. Dosad mi se nikada nije događalo da ne mogu spavati osam sati u komadu. Glavna sestra dolazi mi vaditi krv, a ja se idem istuširati, ali nema tople vode. Osjećam da je hladnije u sobi, nema ni grijanja. Radnici su opet isključili grijanje zbog priključivanja nove zelene zgrade.

Zavučem se pod poplun i gledam „Čaroliju“. Sestra donosi doručak: dva pečena jaja na oko, šalica toplog mlijeka i dvije kriške kruha. Jed-

nu krišku kruha pojedem s jajima, a drugu udrobim u mlijeko i sve pojedem. Operem zube, popijem lijekove i molim krunicu Majci Božjoj, za pokojne i za sve u sterilnim. Čitam knjigu Klinike Mayo o zdravom starenju i poboljšanju kvalitete života.

Ovdje u sterilnim jedinicama imam vrijeme samo za sebe i puno razmišljam. Shvatila sam kako je tanka crta između života i smrti i zato puno i iskreno molim za milost i ozdravljenje.

Razgovaram sa spremačicom jer se uvijek koristim prilikom kada netko od osoblja uđe u sobu da razmijenimo pokoju riječ. Dolazi vizita i doktorica mi kaže da je bio urinoinfekt te da sam zato imala jake bolove u donjem dijelu trbuha, temperaturu i povraćala. Pitam je koliki su leukociti i trombociti. Kaže L 2,2, što znači 2 200 L, a trombociti 330. To je odlično i jako sam sretna.

Čitam dalje knjigu, a zatim gledam „More ljubavi“. U 12.49 zvoni mobitel. Zove Zuber i pita me je li muž pristao i kada može doći. Kažem mu da može doći od 12 nadalje. Kaže mi da će doći oko 14.30 te da mu u poruci pošaljem broj muževa mobitela, radi dogovora i adrese. Za Anu sam mu rekla da ne znam dok ne dođe s posla i ne razgovaramo, ali obećala sam da ću javiti porukom što je odlučila.

Sestra donosi ručak: juha, rizi-bizi, cikla, dvije pljeskavice i kruh. Prvo pojedem pljeskavice i ciklu, a zatim juhu i rizi-bizi. Hladno je, u krevetu sam si podigla uzglavlje u sjedeći položaj i gledam „Zauvijek zaljubljene“ i „Slomljeno srce“. U 15.30 zovem Anu i kažem joj, ma što odlučila, ona i dalje ostaje moja najbolja prijateljica. Kaže mi da je dugo razmišljala jer se zbog posla ne voli izlagati u javnosti. Da je bilo tko drugi u pitanju, ne bi pristala, ali će to za mene ipak napraviti.

Zna koliko želim upoznati svoju biološku obitelj, vjeruje da to pozitivno djeluje na mene. Nas smo dvije mnogo toga prošle vezano za bolest moje majke i moju. Bez Ane i njezine pomoći (psihičke i fizičke) ne znam kako bih sve to izdržala. Zahvaljujem joj što je pristala ići u „Misiju zajedno“ i na svemu do sada učinjenom. Kaže mi da bih ja za nju

isto učinila. Šaljem Zuberu u poruci broj Anina i muževa mobitela te ga molim da je sad nazove jer je doma, a u bolnici joj je mobitel isključen.

Ugasim TV i molim krunicu sv. Anti. Sestra donosi večeru: musaka, salata od cvjetače i kruh. Pojedem sve osim kruha. Zeza me sestra i kaže da je bole ruke od težine pladnja kad meni nosi ručak jer ja jedina mogu jesti, i to dvostruke obroke. Kažem joj da će se proračun za hranu u sterilnima smanjiti kada me otpuste doma, a njih ruke neće boljeti. Gledam „1001 noć“ i „Jezikovu juhu“ i idem spavati.

27. listopada 2010., srijeda

Probudila sam se u 6.20 i osjećam se jako dobro. Idem se odmah istuširati jer moram dati urin za urinokulturu. Nikad se ne zna kada će radnici isključiti grijanje jer se završava velika zelena zgrada u krugu bolnice pa se dogodi da nema grijanja. Istuširam se, obučem se i molim krunicu Majci Božjoj.

U 7.30 dolazi glavna sestra vaditi mi krv i pita me osjetim li da je hladnije. Kaže da stalno nešto isključe pa uključe. Ona ih je zvala da uključe grijanje jer je hladno i osoblju i pacijentima. Vi, koji ovo budete čitali, nemojte se uplašiti, jer to je samo privremeno, dok se sve ne stavi u funkciju. Većina onih koji su imali transplantaciju ionako su po cijele dane u krevetu, nemoćni i iscrpljeni. Ja sam, hvala Bogu, svaki dan pokretna. Kad mi je zima, ležim i gledam TV ili obučem ogrtač pa sjedim za stolom i pišem ili gledam kroz prozor. Povremeni nestanak grijanja i vode ne utječe na moje zdravstveno stanje.

Dolazi sestra presvući krevet, a ja se koristim prilikom za razgovor. Gledam „Caroliju“. Sestra donosi doručak: dva topla sendviča i šalica toploga mlijeka. Maknem gornju krišku kruha i ostalo pojedem. Kuharice super ispeku taj bezglutenski kruh, ali toliko je zasitan da ga se ne može puno pojesti.

Pišem u bilježnicu. Dolazi gospođa spremačica pa razgovaramo. Nakon nje dolazi doktorica Bilić i pita me kako sam i kako napreduje pisanje. Zamolim je, ako ima malo vremena, da joj ispričam o „Misiji zajedno“

i kako mi traže biološku obitelj. Kažem joj da će se neke rečenice iz dnevnika pročitati u emisiji.

Doktorica mi kaže da je to super, zanimljivo je i dobro što sam tako vesela i optimistična i da mi je to najbolja samopomoć u liječenju. Zahvaljujem doktorici Bilić i gledam „More ljubavi“. Dolazi ručak: juha, pomfrit, velika pljeskavica s roštilja, cikla i kruh. Pojedem sve osim kruha. Gledam „Zauvijek zaljubljeni“. Dolazi vizita.

Doktorica Mikulić kaže mi da su leukociti 3,3, što znači 3 300 L, a trombociti 330. Još pet dana pit ću antibiotike, a 2. studenoga će napraviti sternalnu punkciju i idem doma. Jako sam sretna i zahvalna sv. Anti i Majci Božjoj što su uslišali moje molitve i stalno bili uz mene. Sad je 16 sati i vrijeme posjeta. Došao je moj sin Igor i jako mi je drago. Cijeli smo sat pričali i smijali se, a on mi govori tko je pitao za mene i tko me je pozdravio. Taj sat je tako brzo proletio, kao nekoliko minuta.

Danas je 37 dana kako sam u sterilnim jedinicama i nijedan dan mi nije bilo dosadno. Nijedan dan nisam bila tužna ni depresivna. Dapače, mogu reći da nisam ni razmišljala o bolesti, iako sam stalno bila spojena na kateter i primala: infuziju, kemoterapiju, transplantaciju, antibiotike i lijekove da srž prihvati transplantat plus sve ostale lijekove u tabletama.

Dok sam doma čekala darivatelja i mjesto u sterilnim, razmišljala sam kako ću izdržati sama, zatvorena u jednoj prostoriji 40 i nešto dana. Sinula mi je ideja da bih mogla pisati dnevnik o svemu što mi se događa i da bi bilo dobro kada bih našla izdavača te da ugleda svjetlo dana. Bilo bi dobro da ga ljudi kupe i pročitaju, da na trenutak zastanu i razmisle o životu te da se odluče dati uzorak krvi za tipizaciju. Možda budu nekome podudarni i spase mu život. Time bi sebi povećali duševno zadovoljstvo, koje će ih pratiti cijeli život i činiti sretnima.

Ljudi su zbog ove krize ogorčeni jer su ostali bez radnih mjesta, bez stanova i kuća zbog hipoteke. Padaju u očaj, odaju se alkoholu, pucaju veze i razaraju se obitelji. Živjeli smo 45 godina u komunizmu, koji bih ja nazvala socijalizmom jer je radnik bio zaštićen, radno mjesto

osigurano, a plaća redovita. Gradili su se i dijelili stanovi, a zdravstvo i školstvo bili besplatni. Istina je da nismo smjeli ništa protiv države i političara reći, ali smo smjeli svagdje leći.

Nije bilo granica i mržnje. Preko noći je došlo do promjene iz komunizma u kapitalizam. Razlika je golema jer se u komunizmu živjelo solidno i nije bilo toliko bogatih i siromašnih. Kada su 1990. bili izbori, obećavali su nam velike plaće i blagostanje. Nitko nije očekivao rat i nije nam rekao da će tvornice postati privatno vlasništvo, a radnici ostati na ulici.

Ali ne mora sve biti tako, jer sve se događa u glavi i sve ide iz glave. Čovjek nije ni svjestan koliko je jak, samo se treba uhvatiti ukoštac s problemima.

Mnogi će reći da je meni lako pričati, ali ja sam to osobno proživjela i baš zato mislim da imam pravo o tome pričati i pisati.

Sestra donosi večeru, i to žgance s mlijekom. Molila sam glavnu sestru da mi svaku drugu večer donose žgance s mlijekom, a mogla bih ih jesti i svaku večer. Popijem lijekove, operem zube, izmućkam usta i molim krunicu sv. Anti, a zatim gledam „1001 noć“, „Lud, zbunjen, normalan“ i idem spavati.

U 22 sata zove me muž. Zuber je poslao nekoga po moje slike, jer sutra idu u Bugojno. Ležim i od uzbudjenja ne mogu zaspati. Razmišljam hoće li ih uspjeti naći i kako će reagirati. Oni za mene ne znaju da postojim, a ja se pojavljujem nakon 46 godina, remetim im mir. Ako se pronađu i pristanu da se upoznamo, zamišljam naš prvi susret. Oni su već u mom srcu i ja ih čekam raširenih ruku.

Zaspala sam u 23.30.

28. listopada 2010., četvrtak

Probudila sam se u 4.30 i ne mogu zaspati. Dižem se i molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne, za svog darivatelja i za sve koji leže u steril-

nim jedinicama. Idem se istuširati, a zatim pišem. Imam dosta prepisati iz male u veliku bilježnicu, a to trebam obaviti do utorka i predati Zuberu, da odaberu ulomke koje će čitati u „Misiji zajedno“.

U 8.30 dolazi glavna sestra vaditi mi krv, a poslije nje dolazi sestra iz dnevne smjene presvući posteljinu. Gledam „Čaroliju“. Sestra donosi doručak: dvije hrenovke, šalica topla mlijeka i kruh. Malo mi je pa jednu krišku kruha, pojedem s hrenovkama, a jednu udrobim u mlijeko. Bezglutenski kruh je jako zasitan i, kada dobijem dvostruki obrok, pojedem jednu krišku kruha.

Poslije toga prepisujem jer želim da mi je sve na jednom mjestu. U 12.30 gledam „More ljubavi“. Sestra donosi ručak: juha, dvije pljeskavice, riža, cikla i kruh. Osim kruha, pojedem sve u slast, popijem lijekove i dalje pišem i prepisujem. Gledam „Zauvijek zaljubljeni“ i čujem zvuk interfona. Moj Igor. Jako mi je drago, iako sam im rekla da ne dolaze jer ne želim ih opterećivati svojom bolešću.

Kada mi je teško, ne žalim se i ne predajem. Hvala dragom Bogu što mi je dao svih sedam darova Duha Svetoga, a to su: mudrost, razum, savjet, jakost, znanje, pobožnost i strah Božji. Priznajem, što se tiče mudrosti, baš nisam mudra, više naivna, ali u određenom trenutku znam donijeti mudru i razumnu odluku. Iako imam dosta godina, još uvijek vjerujem ljudima što kažu jer polazim od sebe, a kada me razočaraju, jako sam žalosna.

U 16.30 dolazi sestra te me kori što toliko pišem. Kažem joj da malo pišem, a malo gledam serije. Molim je da mi izmjeri tlak. Imam visok tlak 170/130, a nikad nisam imala viši od 130/80. Obično mi je tlak niži: 110/70. Kaže mi da odmah prestanem pisati i ode nazvati dežurnog doktora i pitati za savjet. Rekao joj je da mi da tabletu za snizivanje tlaka.

Tlak mi je skočio od uzbuđenja jer cijeli dan razmišljam o tome što se događa danas u Bugojnu, što će novinari otkriti, kakva će reakcija biti. Vjerujte da sve ove dane provedene u sterilnim jedinicama nisam razmišljala o bolesti, niti sam bila opterećena, a ovo je u meni izazvalo

toliko puno emocija, koje su izmakle kontroli. Nisam znala da lijepi događaji mogu izazvati visok tlak i naštetiti organizmu.

Šaljem Zuberu poruku da je to meni previše stresno i s kakvim god informacijama iz Bugojna novinari dođu, neka mi ne javlja. Odgovara mi da mu je žao što mi se to dogodilo, da samo mislim na svoje zdravlje, a moja obitelj i TV emisija sporedni su naspram moga zdravlja. Molim kronicu sv. Anti. Sestra donosi večeru: varivo od povrća. Pojedem, a zatim gledam „1001 noć“ i „Kućanice“, ali zaspim.

LIJEČNIK: U ranoj posttransplantacijskoj fazi, koja traje do oporavka koštane srži i normalizacije krvne slike, glavni problemi nastaju zbog nedostatka obrane, tj. nedostatka bijelih krvnih stanica zbog kojeg postoji velika sklonost infekcijama, te nedostatku eritrocita i trombocita. Nedostatak eritrocita i trombocita kontrolira se transfuzijama.

Otpriblike 3-4 tjedna nakon infuzije matičnih stanica organizam je bez obrane i stoga sklon infekcijama. Osim preventivne primjene antibiotika, u slučaju porasta temperature odmah se primjenjuju moćni antibiotici širokoga spektra. U slučaju sumnje na virusnu infekciju primjenjuju se antivirusni lijekovi, odnosno protugljivični lijekovi u slučaju sumnje ili dokazane gljivične infekcije. Kako tijelo nema obrambenih mehanizama, u ovoj fazi svaka infekcija može biti smrtonosna. U toj fazi opada i kosa, što je jedan od vrlo traumatičnih događaja za bolesnike, posebno za žene. Liječnički je savjet da se ne čeka da kosa sama otpadne, nego da se ukloni kada opadanje započne jer kosa također može biti izvor neželjenih infekcija.

Nakon oporavka krvne slike javlja se još jedna reakcija koja ne bi postojala da nema transplantacije matičnih stanica. Riječ je, naime, o reakciji transplantata protiv

primatelja. Za razliku od transplantacije organa, gdje tijelo nastoji odbaciti presađeni organ, ovdje transplantirani organ, koštana srž, nastoji odbaciti svog domaćina jer ga ne prepoznaje kao vlastito tkivo. Iako su, naime, transplantirane matične stanice potpuno podudarne sa svojim domaćinom u glavnim genima tkivne snošljivosti, postoji dio nepodudarnosti u drugim tzv. malim genima tkivne snošljivosti. Stoga bolesnici već u predtransplantacijskoj fazi primaju lijekove protiv odbacivanja kako bi se ta reakcija smanjila. Ako je ta reakcija jaka, može u bolesnikovu organizmu uzrokovati promjene sa smrtnim ishodom.

Reakcija transplantata protiv primatelja vidi se najčešće na tri tzv. ciljna organa - koži, crijevima i jetri. Na koži se pojavljuje osip, u crijevima proljev, a na jetri oštećenje koje uzrokuje povećanje bilirubina u krvi. U većine bolesnika ta je reakcija blaga te se dobro kontrolira lijekovima.

S obzirom na to da se primjenjuju lijekovi koji kontroliraju reakciju transplantata protiv primatelja i uzrokuju smanjenje obrambenih sposobnosti organizma, u ovoj fazi bolesnici su skloni gljivičnim i virusnim infekcijama te treba primijeniti dugotrajnu terapiju antivirusnim i antigljivičnim lijekovima.

Ako sve prođe bez velikih problema, infekcija, krvarenja ili reakcija transplantata protiv primatelja, bolesnici se oko 30 do 45 dana nakon transplantacije otpuštaju na kućnu njegu s preporukom da se i dalje čuvaju od infekcija i da provode dijetni režim koji je posebno značajan jer smanjuje mogućnost aktiviranja reakcije transplantata protiv primatelja. Potrebna je stroga bezglutenska dijeta. Jedna pogreška može aktivirati reakciju koju ne mogu zaustaviti ni najmoćniji imunosupresivni lijekovi.

29. listopada 2010., petak

Probudim se u 3.30 i zvonim sestri da mi izmjeri tlak i da popijem nešto lagano za spavanje. Tlak je 130/90, a to je dosta dobro jer je bitno da je srčani ispod 100. Popijem tableticu i spavam sve do 8.30. Ulazi sestra u sobu vaditi mi krv, a poslije nje dolazi glavna sestra i pita me što se to dogodilo sinoć. Kaže mi da je to sve u meni izazvalo puno emocija koje ne mogu kontrolirati i da mi nisu potrebni problemi sa srcem i tlakom kad je uspjela transplantacija koja se najteže prima od svih transplantacija. Taj emotivni stres mogao bi se negativno odraziti na koštanu srž.

Kažem joj da sam precijenila sebe i svoje mogućnosti te da mi je žao jer ne mogu kontrolirati osjećaje. Sestra donosi doručak: zapečene palačinke sa sirom i šalica toplog mlijeka. Doručkujem, popijem lijekove, operem zube, a zatim gledam „Čaroliju“. Pogledam na mobitel, stigla poruka od Zuberera.

Zove me za nekoliko minuta i pita kako sam danas, je li tlak u redu. Kaže mi da pokušam ne misliti o tome jer za oca nisu sigurni da je živ, a ne znaju hoće li uspjeti naći sestru Mariju. Još mi kaže da mi je najbitnija moja obitelj, moj muž koji mi je podrška u svemu i moja djeca koja me vole.

Kaže da će danas nazvati prof. Labara i pitati ga za mišljenje o mom zdravstvenom stanju i daljnjem oporavku kada izađem. Ako prof. Labar kaže da je to za mene stresno, emisija će se dogoditi. Ležim u krevetu i odjednom me jako zaboli glava i srce počne jako lupati. Zvonim sestri da mi izmjeri tlak. Malo je povišen: 140/90. Sestra javi doktorici, koja traži da se napravi EKG srca. Sestra ide po aparat i dovozi ga u sobu. Dolazi i vizita.

Danas su prvi put ušli u sobu i stali ispred kreveta, tj. ispred stakla koje od poda do stropa odvaja krevet od ostalog dijela sterilne jedinice. Kaže doktorica da mi je propisala najmanju moguću dozu lijeka za smirenje i spavanje jer vidi da sam hrabra i psihički jaka osoba, ali protiv emocija

se ne mogu boriti i nisu mi potrebni drugi problemi kada se brzo oporavljam. Kažem joj da mi je žao i zbog njih i zbog sebe i da će Zuber pitati prof. Labara za daljnje mišljenje i, kako on kaže, tako će biti.

Ponovno me zove Zuber i kaže da je pitao prof. Labara što misli jer je emisija osmišljena tako da ne idem u studio, već da me tijekom emisije uključe u razgovor. Kaže da mu je prof. Labar rekao da njihove emisije nisu stresne i da bih ja to emotivno mogla izdržati. Sestra obavi EKG i odnese doktorici da očita, ali je, hvala Bogu, sve u redu.

Zaspim i probudim se u 13.30. Sestra donosi ručak: juha, dvije pljeskavice, krumpir i blitva, cikla i kruh. Imam dobar apetit te sve pojedem, osim kruha. Popijem lijekove, operem zube i gledam „Zauvijek zaljubljene“.

U 16 sati dolazi mi muž u posjet, donosi čisto, a odnosi prljavo rublje. Zezam ga da me se neće lako riješiti jer kao mačka imam devet života. Šalim se, jer koliko god mi Bog podari života, uvijek ću biti vesela i u srcu mlada.

Kada je muž otišao, sestra mi je izmjerila tlak: 140/90. Malo je viši, ali dobro. Temperatura je 36,2 °C. Idem malo pisati. U 18.15 sestra donosi večeru: žganci s mlijekom i špageti bolonjeze. Žgance i mlijeko pojedem, a bolonjeze i ciklu nisam ni taknula. Pitam sestru što mi je doktorica propisala za smirenje, da ne doživim emotivni stres. Ona donosi Misar od 0,25 mg i kaže mi da popijem jednu navečer i jednu ujutro. Odmah sam popila jednu jer, ne daj, Bože, taj stres bi mogao naštetiti mojoj koštanoj srži. Krvotvorne matične stanice koje su se putem krvi naselile u moju koštanu srž i počele obnavljati moju krv mogle bi prestati proizvoditi, a to bi bio kraj.

Još malo pišem, operem zube, izmučkam usta, a zatim gledam „1001 noć“ i „Rubala Show“. U 22 molim krunicu sv. Anti. Ugasim TV i pokušavam zaspati. Sestra mi mjeri tlak: 140/100. Tražim nešto za spavanje te mi sestra donese pola tablete. Popijem i ubrzo zaspim.

30. listopada 2010., subota

U 6 sestra dolazi u sobu vaditi mi krv. Ustanem i molim krunicu Majci Božjoj. Kada je izvadila krv svima u sterilnim jedinicama, sestra dolazi ponovno k meni i mjeri mi tlak. Još je visok: 160/120. Ide zvati dežurnog liječnika. Vraća se s tableticom za snižavanje tlaka. Kaže mi da popijem nju i Misar. Ne osjećam uzbuđenje, ali je očito da sam doživjela emocionalni šok od kojeg mi je tlak visok.

Odlazim se istuširati, a dobila sam i prvo menstrualno krvarenje poslije transplantacije. Doktorica mi je rekla da će mi vjerojatno 2–3 mjeseca kasniti mjesečnica, ali evo točna je kao urica. Čini se da je kod mene sve suprotno. Poslije toga malo pišem, a u 9 sestra donosi doručak i mjeri mi tlak: 130/80. Za doručak su dva topla sendviča i šalica toplog mlijeka. Pojedem sve, popijem lijekove, operem zube i dalje pišem. U 9.30 dolazi sestra i priključi infuziju. Legnem na krevet i gledam TV, ali zaspim, vjerojatno od lijeka.

U 12 sati probudi me vizita. Dr. Boban, koja mi je ugradila kateter, danas je dežurna. Pita me kako sam. Kažem dobro i zahvalim joj na svemu što je za mene učinila. Kaže mi da sam se super oporavila i da će se tlak koji je trenutačno visok smiriti jer je to od uzbuđenja. Infuzija je istekla, idem na zahod i nastavljam dalje pisati. Dolazi sestra i donosi ručak: juha, pomfrit, dvije pljeskavice s roštilja, cikla i kruh. Pojedem sve, osim kruha. U 14.30 molim sestru da mi donese vodu za čaj i izmjeri tlak. Tlak je 120/100.

Brine me ovaj donji, srčani. Zašto je povišen i zašto su blizu jedan drugome? U 15.20 sestra mi ponovno mjeri tlak: 130/100. Srčani je i dalje povišen. Liječnik iz Hitne kaže da su otkucaji srca u redu i da ništa nije zabrinjavajuće. Kad počne djelovati Misar, sve će se dovesti u normalu, jer tek sam sinoć i jutros popila po jednu tableticu od 0,25 mg. Temperatura je 36,6. Ako se probadanje u prsima pojača, kaže da zvonim sestri.

U 17.40 gledam reprizu dviju novih epizoda „Lud, zbunjen, normalan“, jer nove epizode su ponedjeljkom i srijedom u 21 h, a tada gledam „1001 noć“.

Smijem se do suza, ali ne jako glasno. Neugodno mi je zbog drugih u sterilnim jedinicama, kojima je teško i nije im do smijeha. Ja sam vječita optimistica i smijeh i vedar duh pomažu, a „Lud, zbunjen, normalan“ za mene je najbolja humoristična serija na prostorima bivše Jugoslavije i Mustafa Nadarević definitivno je najbolji glumac svih vremena. Voljela bih jednog dana upoznati njega i sve glumce i glumice iz serije. Kupila sam sve DVD-ove koji su bili u prodaji, a kada izađem iz bolnice, kupit ću novu sezonu. Kada god mi je bilo teško, skuhalo bih kavu, stavila DVD i nasmijala se do suza.

U 19.30 sestra mi mjeri tlak. Došao je u normalu 130/70. Kažem joj da je to smijeh pozitivno djelovao na tlak. Doktor iz Hitne došao je nekome u sterilne jedinice i pita me probada li me još u prsima i kakav je tlak. Kažem da je probadanje prestalo, a tlak normalan.

Zvonim sestri i molim je da mi zagrije vode u mikrovalnoj, da se operem, jer imam menstruaciju, a u sterilnim jedinicama poslije 11 nema tople vode. Noć je duga i ne mogu čekati do jutra na tuširanje.

Dolazi večera: žganci s mlijekom, rižoto s piletinom i cikla. Pojedem žgance i mlijeko, a rižoto nisam ni taknula. Dosta su mi pljeskavice koje dobijem za ručak. Hvala Bogu pa sam zaspala.

31. listopada 2010., nedjelja

Probudila sam se u 5 odmorna i naspavana. Sjedim na krevetu i molim krunicu Majci Božjoj, a zatim se idem istuširati. U 6 sestra ulazi u sobu vaditi mi krv, ali iz vene slabo curi. Malo krvi krene iz braunile i stane. Sestra mi kaže da pumpam rukom. Izvadi dvije epruvice, a kod treće krv opet krene pa stane. Sestra uzme praznu sterilnu špricu i pomoću nje izvuče krv.

Ležim u krevetu i čitam knjigu Klinike Mayo o zdravom starenju. U 8 sestra donosi doručak: kruh, pekmez, maslac i mlijeko. Molim je da pogleda je li ostalo još mlijeka i donese mi još jednu šalicu. Sve pojedem,

popijem lijekove, operem zube i gledam seriju „Jesen stiže, dunjo moja“, ali zaspim. Dolazi vizita i profesor dr. Aurer pita me kako sam. Kažem odlično. On reče kako je sve dobro prošlo i da u utorak idem doma. Zahvaljujem, a zatim čitam dalje. Dok sam bila umorna i pospana i kada bi radnici isključili grijanje, stalno sam ležala u krevetu i gledala sapunice. Zato sam odlučila što više čitati i pisati, a kada dođem doma, učiti ruski, jer nastava traje već mjesec dana, ali sve ću ja, ako Bog da, nadoknaditi.

Sestra donosi ručak: juha, slani krumpir, dvije pljeskavice s roštilja, cikla i kruh. Osim kruha, pojedem sve u slast. Dalje čitam i gledam kuhanje na OTV-u jer volim kuhati i peći kolače. U 16 sati dolazi mi moja draga prijateljica Jasna u posjet i donosi mi sokiće i čokoladno mlijeko od 2 dl. S obzirom na to da sad dolazi vrijeme gripe, doma neću primati posjete.

Jako smo sretne obje. Iako se gledamo kroz staklo, sreća se vidi na licu i osjeti u glasu. Jedna mi je gospođa rekla kako bi voljela da u isto vrijeme kad ja budem na transplantaciji bude i njezin muž, da ga nasmijem i razveselim jer je dosta uplašen. Ne znam kad je gospodin imao transplantaciju, ali, kada se uđe u sterilnu jedinicu, nema kontakta s ostalim pacijentima ni izlaska sve dok se ne ide doma. Ako ovo budu čitali, pozdravljam ih i želim im sve najbolje.

U lipnju sam upoznala i obitelj iz Ploča. Išla sam Aninoj mami u posjet na neurokirurgiju i, dok smo čekali u hodniku da prođe vizita, govorila sam o fibrozi i ispričala nekoliko viceva. Gospođa mi je rekla da njihovo treće dijete, najmlađi sin, ima tumor mozga. Plakala je, a muž i ona bili su jako uplašeni. Ja sam ih tješila i rekla da potraže stručnu pomoć psihologa i svećenika, da se moraju osloboditi straha, jer strah je najveći čovjekov neprijatelj. Ako je strah nadjača, neće imati snage ni za što i u takvom stanju ne može pomoći ni sebi ni sinu, a njemu će poslije operacije pomoć itekako biti potrebna.

Kaže da je sin optimističan, odličan učenik i da se ponaša i živi kao da se njemu to ne događa. Gospođa kaže da bi svu svoju imovinu podijelila komu je potrebna i živjela u šatoru u zamjenu za zdravlje svoga sina. Kada sam dolazila na kontrolu k prof. Labaru u dnevnu hematološku

ambulantu, susrela sam ih još dva puta i gospođa mi je rekla da me je sam dragi Bog poslao da ih utješim te da me se svaki dan sjeti, kako se ja nosim hrabro sa svojom bolešću. Ako ovo budu čitali, pozdravljam ih i želim im puno sreće i njihovu sinu brz oporavak i izlječenje.

Zovem muža, razgovaramo te nastavljam dalje s čitanjem. Dolazi sestra i donosi večeru: žganci s mlijekom i rižoto s piletinom. Pojedem sve žgance i mlijeko, a rižoto ostavim. Operem zube, popijem lijekove, izmučkam usta i zvonim sestri da mi donese lavor zagrijane sterilne vode za pranje jer imam menstruaciju. Molim krunicu svetom Anti, a zatim idem gledati „Periferiju City“, ali zaspim.

1. studenoga 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 5 jer sam zaspala u 20.30. Sjednem na krevet i molim krunicu Majci Božjoj i za pokojne. Danas je veliki crkveni i državni blagdan, Svi sveti. Tužna sam jer sam u bolnici i ne mogu otići na grob svojoj pokojnoj mami i teti u Vojnić te baki i djedu u Bosnu. Molim za njihove duše, za dušu Ane Rukavina, duše svih meni dragih ljudi koji nisu među živima i za duše svih vjernih mrtvih. Muž će danas zapaliti lampiona, a kada izađem iz bolnice i bude jaka zima da ubije sve bakterije u zraku, zamolit ću muža da me odveze u Vojnić na groblje.

U 6 sati sestra dolazi vaditi mi krv i kaže mi da je vidjela najavu za „Misi-ju zajedno“ i mene. Kažem joj da još ništa nije sigurno s obzirom na to da mi je od uzbuđenja skočio tlak. Idem u kupaonicu istuširati se i obaviti higijenu lica. Vraćam se u sobu i čitam. U 8 dolazi sestra presvući krevet. Pričam s njom i smijemo se. I dalje čitam i čekam doručak.

Dolazi sestra i vadi mi braunilu iz ruke jer danas je, ako Bog da, predzadnji dan moga boravka u sterilnim jedinicama. Sutra je sternalna punkcija i idem doma. Čitam knjigu Klinike Mayo o zdravom starenju, a u 16 sati dolazi mi prijateljica Anđa s mojim mužem u posjet, ali može samo jedno ući. S obzirom na to da on dolazi često, a nju nisam vidjela od pozdravnog ručka, cijeli sat razgovaramo i smijemo se. Ka-

žem joj da ona i moj muž imaju još danas dan i noć ako misle nešto obaviti jer ja sutra stižem doma. Dajem joj računalo, DVD-ove i prljavu odjeću, da sutra imamo manje nositi. Kažem sestri da je to zamjenska žena, koju sam mužu preporučila ako umrem, te se smijemo.

U 17 sati Anđa odlazi. Malo pišem. Zvoni mobitel, zove me djever (mužev brat), koji živi u Sloveniji, susjeda Magdalena, a zatim moja sestrična Viktorija iz Slovenije. Kaže mi da za Prvi maja svi dođemo k njoj na janjetinu. Zakupila je državnu zemlju, uzgaja ovce i ima ih 110 komada. Čitam dalje o zdravom starenju. Molim sestre da mi daju samo gutljaj kave jer se miris širi po cijelom odjelu.

Zovem muža i govorim mu što će mi donijeti od odjeće u bolnicu. Molim krunicu Majci Božjoj, za svoga darivatelja i za sve bolesne u sterilnim jedinicama. Sestra donosi večeru: žgance s mlijekom, koje pojedem u slast. Molim sestru za sterilni lavor i zagrijanu vodu pa se operem. Popijem lijekove, operem i izmučkam usta i idem gledati „1001 noć“. Poslije toga pišem do 23.30 i idem spavati.

2. studenoga 2010., utorak

Probudila sam se u 5. Uzbuđena sam zbog izlaska iz bolnice i ne mogu više spavati. Molim krunicu Majci Božjoj, za pokojne i bolesne u sterilnima jedinicama i za svog darivatelja. Sestre kuhaju kavu, a ja opet molim gutljaj. Sestra mi je donijela malo u plastičnoj čaši. Malo pišem, a zatim dolazi sestra vaditi mi krv. Zatražim krpe trljačice te se idem istuširati i obaviti higijenu lica, a zatim gledam „Čaroliju“.

Sestra donosi doručak: četiri kriške kruha, dva maslaca, dva pekmeza i dvije šalice toplog mlijeka. Sve pojedem u slast. Gledam reprizu „Zauvijek zaljubljenih“. Dolazi glavna sestra s vagonom. Imam 64,7 kg, što znači da sam izgubila samo 1,3 kg. To je super, jer ovako teško bolesni ljudi, koji imaju temperaturu i često povraćaju, a nemaju apetit, izgube i do 20 kg i više na težini. Ja sam, hvala Bogu, gotovo uvijek jela dvo-

struke obroke, samo 4–5 puta imala sam temperaturu i povraćala. To je zanemarivo u usporedbi s onim što drugi proživljavaju, a moglo je i mene zadesiti.

Zove me Zuber i pita kako je prošla punkcija. Kažem kako su mi rekli da će biti oko 12. Kaže mi da ih pričekam u sterilnoj jer će pred bolnicom biti u 15 sati, da me snime za uvodnu špicu u „Misiji zajedno“. U 12 dolazi doktorica citologinja dr. Koraljka Đadro i njena sestra da mi da lokalnu i obavi punkciju. Dok sam ja ispričala vic, punkcija gotova. Svaki put ću moliti da mi ona radi. Malo boli, ali je bilo brzo i efikasno. Sestra donosi ručak: juha, krumpir, cikla, dvije pljeskavice i kruh.

Ručam, operem zube i čekam muža da mi donese odjeću i da dr. Duraković napiše otpusno pismo. Oblačim se. U sobu dolaze dr. Duraković i sestra s lijekovima koje mi daju za doma, da imam nekoliko dana, dok muž ne ode k dr. Miličić. Dr. Duraković kaže da u srijedu, kad dođem s uputnicom na kontrolu k dr. Mikulić, navratim na odjel po otpusno pismo. Pozdravljam se s doktoricom i sestrama i zahvaljujem na svemu.

Ispred ulaza u sterilne jedinice čekaju me Zuber i muž. U 14.45 izlazim i za mnom se zatvaraju vrata sterilnih jedinica. Okrenem se i prekrizim ih te poželim da svi bolesni koji ulaze kroz ova vrata na liječenje u sterilne, izađu zaliječeni kao ja. Bog je drugi put učinio čudo, prvi put kad mi je pukla slezena i drugi put na transplantaciji. Svaki dan ću mu zahvaljivati.

Snimatelj me čeka kod kafića preko puta bolničke porte. Snimaju moj izlazak iz bolnice, a zatim čekaju muža da dođe autom do mene, da mi otvori vrata i snime moj odlazak doma. Sa Zuberom sam dogovorila da sutra dođu doma obaviti razgovor sa mnom i kažu mi vijesti o mojoj obitelji. Naravno, Zuber je pitao prof. Labara za dopuštenje.

Dolazim doma, a muž je u stanu napravio kemijsko čišćenje, sve dezinficirao, maknuo tepihe i skinuo zavjese jer tu se najviše skuplja prašina. Sretna sam i uzbuđena zbog brzog oporavka i dolaska kući. Dolaze dečki s posla i jako su sretni. Objašnjavam im da stalno moraju prati

ruke i dezinficirati ih jer transplantacija je dobro prošla, ali sad dolazi vrijeme gripa i virusa i još uvijek sam u opasnosti. Muž mi skuha espresso, jer kavu nisam pila od 26. rujna kako sam počela primati kemoterapiju. Razgovaramo, večeramo, molim krunicu sv. Anti, a zatim gledam „1001 noć“ i „Jezikovu juhu“. Popijem lijekove, istuširam se i idem spavati.

Kod kuće

3. studenoga 2010., srijeda

U 6 sam se probudila i molim krunicu Majci Božjoj, a zatim skuham sebi i mužu espresso. Popijemo kavu i dajem mu popis bezglutenskih namirnica koje treba kupiti u Gei u Domjanićevoj. Samo 1 kg brašna bez glutena za kruh stoji 45 kn, vrećica bezglutenskog tijesta 35 kn. Ta je hrana preskupa, a mora se jesti određeno vrijeme, da štiti jetra i crijeva. Obavim toaletu, skuham žgance za doručak i mlijeko, popijem lijekove, stavim rublje u stroj za pranje i oprano objesim da se suši.

Oko 12 dolaze g. Zuber, Rahaela Štefanović i snimatelj. Skuham im kavu, a zatim počinje snimanje. Rahaela me pita želim li čuti što su doznali o mojoj obitelji koju tražim. Kažem joj, naravno, da želim. Zato sam se obratila g. Zuberu. Govori mi da je bila u Bogojnu, u selu Gračanici odakle je moj otac, dobila potrebne podatke i otputovala u Njemačku. U Njemačkoj je pronašla moju sestru Mariju, koja je jako sretna što ja postojim i želi me upoznati, a otac je umro prije 10 godina i pokopan je na Mirogoju.

Marija je rođena 1952. Ima dva sina i kćer, baka je. Rahaela mi još kaže kako bi me ona potražila da je znala da postojim. Zabrinula se kad joj je rekla da sam na transplantaciji. Skenirali su njenu sliku i donijeli mi je. Od sreće srce hoće da iskoči. Čim dr. Labar procijeni da moje zdravstveno stanje može izdržati toliki emotivni šok, zakazat ćemo susret. Otac je i nju napustio kada je imala 10 godina. Poslije je moja mama bila s njim u vezi godinu dana. Bio je zidar. Odselio se u Ameriku i oženio se.

Navodno je stekao veliko bogatstvo kupnjom, adaptacijom, gradnjom i prodajom kuća, ali to je sve ostavio zadnjoj ženi, a Mariji ništa. Žao mi

je zbog nje jer je imala težak život, ali borbena je kao ja i ne predaje se. Ne mogu dočekati da se upoznamo, a dotle ću tražiti adresu i telefon pa ćemo se čuti i dopisivati. U petak 5. studenoga prvi put vidjet ćemo jedna drugu putem videolinka.

Odlaze Rahaela, Robert i snimatelj, a ja od uzbuđenja ne mogu zaspati jer sam sretna što me je Marija prihvatila iako se nismo upoznale. Sjedim u krevetu i molim zahvaljujući dragom Bogu i svecima na čudu koje mi se dogodilo.

Što se tiče susreta s Marijom, s moje je strane sve iskreno. Muž me razumije, ali kaže kako trebam biti oprezna jer su to nepoznati ljudi i da se trebam u početku distancirati, dok ne vidim kako će se odnos dalje razvijati. Ja ne mogu protiv sebe, ne mogu glumiti, iskrena sam i osjećajna, pa što god bude.

5. studenoga 2010., petak

Probudila sam se u 6 i prvo se molim dok svi spavaju, jer, kad se probude, više nije mir i tišina. Uzbuđena sam jer ću danas prvi put čuti i vidjeti svoju sestru Mariju videolinkom u emisiji „Misija zajedno“ u 20.45. Pripremam doručak i kuham 2 l čaja. Pijem ga cijeli dan. Popijem lijekove, a zatim pripremam ručak. Kada sam izlazila iz sterilnih jedinica, pitala sam smijem li kuhati i pisati. Rekli su mi da smijem, ali da se ne umaram i da pokušavam živjeti što mirnije te da ne smijem raditi oko zemlje za cvijeće, općenito oko zemlje zbog mogućnosti infekcije, niti čistiti prašinu i podove oko sanitarija.

Poslije ručka popijem lijekove i Normabel od 5 mg te zaspim jer mi je tlak od uzbuđenja 150/100. Probudila sam se u 17 sati. Ne mogu dočekati početak emisije. Razgovaram s mužem. Nije mu jasno da mogu imati toliko osjećaja za nekoga koga još nisam upoznala. Kažem mu da krv nije voda i da je Marija u mom srcu kao da je poznajem cijeli život.

Večeram, popijem lijekove, skuham kavu i čekam kada će emisija početi. Napokon u 20.45 počinje emisija. Na početku je jedan gospon koji ima teško bolesnu kćerku, koja se nalazi u toplicama na rehabilitaciji. Moli za smještaj blizu toplica i novčanu pomoć. Zatim majka s dvoje teško bolesne djece s cerebralnom paralizom, koja moli pomoć za prijevozno sredstvo da ih se invalidskim kolicima može uvesti, a k tomu je samohrana.

Suze mi teku, ne mogu ih zaustaviti, jer čovjek bi morao biti od kamena da bi se oglušio na sve to. Tek kada to vidimo i čujemo, svjesni smo koliko smo sretni. Sada smo na redu moja Marija i ja. Ja imam dvije priče: transplantacija koštane srži i pronalazak sestre i biološke obitelji.

Gospodin Zuber je složio priču po redu kako se događalo. Slučajan susret ispred zgrade, moj odlazak na transplantaciju matičnih stanica i izlazak iz bolnice te njihov dolazak k meni doma, gdje mi je novinarka Rahaela rekla da je bila kod Marije u Njemačkoj i donijela mi njezinu sliku.

Zvoni mi mobitel. Petra Nižetić mi kaže da smanjim ton na TV-u zbog javljanja uživo. Marija je u njemačkom studiju i ja je vidim i čujem, a ona mene samo čuje. Ona se od osjećaja zablokirala i ne može govoriti, a ja sam se smirila i razgovaram s njom kao navijena. U studiju smijeh i pljesak prisutnih. Rekla sam joj da sam jako sretna što su je našli, da mene Bog voli i da ima još puno zadaća za mene na ovom svijetu, da će mi pomoći da ozdravim te ćemo svaku priliku koja nam se pruži iskoristiti za druženje.

Još sam rekla da Bog, kada zatvori vrata, ostavi otvoren barem prozor te uvijek postoji izlaz iz svake situacije, samo treba vjerovati. U studiju je moja prijateljica Ana, koja mi je od velike pomoći sve ovo vrijeme, a posebno posljednje dvije godine. Nikad joj ništa nije bilo teško napraviti za mene. Ja to cijenim i nikada neću zaboraviti.

Gospođa Zuber pita Anu kako sam ja to sve podnosila, a Ana kaže da mi je katkad trebala štaka i da mi je ona bila pri ruci te da sam žena na

mlazni pogon i da su svi u mojoj blizini spori, kao i da sam iskrena i da mi nije teško biti prijatelj, samo me treba upoznati.

Kada je stigla doma, Ana me je nazvala. Kažem joj kako bih se udala da sam stara cura koliko me hvalila. Kaže ona da je rekla samo istinu. Smijemo se. Ne mogu zaspati od uzbuđenja jer razmišljam o svojoj Mariji. Prošla je ponoć. Molim krunicu sv. Anti i zaspiam.

10. studenoga 2010., srijeda

Probudila sam se u 6 i molim krunicu Majci Božjoj, a zatim idem obaviti higijenu. Oblačim se i u 7 krećemo u bolnicu. Danas je moja prva kontrola od izlaska iz sterilnih jedinica. Muž me vozi i čeka dok sve ne obavim. Od te, prve kontrole očekujem da mi nalazi budu isti ili bolji od nalaza pri izlasku. Međutim, u nedjelju navečer jako me bolio želudac. Imala sam crnu mekanu stolicu. I u ponedjeljak i utorak imala sam po tri takve stolice, a nisam se javila na hematologiju jer sam mislila da je stolica takva od kemoterapije.

Ispričam sve dr. Mikulić. Ona me pregleda i kaže da je to bila melena, stolica zbog unutarnjeg krvarenja u crijevima. Sestre su mi izvadile krv. Brza satelitska krvna slika + biokemija. Nalazi će poslije podne biti gotovi. Brza krvna slika, tzv. satelitska, gotova je jer u dnevnoj bolnici na hematologiji ima aparat za brzu analizu krvi. Nalazi KKS su: E 3,63, hct 0338, hb 108, L 2,4, trb. 247. Dakle svi su nalazi u granicama normale, osim leukocita, koji su opali ispod normalnih vrijednosti. Na dan izlaska iz bolnice leukociti su bili 3500, ali dr. Mikulić kaže da je sve to normalno jer oni rastu i padaju. Nisam obeshrabrena s obzirom na to da sam imala unutarnje krvarenje negdje u crijevima i da sam tjedan dana prije izašla iz sterilnih jedinica. Doktorica mi, uz lijekove koje redovito pijem, a to su Virolex 3 x 400, Diflucan 300 mg, ciklosporin 100+75 mg, Cell Cept 2 x 1 000 mg, Silapen 2 x 1 500 mg, Sinersul f 2 x 1 2 x tjedno, Ciprinol 2 x 500, preporučuje Contoloc 2 x 40 mg 7 dana, a dalje po 1 x 40 mg. Cell Cept mi smanjuje za 500 mg, dakle 2 x 750 mg.

Naručujem se za sljedeću kontrolu 15. studenoga. Nalazi biokemije i koncentracije ciklosporina bit će gotovi oko 12–13 sati. Ako nešto ne bude u redu, obavijestit će me telefonski. Devet je sati, a ja sam obavila pregled jer prednost u dnevnoj hematološkoj ambulanti imaju pacijenti koji su imali transplantaciju.

Muž me vozi doma. Molim ga da stane negdje na Kvatriću da si kupim potrebne stvari, pa tako i protvan u obliku pravokutnika, koji mi nitko ne zna kupiti. Muž parkira i čeka me. Prvo idem na bankomat, a zatim u prodavaonicu zdrave hrane Geu. Kupujem bezglutensko i kukuruzno brašno, koje je dosta skupo za razliku od običnoga pšeničnog brašna. Kilogram bezglutenskog je 45, a kukuruznog 15 kuna. Ima svakakvih grickalica, ali sa svojom invalidskom mirovinom ne mogu si ih priuštiti, a nije ni potrebno jer smijem jesti sve vrste mesa i ribe, termički dobro obrađeno, tj. kuhano i pečeno na visokoj temperaturi.

Iz Gee idem u Namu i kupujem austrijski pravokutni porculanski protvan za 150 kuna. Na blagajni razgovaraju tri prodavačice. Prepoznaju me iz TV-emisije „Misija zajedno“ jer sam obučena isto kao kad su me snimali na dan izlaska iz bolnice s ružičastom maramom na glavi. Kažu mi da ih je jako dirnula moja priča sa sestrom i transplantacija te mi žele brzo ozdravljenje.

Iz Name idem na plac k svojoj prijateljici Ankici koja prodaje voće i povrće. Jako smo sretne što smo se vidjele. Želim kupiti jabuke, ali ona neće novac te mi u veliku vrećicu stavlja jabuka, krušaka i mandarina. Kaže da mi nikad neće naplatiti jabuke jer su to njezine. Od posla mi nije mogla doći u posjet, ali smo se često čule mobitelom. Kaže mi da je gledala „Misiju zajedno“ i plakala, te da mi je sestra super. Vidim da svi sa štandova gledaju u mene, a Ankica kaže da je svima rekla i da su gledali „Misiju zajedno“.

Danas su 33 dana od transplantacije. U ljekarni sam doznala da imam pravo na 10 kg bezglutenskog brašna mjesečno na recept.

15. studenoga 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 6 i molim krunicu Majci Božjoj. Obavljam higijenu i muž me vozi u bolnicu. Sestra mi vadi krv u dnevnoj hematološkoj ambulanti i šalje nalaze u laboratorij, a satelitska krvna slika je brzo gotova. U hodniku razgovaram s ostalim pacijentima te razmjenjujemo iskustva. Meni je razgovor najbolja psihoterapija jer sam, povučen u sebe i zatvoren čovjek to ne može pobijediti.

Oko 10 sati vidim bračni par koji sam susrela u hodniku ispred sterilnih, kada sam dolazila na transplantaciju. Mahnem im i gospođa mi priđe. Zove se Sanja, a muž Zoran. Iz Zadra su. Zoran je imao transplantaciju, a darivatelj mu je iz njemačkog registra. Sanja je stalno s njim i velika mu je podrška. Zbog Zoranova boravka u izolaciji i čestih kontrola bili su prisiljeni unajmiti stan u Zagrebu. Razgovarali bismo još, ali prof. Labar nas poziva da uđemo. Dok sestre traže moju povijest bolesti, oni ulaze u ordinaciju, a ja iza njih.

Današnja satelitska KKS je nešto bolja: L 3100, E 3580, Hb 109, trb. 252. Terapija ostaje ista. Molim prof. Labara da mi napiše preporuku za bezglutensko brašno i dugu periku, jer za dugu se dobije više novca, a to nije dovoljno ni za kratku kada se kupuje. Cijena perike od umjetne kose iznosi od 650 do 2 500 kuna, a od prave kose od 2 500 do 10 000 kuna. Profesor mi napiše preporuku i kaže da su nalazi svi u granicama normale, a odstupanja su dopuštena jer krvotvorne matične stanice darivatelja rade svoj posao, tj. učvršćuju korjenčice u mojoj koštanoj srži i proizvode krvne stanice. Treba proći dosta vremena dok se to ne stabilizira. Biokemijski nalazi bit će gotovi tijekom dana i, ako nešto ne bude u redu, obavijestit će me telefonski. U slučaju vrućice, proljeva i temperature trebam se odmah javiti u dnevnu hematološku ambulantu ili HS.

Muž me vozi doma i usput navratimo na plac na Kvatriću, k mojoj prijateljici Ankici po jabuke, jer od voća smijem pojesti samo jabuku i krušku, kuhanu ili pečenu. Ankica mi ne želi naplatiti jabuke i kaže mi da, dok

ih god bude imala, samo pošaljem muža po njih. Zahvaljujem i idemo doma. Već ću se ja njoj odužiti tako da joj unucima nešto ispletem.

Doma jedem, popijem lijekove, obavljam kućanske poslove i pogledavam na sat. Hvala Bogu 15 je sati, a nitko me iz bolnice nije zvao, što znači da su nalazi u redu. Sljedeća je kontrola zakazana za 22. studenoga. Vjerujem da do tada neću morati ići u HS te da će sve biti u redu. Danas mi je smanjio lijek ciklosporin sa 175 na 100 mg. To je lijek koji pijem da srž prihvati transplantat.

22. studenoga 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 6 i molim krunicu Majci Božjoj, a zatim obavljam higijenu (podrazumijeva se da svaki čovjek ujutro obavlja higijenu, ali u nas koji smo imali transplantaciju to je poseban tretman). Pripremam doručak i popijem lijekove jer mi je krv za današnju kontrolu sestra izvadila u petak te zato danas ne moram biti natašte.

U petak me je u bolnicu vozila susjeda Žaklina, prije početka svog radnog vremena, ujutro u 6.30. Doma me je vratila moja prijateljica Marion, koja mi je rekla da je mogu nazvati u svako doba, kad god mi je hitno, jer imaju tri auta i uvijek je netko doma i može doći po mene. Zahvaljujem joj i kažem da ću je zvati samo u hitnom slučaju jer ne volim gnjaviti ljude.

Uvijek me vozi muž, ali on je prošli tjedan bio u Bosni, kod svoje mame, i vratio se jučer. Ovo je drugi put da je otišao u Bosnu otkako sam ja izašla iz sterilnih, jer, kad ode, ostane od 7 do 10 dana. Teško mu je jer smo u isto vrijeme bolesne i svekrva i ja. Ja mu kažem da samo ide jer imam dobre prijateljice i uvijek mi netko pomogne, a i naše zdravstvo, naše medicinsko osoblje i naše bolnice vrhunski su opremljene, za razliku od bolnica u BiH.

Često gledam na Pinku humanitarnu emisiju „Udri muški“, koju vodi glumac Almir Čehajić zvani Batko. Batko moli ljude dobre volje za novčanu

pomoć za liječenje, a najviše za transplantacije u djece. Ljudi daju koliko tko može. Ne gleda se nacionalnost, nego svi daju i za svakog se skuplja.

Posebno me se dojmila životna priča mlade djevojke Sabine Čehić koja se liječi od leukemije. Došla je u studio s dugom crnom perikom zamoliti za pomoć da prikupi 55 000 KM za transplantaciju koštane srži. Nakon emisije Sabini je u Beogradu uspješno transplantirana koštana srž. Dobri ljudi za nju su prikupili novac i prikupljaju ga dalje za druga liječenja u inozemstvu. Tako su spasili mnogo ljudskih života. Iako su političari zavadili narod, u ovakvoj situaciji sve se zaboravlja i priskaće u pomoć.

U subotu 20. studenoga, kada mi je zazvonio mobitel, nisam ni slutila da me zove moja sestra Marija iz Njemačke. Kaže ona meni kako ne može dočekati 3. prosinca, kada će doputovati i biti gost u „Misiji zajedno“. Razgovaramo 15 minuta, ispitujemo jedna drugu o poslu, djeci i životu uopće. Jako se veselim našem prvom susretu. Novinarika Rahaela i snimatelj Matko Bušilić pronašli su mi sestru koja me je prihvatila.

Danas je četrdeset peti dan kako sam imala transplantaciju, a 20. dan otkako sam izašla iz sterilnih jedinica. U čekaonici razgovaram sa Sanjom i Zoranom. Razgovaramo o transplantaciji. Kažem Zoranu da on Sanji i ja svome mužu trebamo dati Oskara za odanost i požrtvovnost u teškim trenutcima. Smijemo se, a Sanja kaže kako je njoj bilo jako teško dok je Zoran bio u sterilnoj jedinici, a ona sama u unajmljenom stanu. Svaki dan je išla na Kamenita vrata pomoliti se za zdravlje svoga muža, prala je i glačala odjeću, dolazila u posjete te sa strepnjom i nadom iščekivala svaki novi dan. Sve su to isto prolazili moj muž i moja obitelj, kao i obitelji svih u sterilnim jedinicama. Sanja mi kaže da mi u izolaciji ne znamo što se događa vani. Četvero ljudi preminulo je na odjelu dok smo mi ležali. Nažalost, sve mladi ljudi, ali bolest ne pita za godine.

Liječnici kažu da dva pacijenta istih godina, s istom dijagnozom i načinom liječenja, neće isto reagirati i neće se isto izliječiti, jer uvijek će bolje proći onaj tko je optimističan i vjeruje u sebe i u svoje izlječenje. Nažalost, katkada ni optimistični ne pobijede bolest, ali lakše se s njom nose. Primjer je naša pokojna Ana Rukavina, koja je do zadnjeg

trenutka bila veliki borac i cijelo vrijeme razmišljala i razgovarala s dr. Mrsićem o proširenju hrvatskog registra.

Prof. Labar proziva tri po tri pacijenta i ulazimo. Moji su nalazi u granicama normale: L 3100, E 3290, trb. 262. Sljedeća je kontrola 30. studenoga. Hvala Bogu.

27. studenoga 2010., subota

Danas je mojim dečkima rođendan. Istodobno sam uzbuđena i sretna. Ovo je prvi put da od mene neće dobiti poklon jer ne smijem šetati po dućanima, ali su od Boga dobili najveći mogući dar, a to sam ja, jer mi je dragi Bog poklonio život. Prvi put im nisam ispekla rođendansku tortu. Igoru dolaze iz Rijeke prijatelj i prijateljica. Pozvala sam ih na ručak. Ako nisu prehladeni, ne moram se bojati da ću dobiti virus.

Pripremam im ručak: juhu od junetine i piletine s okruglicama od krupice, mesnu štrucu i krumpir, pohano bijelo pileće meso i salatu od kiselih krastavaca i paprike. Umjesto torte napravila sam kremšnite jer znam da mladi to vole, a meni je to jednostavno i brzo napraviti. Alen radi drugu smjenu i neće biti na ručku, ali će zato navečer zajedno slaviti. Igor me zove da će u 17.30 biti doma. Jako sam sretna što sam živa.

Prošle godine kada sam im pekla tortu za rođendan, plakala sam toliko da sam bila umivena suzama. Tad sam mislila da im je to zadnji rođendan sa mnom i zadnja torta koju sam im ispekla. U to vrijeme darivatelj još nije bio pronađen, a ja sam bila jako bolesna i žalosna zbog mamine smrti. Također sam razmišljala hoću li uspjeti sve to preživjeti, ali toliko smo jaki da toga nismo svjesni.

Hvala dragom Bogu na drugoj prilici, gospođi Mariji Rukavina, nepoznatom Amerikancu koji je pristao dati svoje krvotvorne matične stanice, liječnicima i medicinskom osoblju, koji su napravili sve što je u njihovoj moći, i mome mužu, koji je moj stup i moja najveća podrška.

28. studenoga 2010., nedjelja

Igorovi su prijatelji prespavali kod nas. Moga muža i mene pekla bi sa-
vjest da se djeca vani smrzavaju. Budim ih u nedjelju u 13.30. Ručamo,
popijemo kavu, a zatim idu k Alenu u kafić na piće. Poslije podne Igor
ih prati na autobus, koji u Rijeku kreće u 19 sati.

Gospodin Zuber mi javlja da Marija dolazi 2. prosinca autobusom u
6 ujutro. Kada dođe, HRT će je smjestiti u hotel Fala da se odmori od
puta, a u 12 sati doći će k meni da snime susret. Ja ne smijem ići na
HRT, gdje je puno ljudi. Još mi kaže da samo skuham ručak da snime
susret za emisiju.

Sva sam uzbuđena, misli mi nisu sabrane jer zamišljam naš prvi su-
sret, reakciju s njezine strane te hoćemo li se „kliknuti“. Ja sam nju
već prihvatila i zavoljela, kao da je znam cijeli život. Preplavljuju me
osjećaji sreće, ali i strah. Spremna sam na rizik jer sam to htjela i traži-
la. Važno je da sam pronašla dio sebe koji mi je nedostajao cijeli život.
Znam mnogo primjera gdje braća i sestre istih roditelja, koji su zajed-
no odrasli, ne razgovaraju.

30. studenoga 2010., utorak

Probudila sam se i molim se, ali misli mi se vrte oko Marije, neka mi
Bog oprost. Muž me vozi u bolnicu na kontrolni pregled. Krv su mi
izvadili jučer ujutro. Susrećem Sanju i Zorana u čekaonici, a Sanja mi
govori kako radi pitu s jabukama od bezglutenskog brašna, ali tijesto je
jako ljepljivo. Razgovaramo o djeci, kako su mladi danas sebični i gle-
daju samo sebe. Kažem Sanji da se moram boriti zbog sebe, ali i zbog
muža da preživim. Dečki će se još malo i oženiti, a on bi, ne daj, Bože,
ostao sam i bio im samo smetnja.

U mojoj obitelji ja sam ta koja je pozitivna i vesela, koja više i smije
se i sve ih guram naprijed. Sanja veli da je ona u svojoj obitelji stup i
potpora i da zbog muža mora biti jaka, jer kad bi se njoj, ne daj, Bože,

nešto dogodilo, on se ne bi imao snage sam boriti s bolešću, a kći će se jednog dana udati. Plačemo i smijemo se istodobno. U 11 sati profesor Labar nas proziva. Danas su nalazi sljedeći: L 6100, trb. 276, E 3,28, hb. 107, a ostala je biokemija u redu. I dalje ista terapija.

Kažem profesoru da me je posljednjih nekoliko dana boljela glava i sinusi te mi je malo curio nos. Sve je u redu, kaže, i ništa po nalazima nije ozbiljno. Kažem mu da mi u četvrtak dolazi sestra i da će u petak biti na televiziji u „Misiji zajedno“. Drago mu je zbog mene.

Muž me vozi doma i parkira se kod tržnice na Kvatriću. Idem k svojoj Ankici jer ona poznaje jednu gospođu koja prodaje domaće piliće bez iznutrica u kiosku po 20 kn/kg, ali se moraju kupiti najmanje tri komada. Uzela sam tri velika pileta, jer računam, kada Marija dođe, bit će nas više. Neugodno mi je za jabuke, ali Ankica je već napunila vrećicu i nosi u auto mom mužu. Oboje joj dajemo novac, ali neće ni čuti.

Doma ručamo. Popijem lijekove, a zatim počinjem pripremu za Marijin doček. Jedno sam pile isjekla u komade, odvojila bijelo meso i stavila u marinadu. But od odojka sam izvadila iz ledenice da se odmrzne, a zatim sam i njega marinirala. Napravim popis i šaljem muža u dućan da kupi sve što mi treba za kolače, francusku salatu, kavu i piće.

Dok sam sve sredila i počistila kuhinju, već je bilo pola noći, a treba ujutro ustati rano jer imam puno posla, a niti sam više brza niti zdrava kako sam bila. Molim se sv. Anti i idem spavati.

1. prosinca 2010., srijeda

Počinjem pripremati sve za Marijin dolazak. Prvo muža zamolim da mi samelje bademe za tortu. Zatim ja u kuhinji obavljam pripremu, a on briše prašinu, pere kupaonicu i podove jer ja ne smijem oko prašine zbog mogućnosti infekcije. Paniram piletinu, kuham povrće za salatu i pečem kore za tortu. Ova je torta bez mrvice brašna jer umjesto brašna idu mljeveni bademi, 18 jaja, čokolada, šećer i maslac.

Povrće se ohladilo. Umorila sam se pa sjedam za stol i sjeckam sjedeći. Sutra ću narezati sir i šunku te napraviti majonezu, da bude svježa. Završavam tortu i želim na glazuri napisati: „Dobro mi došla, Marija“, ali toliko sam umorna i ne mogu.

Tortu stavljam u hladnjak i idem spavati, ali uzbuđena sam i ne mogu zaspati. Gledam na teletekstu vrijeme u Europi. Kod nas pada snijeg i temperatura je ispod ništice. Jako sam zabrinuta jer je put dug, a Marija putuje autobusom. Brinem se da joj se nešto ne dogodi i mislim da je trebalo dogoditi ovaj susret zbog vremenskih neprilika. Jedva sam usnula.

2. prosinca 2010., četvrtak

Probudila sam se u 3, zaspala u 4 i ustala u 6. Prvo se molim, a zatim kuham kavu. Muž i ja pijemo kavu. Nastavljam pripremati ručak, a muž kemijski pere podove izosanom i vodom (zbog moga zdravlja ne stavljamo kemikalije).

Od uzbuđenja sam sva smušena, vrti mi se u glavi. Idem izmjeriti tlak i opet 170/130, kao onu noć kada sam doznala da Rahaela i Matko idu u Bugojno tražiti moju biološku obitelj. Popijem Normabel od 2 mg, da se smirim i tlak dovedem u normalu. Malo legnem i nakon pola sata tlak je 130/90. Nastavljam s poslom.

Stavila sam junetinu u vodu, da se kuha juha, a kada meso omekša, dodat ću piletinu i potkraj 15–20 minuta povrće, da ne bude prekuhan. Zamijesila sam kašicu s dva domaća jajeta, umotala u foliju i stavila u hladnjak, da se stegne, da bih je lakše naribala. Radim majonezu od domaćih jaja, ulja, malo senfa, soli, papra i nekoliko kapi limuna. Nasjeckam sir i šunku na kockice, pomiješam s ostalim sastojcima i francuska salata je gotova. Odojak i piletinu pečem u pećnici i podlijevam temeljcem od juhe, da bude sočno i mekano. U međuvremenu pripremam tanjure i pribor za jelo, glačam stolnjak i salvete.

Zvoni mobitel i zovu me Rahaela i Robert i kažu da će doći između 14 i 14.30. Zamole me da se javim na portafon kada čujem zvono jer će Marija pozvoniti, a oni će razgovor snimiti za emisiju.

U međuvremenu su se muž i dečki istuširali i obukli, a sad idem ja jer sam od kuhanja poprimila mirise. Obukla sam se i stavila periku (inače je ne volim nositi). U 13.30 stavljam paniranu piletinu u vruće ulje da se peče. Pripremila sam domaći ajvar i kiselu papriku koje sam radila prije odlaska u bolnicu. Sve je pripremljeno i čekamo ih.

U 14.15 zvono na vratima. Skidam pregaču i otvaram. Dolaze Rahaela i Marijin sin Maik, a Marija i snimatelj još su u prizemlju zgrade. Kaže Maik meni: „Tetka, puno si ljepša uživo nego na slici.“ Pruži mi ruku, ali ga ne smijem zagrliti dok ne opere i ne dezinficira ruke. U međuvremenu dolazi Marija s cvijećem. Ispričam joj se što je ne mogu zagrliti dok na noge ne stavi kaljače i dok ne opere i dezinficira ruke. Isto zamolim Rahaelu i snimatelja. Tako smo se čvrsto zagrlile i poljubile (ja s maskom, kao Kinezi kada su imali ptičju gripu) da sam imala osjećaj da će mi srce iskočiti od uzbuđenja. Kada me je Maik nazvao tetkom, bila sam jako sretna i ponosna što imam nekoga svog. Ulaze u boravak i ja ih upoznajem s članovima obitelji.

Već je 14.30 i idemo ručati. Rahaela i snimatelj snimili su susret i išli bi u studio, a ja inzistiram da ostanu na ručku. Stavljam stolnjak, i Marija mi pomaže, a pribor za jelo i tanjure slaže Maik. Vidi se da su moji, jer i ja, kamo god dođem, ponudim pomoć. Od toliko hrane ja smijem jesti samo bistru juhu, pečeno i kuhano meso iz juhe jer sam na bezglutenskoj prehrani. Sjednem do Marije, promatram je i razgovaramo.

Prije ručka svima sam natočila *maksuziju* (rakiju). *Maksuz* je riječ turskog podrijetla, a znači: posebno, jako dobro, samo za tebe. Sad znači posebno dobra rakija, čuvana za posebne goste, jačine 60 posto alkohola, dvaput pečena prepečenica, od šljive, da razbije tremu. Poslije ručka narezala sam tortu i skuhala espresso kavu. Marija i ja smo sjele u boravak, a ja sam zapalila prvu svijeću na adventskom vijencu. Jedemo tortu, pijemo kavu i razgovaramo. Mene sve zanima te ispitujem

Mariju o ocu, o njoj i njenoj obitelji, o našoj rodbini s očeve strane u Bugojnu.

Promatram je i tražim sličnost među nama. Imamo čvrstu i jaku kosu, samo se ona boji u plavo, a meni se kosa od kemoterapije prorijedila. Iste su nam oči i čelo. Moja usta i nos su kao kod oca, a Marijini kao kod njezine mame. Razmišljam kako smo fizički slične, a imamo samo zajedničkog oca. Moji dečki, dvojajčani blizanci, od istog oca i majke, uopće ne sliče. Istina je što se u narodu kaže da djeca koja odrastaju bez jednog roditelja sliče njemu.

Rahaela i snimatelj odlaze, ganuti do suza, a Marija i Maik ostaju. Igor Maika vodi k Alenu u kafić, da ga upozna s prijateljima. Pospremim stol i posuđe stavim u perilicu, skuham kavu, a muž usisa mrve i obriše pod te sjedimo i razgovaramo o svemu i svačemu. Jako sam sretna i mislim da sanjam.

Zovu me sve prijateljice i pitaju je li stigla Marija. Maik se vraća s Igorom doma, a ja sam skinula periku i povezala rubac. Njegov otac je Talijan, a rođen je u Njemačkoj. Govori hrvatski, ali sve u muškom rodu. Kaže mi: „Tetka, ti isti Turka!“ Svi se smijemo, a ja idem poslužiti večeru.

Poslije večere razgovaramo i gledamo „Lud, zbunjen, normalan“, najsmješnije epizode, te se smijemo do suza. Oko 23 sata muž ih vozi u hotel. U hotelu imaju sve, ali ja želim da kod nas ručaju. Dogovorili smo se da muž dođe po njih ujutro u 10 jer će biti gosti u „Misiji zajedno“ pa će od mene krenuti u 18 sati.

Jedva sam usnula poslije pola noći.

3. prosinca 2010., petak

U 20.40 kuham kavu, razvlačim ležaj i čekam da počne „Misija zajedno“. Vidim svoju Mariju i Stipu Maika kako zajedno sjede u studiju. Mi smo u sredini emisije, a iako je emisija tužna, naša je priča zanimljiva i vesela. Sanja i Robert prvo najave, pa prikažu susret kod mene, a zatim

predstave Mariju i Maika. Robert Maika zove Stipo, a ovaj ne voli to ime pa samo klima glavom. Marija se zeza i kaže da nam se dogodine možda javi i neki brat i da joj je drago što smo se upoznale. Kaže da ja, iako sam imala transplantaciju, brže hodam i radim nego ona zdrava, da sam čudo od žene i da je zadivljena.

Gledam i slušam, a i mužu i meni teku suze od sreće. Ne mogu vjerovati da je istina, da imam sestru i nećake.

6. prosinca 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 6 iako sam posljednjih nekoliko noći loše i malo spavala. Molim se Majci Božjoj da Marija sretno doputuje do svog doma. Poslije higijene kuham kavu i razgovaram s mužem o svojoj Mariji, svojoj i njezinoj sudbini. Čudesni su putovi Gospodnji, jer ni sanjala nisam da će mi novinari pronaći sestru.

U 8.30 zvoni mobitel i moja Marija javlja da su sretno doputovali. Sretna sam i zahvaljujem Bogu što mi je poslao takav dar. Vjerujem da će susret s Marijom biti poticaj u mojoj borbi za izlječenje. Nisam više sama, imam sestru koja me je odsrca prihvatila, kao i ja nju. To je predivan osjećaj kao da lebdim.

Osjećam umor i zaspim sjedeći i gledajući TV. Spavala sam od 11 do 15 sati. Idem se izvagati. Stanem na vagu i vidim da sam lakša 3 kg. Imala sam 66, a sad imam 63 kg. Ne zabrinjavaju me kilogrami, koliko umor, ali sve to pripisujem napetosti i poslu za vrijeme Marijina boravka.

8. prosinca 2010., srijeda

Probudila sam se u 8, dosta umorna. Zamolim muža da me odveze u KBC Rebro, u dnevnu hematološku ambulantu na kontrolu. Malo sam zabrinuta jer sam ovako pospana i umorna bila samo u sterilnim, poslije plazmafereze, kada su mi uništena protutijela i nakon transplan-

tacije, dok se transplantat još nije primio i počeo proizvoditi leukocite. U 42 dana u sterilnim izgubila sam samo 1 kg. Muž me je dovezao na Rebro i primila me je doktorica Duraković.

Nalazi su sljedeći: L 5 500, ANC 2,0, E 3 340, hb. 103, htc. 0,321, trb. 400. Doktorica kaže da su nalazi dobri te da sam se opteretila fizički i psihički, ali nemam razloga za brigu. Terapija zasad ostaje ista, a, ako je treba promijeniti, nazvat će. Pojavi li se proljev, temperatura ili osip, kontrola odmah. Redovita je kontrola zakazana za 15. prosinca.

Kod kuće poslije jela i terapije opet zaspim. Probudim se u 12.30, gledam „More ljubavi“ i čekam poziv iz bolnice. Već je 15 sati, a još nitko nije zvao, što znači da su i ostali nalazi u redu. Hvala Bogu.

15. prosinca 2010., srijeda

Poslije doručka popijem terapiju i u 9.15 krećemo prema Rebru.

Ulazim prof. Labaru u ured s nalazima koje sam podigla u dnevnoj hematološkoj ambulanti. Nalazi su sljedeći: SE 34, E 3,15, hb. 104, L 3,8, (eo 8, baso 1, neseg 6, seg 60, ly 26, mono 9), trb. 310, AP 153, AST/ALT 28/40, GGT 167, LD 178, Bil 12, urin – bo, koncentracija CSP 31. Terapija i dalje ista, a kontrola 10. siječnja 2011. U slučaju vrućice, proljeva ili osipa, kontrola odmah.

Muž me vozi doma, ručamo i pakiram mu odjeću za put jer je svekrva jako bolesna i mora je posjetiti. Otkako sam izašla iz sterilnih, stalno je u Bosni. Dode na dan-dva da mene opskrbi pa opet ode na pet do deset dana. Svekrva je stara, slaba i nemoćna, a njemu je jako teško jer smo u isto vrijeme obje teško bolesne.

Sretna sam što mogu hodati, jesti i spavati. Polako mogu skuhati i pospremiti, a dečki rade u smjenama i uvijek je netko u blizini.

16. prosinca 2010., četvrtak

Probudila sam se u 7 i gledam kroz prozor, a na prozoru mi se smiješi prvi cvijet orhideje. Sretna sam kao malo dijete, jer sitnice život čine ljepšim. Danas će moja prijateljica Anđa nazvati dr. Miličić i zamoliti je da recept za bezglutensko brašno pošalje u ljekarnu Pablo u Šarengradskoj, a ona će poslije posla otići po brašno i donijeti ga meni. Zamijesit ću tijesto za pitu s jabukama, da je počastim i dam joj da ponese sinu doma.

Skuhala sam dečkima i sebi ručak i ispekla bezglutenski kruh, a kada se ohladio, narezala sam ga na kriške i po tri zaledila (za svaki obrok po jednu). Kada se mijesi, tijesto je jako ljepljivo i zato pečem kruh od kilograma brašna u kalupu pa mi traje nekoliko dana. Na vrećici u kojoj je brašno piše recept za kruh i dizani kolač s grožđicama.

S obzirom na to da je u Gei bezglutenska tjestenina skupa, pokušala sam zamijesiti tijesto za široke rezance za saft i uske za juhu i uspjela sam. Također sam naučila raditi krokete, kiflice sa sirom, čajno pecivo, kekse na stroj i vučeno tijesto za pite (štrudle). Ako se trudimo i razmišljamo, možemo iste takve proizvode sami napraviti, jeftinije je, ukusnije i domaće. Dok sam mijesila, zaposlila sam i mozak i tijelo te nisam razmišljala o svojim nalazima i drugim teškoćama.

U Bosni u selu Dragočaju radi obnovljena stara vodenica, gdje melju i prodaju sve vrste brašna. Tu mi je muž kupio 10 kg kukuruznog brašna, od malih, domaćih kukuruza. Jeftinije je nego u Gei i 100 posto prirodno.

Anđa i Dijana dolaze u 18 sati. Pijemo kavu, pričam im viceve i zezamo se. Stavljam periku, mijenjam marame i izvodim gluposti. Bog mi je dao dar da sve okrenem na šalu. Probala sam 15 različitih perika, ali samo mi je ova što sam je kupila dobro pristajala uz lice. Tamno smeđa je i jako gusta, a frizura je moderna.

Kada me je prof. Labar prvi put vidio s perikom, pogledao me je začuđeno i rekao da nikada nije vidio tako gustu periku te da je boja jako slična

mojoj kosi i da mi dobro stoji. Zahvalila sam i rekla mu da je ne volim nositi i, čim dođem doma, skinem je i pospremim do iduće kontrole. Da nije zima i jako hladno, nosila bih samo rubac ili bila ćelava. Uopće mi nije žao kose. Kosa je beznačajna sitnica u odnosu na život i zdravlje.

18. prosinca 2010., subota

Odabrala sam koje ću kolače peći za Božić. Vanilin i kokos kiflice, rafaelo, kokos salama, bajadera, londonerice i figaro napolitanke. To je dosta, čak i previše za moje zdravstveno stanje. Još ću na Badnjak, ako Bog da zdravlja, ispeći orahnjaču i makovnjaču. Uspoređujem svoje zdravstveno stanje godinu prije i sad. Sretna sam što sam živa, pa da samo jedem kruha i pijem vodu.

Počinjem osjećati mučninu i povraćati. Vratim se u krevet, ali opet povraćam i boli me glava. Skuham kamilicu i pijem žličicu po žličicu, da ne dehidriram, ali opet povraćam. Nazovem Hitnu pomoć da pitam za savjet, a doktorica kaže, s obzirom na transplantaciju, da je najsigurnije ići na Rebro u dnevnu hematološku ambulantu. Zovem Hitnu pomoć i na brzinu se istuširam, operem zube i uzmem povijest bolesti.

U dnevnoj hematološkoj ambulanti nalazi su u granicama normale: E 3,36, hb. 101, L 5,3, trb. 332. Dolazi prof. Labar i kaže da me smjeste na krevet i daju mi infuziju te ponovno izvade krv za sljedeće pretrage: koncentracija CSP, elektroliti, AST/ALT, GGT, te da sutra dođem na kontrolu s tim nalazima. Ležim, primam infuziju i povraćam, a između dvaju povraćanja ispričam vic ili dva. Dok povraćam, ljudi koji primaju terapiju se smiju. Kaže gospodin koji u dnevnoj hematološkoj također prima kemoterapiju da u životu nije susreo nekoga tako veselog i optimističnog da se s tolikom voljom bori za život.

U 14.15 zadnja boca infuzije je iscurila i pitam dr. Mikulić mogu li ići. Kaže da je s hematološke strane sve u redu i da ne znaju uzrok po-

vraćanja. Kažem joj da su to vjerojatno zakašnjele nuspojave koje su dobili svi koji su imali transplantaciju te da nije pošteno prema njima da meni bude sve u redu.

Smijemo se, a ja molim spremačicu za nekoliko manjih vrećica, ako budem povraćala u autu. Samo što mi ih je dala, već sam povratila, pola u vrećicu, a pola po hodniku. Anda me čeka u autu iza bolničke zgrade. Za vrijeme vožnje i dalje povraćam.

Došla sam doma, dečki rade i sama sam. Oprala sam ruke, dezinficirala ih, obukla pidžamu i legla spavati. Iako sam injekciju Tramala protiv glavobolje dobila u infuziji, glava mi još puca od boli.

Zaspala sam i spavala do 18 sati. Probudila sam se, skuhala dečki-ma večeru i sebi bezglutenske žgance s mlijekom. Razmišljam kako je dobro što sam za vikend ispekla sitne kolače, koji mogu stajati, jer ne znam kako ću se osjećati za Božić i gdje ću biti. Ne daj, Bože, ako ne prestanem povraćati, možda ću ostati u bolnici. Povratila sam večeru i sve lijekove, a nije mi svejedno što sam povratila ciklosporin i Cell Cept jer njih uzimam da organizam prihvati transplantat. Molim kronicu sv. Anti i idem spavati. Hvala Bogu, bar sa spavanjem nemam problema.

21. prosinca 2010., utorak

Pripremam doručak jer trebam popiti lijekove. Skuham hrenovke i mlijeko, pojedem, popijem lijekove i nakon nekoliko minuta sve povratim. Glava me je prestala boljeti, ali povraćanje ne prestaje. Zvoni mobitel. Zove me muž. Zabrinut je i kaže da bi došao. Kažem mu da ostane kod svoje mame jer je potrebniji njoj. Povraćanje mi ne mogu zaustaviti ni doktori, pa mi ni on ne može pomoći.

Obukla sam se i u 10.15 idem na Savski most na bankomat, a tamo je i taksi pa ću do bolnice. Neugodno mi je zvati Anđu. Međutim Anđa zove mene i kaže da ne idem na taksi. Dolazi za 15 minuta i vozi me u

bolnicu. Priča mi kako je odvezla auto pun humanitarne pomoći što su je prikupljala djeca iz razreda njezinoga sina za djecu u Bistri.

U bolnici ponovno povraćam. Prima me prof. Labar i kaže da su nalazi u granicama normale: AP 152, AST/A 130/44, GST 166, LD 177, bil. 14, CSP 26. Terapija i dalje: CSP 50 mg/dan, Cell CEPT 2 x 750 mg, Virolex 3 x 400 mg, Diflucan 300 mg, Silapen 2 x 1500 mg, Sinersul Forte 2 x 1, 2 puta tjedno i dijeta bez glutena. Kontrola 10. siječnja sa sljedećim nalazima: KKS, sedimentacija, trb., RTC, bil., AP, AST/ALT, GGT, kreatinin, urin, LD, konc. CSP, sternalna punkcija, imunofenotipizacija i kimerizam. U slučaju vrućice, proljeva ili osipa, kontrola odmah.

Anda me čeka u autu i vozi me doma. Zovem je na kavu i želim joj platiti ili da taj novac da svome sinu Ivanu, ali ona ne želi. Susjeda Žaklina otišla je k mojoj doktorici po recepte i lijekove jer dolaze blagdani, a ja ne smijem biti bez lijekova.

24. prosinca 2010., petak

Danas je Badnjak. Probudila sam se u 6 kao i obično i molim se, a suze mi teku, ne mogu ih zastaviti. Najveća praznina mi je u srcu za mojom majkom, koja je preminula 8. listopada 2009.

Zove me muž iz Prijedora, pita kako sam i kaže da misli krenuti u Zagreb. Kažem mu da sam dobro i da ne dolazi jer su mu došla braća i sestra. Svi su zajedno nakon dugog vremena za Božić, a to je možda zadnji Božić njegove majke.

Doručkujem, popijem terapiju, obučem se, odem u garažu po kolica za dućan i idem pješice u Billu. Došla sam zbog ribe jer je danas post, ali prodaje se samo kalifornijska riba, koju neću kupiti. Kupila sam još neke sitnice za kolače, pšenicu, božićnu zvijezdu, kolu i crno vino te sir, šunku, krastavce, grašak i kukuruz za francusku salatu. Ljudi me gledaju kao izvanzemaljca jer imam masku da se zaštitim od virusa.

Dolazim doma, operem i dezinficiram ruke, posložim namirnice, ponovno operem ruke i zamijesim tijesto za pitu (burek). Prvi put ćemo za Badnjak jesti burek s krumpirom (krumpirušu), ali to je prirodno, domaće i posno, bolje od kalifornijske ribe.

Uređujem stan, glačam stolnjake i nadstolnjake, slažem aranžman od grane zelenog bora sa svijećom u sredini, a okolo orasi, lješnjaci i jabuke. Prozore sam polako oprala i kupaonicu generalno očistila od srijede do danas, a ostalo je sve čisto.

Zamijesila sam tijesto za mlince, orahnjaču i makovnjaču te kruh. Puricu sam sinoć posolila i namazala okolo svinjskom mašću, a ispod kože stavila maslaca, da bude sočna dok se peče i da meso omekša.

Sve sama pripremam jer mi je ukusnije, domaće, a i jeftinije. Imam volje i vremena, a i uživam u kuhanju. Ovo je moj prvi Božić u novome životu i ja ću ukrašavati bor, kako želim. Dečki su otišli raditi, a ja idem u garažu po bor i ukrase. Prvo ću malo spavati jer sam rano ustala, a i pomalo sam umorna, jer cijelo vrijeme nešto radim.

Odmorila sam se i nastavljam dalje. Stavila sam da se peku orahnjača i makovnjača, a u međuvremenu sam razvaljala mlince. Na kraju ću ispeći kruh. Sretna sam, osmijeh mi ne silazi s lica. Zdrav čovjek ništa ne zna cijeniti, samo trči, radi i skuplja, gomila i ne primjećuje ljepotu života i sitnice koje život znače.

Cijeli dan mi pjevaju božićne pjesme. Sjećam se Božića kako se slavio kada sam bila dijete. Snijeg je uvijek bio veći od metra, ali nikomu nije bilo zima. Čuje se pjesma sa svih strana, puca se iz kubura i u 23 sata svi smo u crkvenom dvorištu. Sva naša dijaspora je doputovala. Ljudi su uzeli godišnji da provedu Božić sa svojim roditeljima. Zvono zvoni i ulazimo svi u crkvu. Ja sam posebno sretna jer čitam poslanicu. Mama i teta su ponosne na mene, a i djed dok je bio živ. Crkva je velika, ali puno je naroda pa ne mogu svi stati. Pjevaju se svete pjesme. Kad završi polnočka oko 1.30, svi si međusobno čestitaju Božić.

Svi igraju, pjevaju i vesele se do 3 ujutro. Velečasni Vinko Puljić, danas vrhbosanski nadbiskup, 15 godina je bio svećenik u našoj župi, pripremio je poklone za ministrante, a posebno za mene. Znao je da volim čitati pa bih uvijek za Božić dobila knjigu, lutku i slatkiše. Bila su to lijepa vremena. Ljudi koji su za vrijeme komunizma javno išli u crkvu bili su pravi vjernici, iskreni, poštteni i spremni pomoći drugima.

Molim se, pjevam tiho i kitim bor. Stavila sam na njega puno srebrnih i crvenih kuglica i crvene lampice koje sviraju božićnu pjesmu. Završila sam u 2 sata, ugasila svjetlo, zahvalila Bogu i svom darivatelju na darovanom životu i promatrala bor sve dok nisam zaspala.

LIJEČNIK: U kasnoj posttransplantacijskoj fazi najveća opasnost su tzv. oportunističke infekcije virusima i gljivicama. Stoga se bolesnicima nakon otpusta iz bolnice preporučuje stroga izolacija i provođenje mjera sprečavanja nastanka infekcija. Na primjer, za zdravog je čovjeka potpuno bezopasan odlazak u podrum ili tavan pun prašine i spora gljivica, dok kod bolesnika liječenog transplantacijom prašina može uzrokovati teške pa i smrtonosne infekcije. Spore gljivica prisutne su svuda, pa je zabranjeno, primjerice, jesti suhe šljive i smokve, orašasto voće itd.

Osim gljivičnih infekcija, najveća je opasnost mogućnost virusnih encefalitisa, odnosno virusnih upala mozga, koje se mogu očitovati kao uporna mučnina i povraćanje. Stoga primarno treba isključiti te infekcije vrlo agresivnim metodama, kao što je lumbalna punkcija i uzimanje likvora za analizu. U ovom razdoblju potrebna je stalna liječnička kontrola zbog mogućeg predoziranja lijekovima koji se otapaju u mastima, kao što je, na primjer, ciklosporin. Prekomjerna koncentracija ciklosporina također može uzrokovati upornu mučninu i povraćanje. Bezglutenska je dijeta i dalje potrebna.

Imunosni sustav nakon transplantacije oporavlja se i dulje godinu dana te je potreban izniman oprez i u slučajevima kada sve ide po planu bez velikih problema.

Transplantacija je danas terapija izbora i rutinska metoda koja se primjenjuje i liječenju niza malignih hematoloških bolesti. Osim registara dobrovoljnih darivatelja matičnih stanica, u zamahu je razvoj banaka krvi iz pupkovine. Krv iz pupkovine jedini je transplantat koji se godinama uništavao. Prema sadašnjim spoznajama, krv iz pupkovina bogata je matičnim stanicama i vrijedan je izvor matičnih stanica za transplantaciju. Budućnost transplantacije matičnih stanica vjerojatno leži u matičnim stanicama krvi iz pupkovine.

25. prosinca 2010., subota

Probudila sam se u 9 sati i pomolila se. Danas je Božić, zovem muža da pitam kako je svekrva i da im čestitam Božić. Kaže da je loše. Ugasila sam lampice na boru koje su svijetlile cijelu noć. Stavim puricu peći, a juhu kuhati. Doručkujem, da popijem lijekove. Stižu poruke na mobitel, a Marija zove iz Njemačke.

Ručak je u 13 sati na stolu. Dečki su se probudili i svi zajedno ručamo. Zapalimo svijeću i pomolimo se Bogu, prije i nakon jela. Poruke i pozivi stižu cijeli dan. Danas bi mi sve prijateljice došle u posjet, ali je prof. Labar rekao da izbjegavam posjete ili da dođe samo jedna osoba katkad.

Zovem gospođu Mariju Rukavina i čestitam joj Božić. Dugo s njom razgovaram. Prema toj ženi osjećam veliki dug i nešto posebno, lijepo i čisto, kao prema svojoj mami. Javila mi se i gđa Snježana iz Zaklade i ostali. Svi su sretni što sam preživjela. Molim krunicu svetom Anti i zahvaljujem Bogu, jer čovjek snuje, a Bog odlučuje.

27. prosinca 2010., ponedjeljak

Probudila sam se u 6, molim se, a zatim skuham mužu i sebi kavu. Vratio se sinoć iz Bosne da bude malo sa mnom, pa će ići opet, a sa svekrvom je sad drugi sin. Pijemo kavu i razgovaramo o tome kako je njemu bilo za Božić, a kako meni, ali osjetim mučninu u želudcu i odmah povratim.

Nije me strah što povraćam, već što povratim lijekove koji su mi važni da transplantat normalno radi. Pijem kamilicu žličicu po žličicu, ali odmah povratim. Temperaturu i proljev nemam. Kaže mi muž da me vozi u bolnicu, a meni se ne ide. Povraćam i dalje i zovem Hitnu pomoć da pitam za savjet jer je počela jaka glavobolja.

Liječnik s Hitne kaže da me dovezu na Rebro jer se nije zezati s obzirom na svježiju transplantaciju. Idem se istuširati i oprati zube, a pripremila sam i robu za bolnicu, ako slučajno ostanem. Primio me dr. Pavle Rončević, a sestra načini brzu satelitsku krvnu sliku. Zove dr. Kindu koja je danas dežurna na Hitnoj.

Na Hitnoj ležim u boksu i primam infuziju. Nalazi krvi, urina i stolice su uredni. Dr. Kinda me pošalje na CT mozga. Sumnja na trombozu sinusa te me primi na odjel. Kaže da je bolje da obavim sve pretrage s obzirom na to da povraćam svakih sedam dana, 24 sata neprekidno. Već je kasno, 21 sat, a moj muž je cijelo vrijeme sjedio i čekao. Kažem mu da ide doma i dođe ujutro te mi donese odjeću, pribor za higijenu i lijekove. Večeras ću spavati na endokrinologiji, gdje nemaju lijekove koje uzimam, već su ih posudili s hematologije. Pomolim se i idem spavati.

28. prosinca 2010., utorak

Probudila sam se u 6. Sestre presvlače krevet, a ja sam sama u sobi. Kažem im da sam na bezglutenskoj prehrani te jaja i hrenovke pojedem bez kruha i popijem čaj. Došao je muž i donio sve potrebno. Zove dr. Kinda i kaže sestri da na odjelu ima slobodna soba i da me doveze na

kolicima. Dolazim u sobu, izaberem krevet do vrata, složim stvari u ormar i mali ormarić na kotačiće i počinjem učiti ruski, peti stupanj.

Dolazi dr. Kinda i kaže da će mi danas, ako stigne, raditi lumbalnu punkciju pa će uzorak likvora (tekućine u kojoj se nalazi mozak, a koja se proteže duž kralježnice) poslati na neurologiju, citologiju i zaraznu da se vidi zašto je CT pokazao zadebljanje žile u mozgu i zašto povraćam. U međuvremenu primam injekcije u trbuh za sprečavanje tromboze.

Zove me muž. Brat mu je javio da je svekrva jako loše. Dr. Kinda mi je naručila bezglutensku hranu iz bolničke kuhinje. Sama sam u sobi, što mi odgovara jer učim naglas pa nikomu ne smetam.

29. prosinca 2010., srijeda

Probudila sam se u 6, obavila higijenu, a sestra presvlači krevet. Kaže mi glavna sestra da će mi danas poslije doručka dr. Kinda raditi lumbalnu punkciju. Zahvaljujem i kažem da sam spremna. Nije me strah nimalo jer sam svjesna da je to samo još jedna od pretraga u nizu nužnih za moje liječenje. Osim toga, u dr. Kindu imam bezgranično povjerenje. Dobila je 2009. nagradu za humanost, predanost poslu i posvećenost pacijentima.

Doručkujem i učim dok čekam da me pozovu. Dolazi glavna sestra po mene i vodi me u malu ordinaciju s medicinskim instrumentima. Sestra mi kaže da zajašim stolicu i bradom se naslonim na naslon. Dolazi dr. Kinda i još malo me namjesti na stolicu. Da mi lokalnu anesteziju i nakon nekoliko minuta počinje punkciju. Prvo prstima pipa i traži pogodno mjesto gdje će ubosti, između četvrtog i petog kralješka, a zatim zabode iglu i likvor kapa u male epruvetice.

Da bih se oslobodila straha, pričam viceve. Svi se smijemo, a liječnica me pita boli li me. Kažem joj da osjećam bol, ali nije toliko jaka da ne bih mogla izdržati, jer sam navikla na bol, kao magarac na batine. Opet smijeh i gotovo. Možda je trajalo pet minuta. Sestra me vodi i kaže mi

da ležim na leđima najmanje dva sata. Liječnica kaže da će me kra-
lježnica i glava jako boljeti kad popusti anestezija jer su izvadili dosta
likvora da mogu poslati u tri laboratorija. Legnem u krevet i zaspim.

Dovoze ručak, a oko 15 sati u sobu ulaze dr. Kinda i prof. Labar. Pitaju
me kako sam. Kažem da sam dobro i da je bol podnošljiva. Dr. Kinda
kaže da je dobro ako je tako. S obzirom na količinu izvađenog likvora,
očekivala je da će bol biti neizdrživa. Sutra će se znati rezultati, a ja i
dalje primam svoju terapiju i injekcije u trbuh protiv tromboze.

Danas sam dobila cimericu. Smeta joj kad mi zvoni mobitel i svjetlo
iznad kreveta za čitanje uvečer te ga ugasim, izmolim krunicu sv. Anti
i idem spavati. Ako ništa drugo, odmorit ću se i dobro naspavati.

30. prosinca 2010., četvrtak

Probudila sam se u 6 i obavila higijenu, da gospođa, kad se probudi,
može ići u kupaonicu, jer starija je, slabije pokretna i to sve duže traje.

Poslije doručka zove me muž i kaže da ga je zvao brat iz Prijedora. Bio
je u bolnici kod svekrve. Doktori su mu rekli da je izgubila tlak i da
dođe poslije podne. Kažem mužu da pripremi crnu odjeću za sprovod
i meni robu za bolnicu za tjedan dana. Ne znam kakvi će biti nalazi, a
o njima ovisi ostajem li ili idem doma. Oko 14 sati dolaze doktorice
Kinda i Serventi i kažu da su nalazi lumbalne punkcije s citologije, ne-
urologije i zarazne uredni. Nisu mogli otkriti uzrok povraćanja.

Pretpostavljaju da su to možda migrene koje sam naslijedila od dariva-
telja s transplantatom. Kaže mi dr. Kinda da me je ujutro u 8 naručila
na magnetsku. Ako nalaz bude u redu, idem doma. Zahvaljujem.

Muž javlja da je svekrva umrla. Čeka brata i šogoricu iz Slovenije i idu
u Bosnu. Prije će navratiti do mene s odjećom. Drago mi je što sam se
s njom oprostila prije transplantacije jer sad se ne mogu niti smijem
izlagati velikom riziku. Donosi mi robu za sljedećih nekoliko dana i

odlazi majci na sprovod u Bosnu. Voze ga brat i šogorica. Ponovno mu izrazim sućut, pozdravimo se i poželim im sretan put.

31. prosinca 2010., petak

U 7.40 dolazi gospođa spremačica i vodi me do magnetske. Idem u bubanj, jednom s maskom, a drugi put bez nje, jer kažu da zrači pri snimanju.

Gotova sam i zovu sestru da dođe po mene. Znam se sama vratiti, ali ne dopuštaju. Za nalaze kažu da će se čuti s dr. Kindom. U sobi me čeka doručak, a sestra je presvukla krevet. Učim ruski, tražim u rječniku nepoznate riječi iz knjige, prevodim ih i prepisujem u bilježnicu. Oko 11 sati dolazi dr. Kinda i kaže mi da su nalazi magnetne rezonancije uredni i da ne znaju zbog čega povraćanje i glavobolja. Kaže mi da idem doma.

Kod kuće me čeka moj lijepo okićen bor. Dečki rade. Operem ruke, raspremim stvari i idem kuhati. Zbog svekrvine smrti nećemo slaviti, ali ćemo čekati Novu godinu. Gledat ćemo filmove. Kada su umrli svekar, moja mama i teta, godinu dana nismo slušali glazbu, a tako nećemo ni sad. Stavila sam odojka da se peče i povrće za francusku da se kuha. Stan je uredan, još malo ukrasa i mirisnih svijeća. Bez obzira na sve, sretna sam i zadovoljna što sam sve ovo preživjela i što su nalazi u redu.

Dečki su došli, istuširali se i obukli. Ja sam se uredila i postavila stol za nas troje. Zovu ih prijatelji i Alen odlazi, a Igor ostaje sa mnom. Bliži se ponoć. Otvorili smo šampanjac i gledamo vatromet na Trgu bana Josipa Jelačića. Čestitali smo si. Kažem Igoru da i on ide k prijateljima, a ja ću gledati film. Nije bitno što sam sama, važno mi je da sam živa i da me ništa ne boli.

Zove me Marija iz Njemačke. Kaže da joj je drago što ima sestru. Maik kaže da trebaju doći jer povraćam. Kažem joj da ne dolaze, jer ni doktori ne mogu otkriti uzrok povraćanja, a kad nas je puno, ne mogu se odmoriti niti se posvetiti sebi.

10. siječnja 2011., ponedjeljak

Danas imam kontrolu kod profesora Labara. Pretrage sam načinila 3. siječnja jer se nalazi kimerizma, sternalne punkcije i imunofenotipizacije čekaju tjedan i više dana. Prije ulaska u ordinaciju povraćam.

Kažem prof. Labaru kako mislim da povraćam od lijekova. Za tri tjedna izgubila sam 4 kg. Nalazi su u granicama normale: E 2,97, hb. 103, L 4,6, trb. 153. Urin BO, AP 197, AST/ALT 108/127, GGT 207, LD 228, bil. 15, CSP 30. Sternalna punkcija: prevladava bijela loza većinom zastupljena granulocitima i limfocitima. Eritrocitopoeza iznosi do 5 posto stanica. Manje nakupine trombocita.

Kaže da je nalaz sternalne punkcije u granicama normale jer danas su 93 dana od transplantacije i sve je to još svježije. Od lijekova je ukinuo Virolex, a CSP 50 mg/svaki drugi dan, Cell Cept je smanjio sa 2 x 750 na 2 x 500 mg, a Diflucan s 300 na 100 mg. Kontrola 24. siječnja s nalazima: KKS, SE, trb., RTC, bil., AP, AST/ALT, GGT, kreatinin, urin, LD i konc. CSP.

Kod kuće više ne povraćam. Čini se da je to ipak od velike količine lijekova.

24. siječnja 2011., ponedjeljak

Danas imam kontrolu. Hvala Bogu nisam povraćala. Rano sam ustala da se pomolim u miru, a zatim ću obaviti higijenu, doručkovati i idemo u KBC Rebro. Pretrage su učinjene, samo trebam podignuti nalaze. U početku su kontrole češće, a nakon šest mjeseci otprilike svaka dva tjedna. Za ova dva tjedna kako ne povraćam dobila sam 2 kg na težini. Prof. Labar me proziva, pita me kako se osjećam i kaže da su nalazi dobri.

Smanjio mi je terapiju, i to: SCP 50 mg/2 puta tjedno, pa prekinuti nakon dva tjedna, Cell Cept 2 x 500 mg i Diflucan 100 mg. I dalje dijeta bez glutena, a ponovno kontrola 7. veljače s istim nalazima. Sretna sam i nisam zabrinuta jer srž polako radi i proizvodi, a odstupanja su dopuštena.

Svaki dan života mi je poklonjen i u njemu treba što više uživati. Ide-mo doma jer će danas poslije posla doći moja Ana. Muž će ići po nju doma jer mi je negdje nabavila domaće jabuke koje su reske i sočne, po 3 kune krupnije, a malo sitnije po 2,50 kn.

Jabuke i „Životinjsko carstvo“ jedini su mi desert. Kako bih se na neki način odužila Ani, a sebi skratila vrijeme, pletem Aninim curama halji-ne, kao i prošle godine. Muž je otišao po Anu, a ja se idem požuriti da sašijem i završim bar jednu haljinu da je Ana ponese. Jako se veselim što će doći jer ćemo o svemu otvoreno razgovarati.

Skuhala sam vinski gulaš jer Ana će s posla doma po jabuke i odmah k meni. To je obično jelo pripremljeno za sve nas jer ga i ja smijem jesti. Već mi je dosadilo jedno kuhati za njih, a drugo za sebe i peći dvije vrste kruha. Najviše vremena provedem u kuhinji. Jedva čekam da prestanem s bezglutenskom prehranom. Željna sam svježeg voća i povrća, ali, s obzirom na ono što sam prošla, važno je da sve bude do-bro, makar i cijeli život morala jesti bezglutensko. To je jako zdravo za crijeva i cijeli organizam.

14. studenoga 2011., ponedjeljak

Danas imam kontrolu kod prof. Labara. Prošlo je 13 mjeseci od moje transplantacije i osjećam se odlično. Muž i ja popili smo kavu i doruč-kovali, a zatim me muž vozi na Rebro. Nalaze sam načinila u petak pa ne moram biti natašte. Dolazim u bolnicu, a čekaonica puna ljudi tužnih lica. Da bih ih malo razveselila, ispričam nekoliko šala i viceva. Sa sobom nosim igle i pletivo te čekajući pletem. Nakon dva sata prof. Labar me prozove i kaže mi da su nalazi dobri, ali je jetra malo uvećana pa za mjesec dana trebam ponoviti nalaze.

Danas su nalazi: SE 2, E 5,17, hb. 138, trb. 442, L 10,1, AST/ALT 32/52, GGT 131. Stanje stabilno, bez terapije i dalje. Sljedeća kontrola 19. prosinca sa sljedećim nalazima: KKS, SE, trb., rtc., LD kreatinin i jetrene. Nisam zabrinuta zbog jetara jer, koliko puno rade, s obzirom na to da nemam slezenu, to je super. Ništa me ne boli, a nalazi su u redu.

Poslije kontrole idem ocu i Ani Rukavina na groblje. Oboje su na istom groblju, pa kada idem jednom, posjetim i drugo. Na očevu grobu zapalim lampione za mamu i tetu. Razmišljam o njemu i Mariji i što bi se dogodilo da smo se upoznali. Možda bi me prihvatio i zavolio, a možda odbacio.

Na Aninu grobu svaki put osjetim bol i tugu jer znam da je tu mladu ženu Bog uzeo k sebi da bi drugi živjeli, pa tako i ja. Iako je ona anđeo i čuva nas s neba, otkad sam saznala da idem na transplantaciju, svaki dan za njenu dušu izmolim Očenaš. S obzirom na to da me je Bog iz nekog razloga ostavio da živim, obećala sam Ani na grobu da ću pomoći Zakladi i bolesnim ljudima kojima bude potrebno, koliko to bude u mojoj moći.

Gospođa Marija mi je rekla da je Ana pisala knjigu dok je ležala u bolnici, ali se velik dio podataka izbrisao. Ona je bila novinarka i to je bila njezina struka. Ja sam amater i nemam iskustva u pisanju, ali pokušavam svoje životno iskustvo prenijeti na papir i time pomoći Zakladi i ljudima oboljelim od hematoloških bolesti.

24. rujna 2012., ponedjeljak

Danas imam zadnju kontrolu kod prof. Labara jer odlazi u mirovinu. Jako mi je žao jer je najbolji stručnjak ne samo u Hrvatskoj. Priznat je u Europi i cijelom svijetu. Imala sam čast što sam ga upoznala i sreću što mi je bio liječnik.

Za ovaj pregled trebala sam obaviti sve pretrage vezane za reviziju bolesti, pa tako i biopsiju kosti. S obzirom na to da mi se krvna grupa nije promijenila, biopsija kosti pokazat će kako srž radi i što dalje. Prof.

Labar me je naručio u ured jer je u ambulanti velika gužva, a trebamo razgovarati o daljnjem načinu mog liječenja. Zatekla sam ga kako sam sjedi za svojim stolom i pije kavu. Prije nekoliko dana ispraznio je stol i odnio svoje stvari. Taj prizor mi je bio toliko tužan da su mi suze navrle na oči. Bez obzira na zakonske uvjete za mirovinu, čovjek je sposoban, zdrav i veliki stručnjak i mogao bi još raditi 5–10 godina.

Pokazala sam mu nalaze, a on mi kaže da su odlični. Koštane gredice su uredne, a srž je 80 posto celularna i u njoj su zastupljene sve tri krvne loze. Poslije transplantacije srž radi četiri godine s dopuštenim manjim odstupanjima dok sve ne dođe u normalu. Prema tome, moji su nalazi odlični. Više nije toliko važno što se krvna grupa nije promijenila. Rekao mi je da dođem u ambulantu jer više nema računalo u uredu.

Sad sam pacijent dr. Serventi, a prof. Labar je dao preporuku da se u slučaju nemirne krvne slike i potrebe za liječenjem razmisli o ponovnoj podršci matičnim stanicama. Vjerujem da do toga neće doći i da je to sve iza mene.

Pozdravljam se s prof. Labarom i zahvaljujem mu na svemu dosad učinjenom. Kažem mu da na njega gledam kao na oca, a gospođu Mariju doživljavam drugom majkom. Još mu jednom zahvalim i pozdravimo se. Na hematologiji se osjeća tuga zbog njegova odlaska.

27. studenoga 2012., utorak, Dan otvorenih srca u Zakladi Ane Rukavina

Gospođa Marija i izvršni odbor Zaklade odlučili su otvoriti vrata Zaklade svim ljudima dobre volje. Na dan velikog koncerta na Trgu bana Josipa Jelačića u Gradskoj se kavani u pozivnom centru prikuplja novac od poziva građana.

Sretna sam što sam živa i što mogu na bilo koji način pomoći. Gospođa Snježana koja je dosad bila zaposlena u Zakladi otišla je u mirovinu, a danas će se i službeno oprostiti, iako će i dalje volontirati.

Obećala sam joj ispeći tortu, a ispekla sam i kiflice sa sirom, za ljude u Zakladi, sestre koje vade krv, liječnike i sve ostale koji daju krv. Obukla sam svoju najdražu majicu na kojoj piše „Želim život“ i muž i ja smo došli u Zakladu u 11 h. Pozdravljam se sa svima, a gospođa Marija upoznaje me s Jasenkom Požega-Sremac, stomatologinjom iz Neuma, koja je o Ani napisala knjigu pod naslovom „Želim život“. To su lijepe i dirljive pjesme. Gospođa Snježana je uzbuđena i sretna zbog torte.

Novinari Nove TV i HRT-a traže od mene izjavu za Dnevnik, što nisam očekivala jer je u petak bila novinarka Nove TV iz emisije „Provjereno“ i snimali su nas tri sata. U četvrtak u „Provjerenom“ bit će sve objašnjeno, od upisa u registar do darivanja. Mene su molili za izjavu, da ljudi vide da se živi poslije transplantacije te da se krv ne daje uzalud. I iz Studentske su me televizije zamolili za izjavu.

Nije meni do naslikavanja, ali uvijek pristajem ako svojim izlaskom u javnost mogu pomoći Zakladi i teško bolesnim ljudima koji se bore za život. Kada netko tko leži u sterilnoj na transplantaciji na TV-u vidi mene veselu i optimističnu, vjerujem da dobije snagu i bori se, nadajući se izlječenju.

Došao je i dr. Mrsić jer je medicinski direktor Zaklade. Pozdravila sam se s njim. Kažem mu da nije trebao otići u politiku jer je dobar stručnjak i dobar čovjek. Svim je njegovim pacijentima žao što je otišao, a i hematologija je na gubitku. Kaže da voli izazove. Poštujem njegov izbor.

U jednom trenutku mi je prišao i pitao me kakvi su mi nalazi. Čuo je da sam napisala knjigu. Rekao mi je da je direktor izdavačke kuće Profil njegov prijatelj i da će ga zamoliti da mi pomogne. Jako sam sretna i zahvaljujem mu. Mislim da mi je ponudio pomoć zato što vjeruje da će se ljudi koji su teško bolesni ili idu na transplantaciju lavovski boriti kad pročitaju moju knjigu.

Danas je prikupljeno 378 uzoraka krvi, a među davateljima je bila i novinarka „Provjerenog“ Ana Blažević, koja je svojim primjerom pokazala kako podržati rad Zaklade.

Tko god želi može u KBC-u Rebro u prizemlju zelene zgrade darivati krv, svaki dan od ponedjeljka do petka od 9 do 13 sati.

28. studenoga 2012., srijeda

Dok čekam nalaze koje sam načinila jutros, idem gospodični Nataši u Registar kako bih je zamolila da pošaljemo pismo mojem darivatelju u američki registar. Svjetski registar, u kojem je i naša Zaklada Ane Ru-kavina, ima pravilo kada se može upoznati darivatelj, ako obje strane to žele, a to je dvije godine nakon transplantacije.

Napisala sam sljedeće:

„Dobri nepoznati čovječe, prošlo je više od dvije godine kako ste mi spasi-li život, tj. darovali svoje krvotvorne matične stanice. Jako sam Vam zahvalna i Vaš sam dužnik do kraja života. Zovem se Ankica Begić i imam 48 godina. Želim Vas upoznati, ali, ako Vi ne želite, poštujem Vašu želju. Vi ste moj brat po krvi. Bili vjernik ili ateist, Vi ste za mene najbolji čovjek na svijetu i prvi do Boga. Ja se za Vas svaki dan molim svome Bogu, a Bog je jedan, samo su se ljudi međusobno podijelili, pa tako i Njega različito zovu: Bog, Alah, Buda, Krišna itd. U želji da Vas upoznam upisala sam tečaj engleskog jezika, da se možemo sporazumjeti kada se vidimo.“

Na engleskom sam napisala samo: „Thank you very much. See you.“

Ispod sam napisala kućnu adresu, e-adresu i broj mobitela. Ako se odluči javiti, javit će se meni osobno. Ako ne želi, on će javiti u američki registar razlog, a oni nama.

Gospodična Nataša to će prevesti na engleski i zajedno s mojim rukopisom poslati poštom s povratnicom u američki registar, a Amerikanci njemu na kućnu adresu. On je još uvijek pod šifrom i ne znam tko je dok se ne javi. Kako sam vječiti optimist, vjerujem da će mi se javiti.

Danas sam upoznala mladog Davora iz Komiže na otoku Visu, koji ima akutnu leukemiju i uskoro će imati transplantaciju. Njegova sreća u

nesreći jest što ima i brata i sestru podudarne 10/10. Time se ubrzava postupak transplantacije jer oni mogu dati srž kada liječnici kažu da je potrebno. Kod nekih leukemija jako je važno da se to obavi na vrijeme. Veća je mogućnost da se transplantat primi, a manje su nuspojave jer su darivatelji djeca od istog oca i majke. Davor je oženjen i ima tri curice, tako da se ima za što boriti, a ima veliku podršku obitelji i prijatelja. Prepoznao me je sinoć u Dnevniku Nove TV kada sam u Zakladi dala izjavu da moja srž radi kao singerica. Dala sam mu broj mobitela i rekla da me može nazvati u svako doba kada osjeti potrebu za razgovorom ili želi nešto pitati.

Današnji su nalazi u granicama normale uz dopuštena odstupanja. Kaže mi dr. Serventi da joj za sljedeću kontrolu koja je 23. siječnja 2013. donesem nalaz na kojem je JAK-2 negativan. Zezam se s njom i kažem joj da je u školi i u životu dobro sve što je pozitivno, osim u medicini, pa tako i moj JAK-2 mutacijski gen. Kako je taj gen pozitivan, do transplantacije mi je bolest mutirala iz trombocitemije u trombocitopeniju, tj. iz visokog broja trombocita (850 trb.) u mali broj trombocita (12 trb.), kada sam bila ovisna o transfuziji trombocita. Poslije toga je mutirao u mijelofibrozu, zbog koje sam imala transplantaciju.

Veliki sam optimist i vjerujem da je JAK-2 dosta mutirao i da više neće jer se i on umorio. Nalazi su u redu i sve će i dalje biti dobro. Smijemo se i doktorica kaže kako se nada da će i gen JAK-2 biti negativan. Malo je čudno sve ovo kroz što sam prošla jer više su bili zabrinuti doktori nego ja.

Bilo je teških trenutaka, kada sam plakala sve dok zadnja suza ne bi iskapala, ali sam drugi dan poslije toga bila kao nova. Vjerovala sam da će mi se naći darivatelj čim se registar zavrti i našao se. Vjerovala sam da će mi koštana srž proraditi prvi tjedan i tako je bilo. Iako se krvna grupa nije promijenila, vjerovala sam da će biopsija pokazati da srž radi kao singerica i tako jest. Nikada ništa nije 100 posto sigurno, pa ni ova moja zasad uspješna transplantacija, ali vjerujem da je to TO.

29. studenoga 2012., četvrtak, emisija „Provjereno“

S Nove TV iz emisije „Provjereno“ radili su reportažu o Zakladi Ane Rukavina i zvali su u Zakladu da preporuča nekoga tko je imao transplantaciju, a veseo je, sretan i optimističan. Gospođa Marija je preporučila mene i novinarka Ana Blažević i snimatelj bili su u petak kod nas tri sata i snimali. Naravno da će to biti reportaža o svemu i o meni će biti nekoliko rečenica.

Reportaža o Zakladi jako mi se sviđjela. Novinarka Ana odlučila je biti darivatelj i objasnila je građanima cijeli postupak. Prikazan je tipiza-cijski centar, banka krvi iz pupkovine, prostorija u kojoj darivatelj leži dok mu se krv uzima, prostorije Zaklade gdje su građani u utorak da-vali uzorke krvi i između toga je bila moja priča. Dr. Mikulić, koja je bila liječnik u sterilnim jedinicama, a sada radi u Registru, ispričala je kako je jedan mladi gospodin iz našeg registra mogao biti darivatelj djetetu od godinu dana, ali je odustao, iako je bio zdrav. To je ružno i žalosno. Nitko nikoga ne tjera da se upiše u registar, jer to je dobrovolj-no. Ako ste se upisali, izdržite do kraja, jer mogu vam reći kako sam se osjećala kada mi je darivatelj otkazao. Cijeli svijet vam se sruši u trenu i mislite da je kraj.

Darivatelj može dati koštanu srž iz zdjelične kosti pod narkozom ili krvotvorne matične stanice iz krvi leukaferezom. To je postupak sličan dijalizi. Krv iz vene jedne ruke prolazi kroz aparat koji odvaja matične stanice, a ostatak krvi vraća se kroz drugu venu u tijelo. Četiri dana prije toga daju se injekcije koje potiču koštanu srž da proizvodi ma-tične stanice i da one dođu u perifernu krv. To je gotovo bezbolan po-stupak, osim uboda igle za vađenje krvi. Možete čitati ili gledati film.

Ispričala sam kako sam se osjećala kada je prvi darivatelj izbrisan iz re-gistra. Unatoč svemu proživljenom, danas sam sretna i „zdrava“ žena. Učim jezike, volontiram i pomalo radim. Želja mi je početi volontirati na dječjoj hematoonkologiji u Klaićevoj. Gledala sam, u Rijeci imaju tete pričalice, ali ja bih osim priča za laku noć s njima radila domaće

zadaće i curice naučila štrikati i heklati (plesti i kačkati) iz konca, jer vuna ostavlja dlačice i ne smije u sterilne jedinice.

Osjetljiva sam na ljudsku patnju i bol, a pogotovo na djecu. Kada sam ležala u sterilnim jedinicama na Rebru, vidjela sam u prizemlju djecu s majkama na odjelu hematookologije oboljelu od leukemije i bilo mi je jako teško. Razmišljala sam o životu i rekla sama sebi, ako preživim, da ću im pomoći koliko mogu. Naravno, zbog svoje izolacije i sigurnosti trebalo je proći dosta vremena da dobijem odobrenje prof. Labara. Za sebe sam mislila: ako i ne preživim, živjela sam 46 godina, a ta djeca nisu ništa proživjela, a već im je organizam zatrovan kemoterapijom. To je teško i žalosno vidjeti.

Snimka ove emisije pod naslovom „Odluka koja spašava živote“ dostupna je na internetskim stranicama Zaklade i Nove TV: <http://novatv.dnevnik.hr/clanak//provjereno/kada-potpuni-stranac-pokloni-nekome-zivot.html>.

16. prosinca 2012., petak

Danas je važan dan za Zakladu i za sve nas u Hrvatskoj jer će se na Trgu u šatoru prikupljati krv. Sinoć sam povraćala do pola noći i imala užasne glavobolje. Doktorica iz HMS-a dala mi je injekcije protiv bolova i povraćanja i rekla mi da popijem medicinski ugljen. Danas sam povratila u 10 sati i prestala mi je glavobolja. Osjećam se bolje i idem zamijesiti tijesto za kiflice od 3 kg brašna. Dok se tijesto diže, izradit ću sir s bjelanjkom za punjenje i žutanjke sa solju za premarivanje.

Pećnica je multifunkcionalna, tako da toplim zrakom pečem odjedanput tri protvana. Veliku kartonsku kutiju obložila sam bijelim papirom za pečenje i ohlađene kiflice složila u kutiju. Na brzinu sam se istuširala, obukla svoju najdražu majicu „Želim život“ i u 12.30 krenula tramvajem prema Trgu.

Trg je pun ljudi, a najviše mladih koji strpljivo čekaju u redu da im sestre izvade krv. Naš je narod nepredvidiv i, kada zna za velike akcije, uvijek se odazove u velikom broju. Nova TV je sponzor i došli su svi njihovi novinari, voditelji i kamermani te se izmjenjuju s volonterima iz Zaklade prodajući njen reklamni materijal.

Gospođa Marija poslala mi je knjigu Josea Carrerasa „Pjevati iz duše“. Gospodin Jose poznati je operni pjevač koji je 1987. godine imao leukemiju. Pomogao je našem maestru Šuteju održavši koncert u Ciboni i dio novca dao mu za liječenje u SAD-u. On održava koncerte diljem svijeta i pomaže oboljelima od leukemije i limfoma, a osnovao je i zakladu koja pruža pomoć oboljelima.

Drago mi je što sam ispekla kiflice jer ću njima ponuditi ljude iz Zaklade, djelatnike Nove TV, a i ljude koji daju i sestre koje vade krv. Sestre Dijana i Dženana vade krv i uzorke šalju u tipizacijski centar na Rebro. Supruga maestra Šuteja, Ivana, također volontira dok su joj djeca u vrtiću i školi. Ljudima koji čekaju u redu da daju krv dijeli kave i objašnjava daljnji postupak i sve vezano uz tipizaciju i transplantaciju.

S obzirom na to da imam osobno iskustvo i znam puno o tome, uključila sam se kada je ona otišla oko 15 sati. Prije vađenja krvi ljudi ispunjavaju upitnik u kojem trebaju odgovoriti hoće li pristati ako budu podudarni i pozove ih se. Kažu mi da ih to zbunjuje jer da ne misle pomoći, ne bi ni davali krv za tipizaciju. Objašnjavam im da mogu odustatu, iako su podudarni, ako se predomisle. Tako sam upoznala mnogo ljudi, a mladi dečko Ivan, koji je sa sestrom došao dati krv, ponudio mi je pomoć u prepisivanju ovog dnevnika u računalo i dao mi božanske karte, koje sam izrađuje.

S obzirom na to da sestre nemaju vremena ni jesti ni popiti kavu, svakoj sam u vrećicu spremila po osam kiflica, da pojedu kada prestanu vaditi krv. Moram napisati da je sestra Dijana do sada u svim akcijama sama izvadila dvadesetak tisuća uzoraka i dobila nadimak „najbrža igla“ jer joj treba 20 sekundi po uzorku.

Akcija je trebala završiti u 16 sati, ali su sestre produžile još 40 minuta. Ljudi su osjećajni i u velikom su se broju odazvali. Tko god prolazi Trgom stane u red. Gledajući ih, imam osjećaj da bi do pola noći bilo posla. Nažalost, sestre nisu mogle svima izvaditi krv jer su ograničene vremenom. Treba osloboditi Trg i sve pripremiti za večerašnji koncert. Treba razmontirati šator i s reklamnim materijalom odvesti ga u prostorije Zaklade. Svi volonteri do 19 sati trebaju doći u Gradsku kavanu.

Vratila sam se doma, da se malo odmorim, jer su me povraćanje i glavobolja izmučili, a i loše sam spavala. Muž i ja dobili smo pozivnice od Zaklade i Nove TV da dođemo u Gradsku kavanu. Obukli smo se svečano i krenuli u 19.30 jer će biti mnogo ljudi i ne znamo hoće li biti mjesta za parkiranje.

Na ulazu u Gradsku kavanu gospodin s Nove TV koji regulira vrijeme i popis ljudi u pozivnom centru rekao mi je da u 22.30 budem ispred stubišta te će po mene doći volonterka jer ću se i ja javljati na telefon. Zahvaljujem jer sam jako sretna što sam živa i počašćena što ću i ja na taj način pridonijeti Zakladi.

Marija Rukavina, dr. Mrsić i Anina sestra Gordana su domaćini. Sa svakim se pozdrave i zahvale na dolasku. Gledam gđu Mariju, a trnci mi prolaze cijelim tijelom jer smo prijatelji, znam koliko pati i koliko joj je teško. Kada su ovakve akcije, to je kopanje po ranama i ponovno proživljavanje svega što se dogodilo. Znam da je ušla u sve ovo da nastavi ono što je Ana željela. Vjerujem da joj dragi Bog daje snagu jer svojim radom spašava živote nepoznatih ljudi.

Izađem van i gledam. Trg je pun ljudi, a najviše mladih koji su došli na koncert. Gradska je kavana puna ljudi iz političkog i javnog života. S obzirom na to da smo imali izbore u ovom mjesecu, došli su gotovo svi predstavnici novoizabrane vlasti, osim premijera, svi s Nove TV i gotovo svi glumci „Larina izbora“, predstavnici gradske vlasti te mnogi glazbenici.

Dolazi predsjednik Josipović sa suprugom, pozdravlja sve prisutne i s gospođom Rukavina odlazi na kat u pozivni centar. Mišljenja sam da

je do sada najpošteniji i najjednostavniji političar u Hrvatskoj i zato ga ljudi vole čuti i pitati za rješenje nekih svojih problema. Nitko nema čarobni štapić, ali, kada vas predsjednik sasluša i pokloni vam trenutak pažnje, osjećate se bolje jer znate da netko i za vas ima razumijevanja. Vjerujem mu i, ako me i on iznevjeri, neću više vjerovati nijednom političaru.

Sinoć je g. Sijerković u vremenskoj prognozi najavio da će danas padati snijeg i kiša i da će biti jako hladno. Kaže mi gospođa Marija da su ona i g. Mrsić pogledali u nebo i da je gospodin Mrsić, koji je ateist, rekao: „Ana, ti si blizu Boga, pa te molimo razgovaraj s njim i zamoli ga da pogleda ove mnogobrojne ljude, koji su došli na koncert. Molimo Te čuvaj nas i pomози nam da bude lijepo vrijeme.“

Međutim, ja sam znala da neće biti oborina jer neposredno prije promjene vremena imam bolove u prsima, gdje su mi radili punkcije, i u zdjeličnoj kosti, gdje su mi radili biopsije kosti. Do sada sam imala 17 punkcija i šest biopsija. U šali znam reći da po sebi znam hoće li padati ili ne te me mogu zaposliti na TV-u za vremensku prognozu.

Vjerovali ili ne, čudo se dogodilo, a ja vjerujem. Dok su se uzimali uzorci krvi, temperatura je bila i do 16 °C, a navečer se spustila do ništice, ali je bilo suho, bez oborina. Muž i ja smo sjedili za novinarskim stolom, a ja sam iskoristila priliku da popričam s nekima od prisutnih. Najviše sam razgovarala sa Sanjom Doležal dok smo čekale na red u pozivnom centru. Zanimalo ju je sve u vezi s mojom transplantacijom. Žao mi je što se nisam fotografirala s glumcima iz „Larina izbora“, ali mi je bilo neugodno pitati, a Dinko (Filip Jurčić) me je zbunio. Bez obzira na negativnu ulogu, on je rođen da bude glumac, kao Mustafa Nadarević.

Kada sam došla na red u pozivni centar, primila sam 20 poziva. Najviše zovu umirovljenici i nezaposleni. To su ljudi koji imaju malo novca i veliko srce. Kada nazovu, predstavim se i kažem da nisam javna osoba, već kao i oni običan mali čovjek, da sam imala uspješnu transplantaciju zahvaljujući Zakladi i živi svjedok zašto je treba podržati.

Ljudi su zadovoljni i kažu da su sretni što im se nisu javili političari jer svašta obećavaju dok ne dođu na vlast, a ništa ne ispune, samo što napune svoje džepove. Svatko bi od njih razgovarao sa mnom i pitao me u vezi sa Zakladom i transplantacijom, ali cilj je svakoga od nas primiti što više poziva i prikupiti što više kuna.

Svima koji su večeras zvali i pomogli zahvaljujem u ime Zaklade i svoje. Od večerašnjih je poziva prikupljeno 1 600 000 kuna. Nažalost, na to se plaća PDV plus ostali troškovi.

Kada smo odlazili doma, gospođa Marija svakomu je posebno zahvalila stiskom ruke, a mene je čvrsto zagrlila i prisutnima rekla da sam ja njezina najbolja živa reklama. Na izlazu su svima dali knjigu Josea Carrerasa „Pjevati iz duše“.

Točno 5 minuta do ponoći izašli smo iz Gradske kavane i počele su prve kapi kiše. Pogledala sam u nebo i rekla: „Bože, hvala! Ana, hvala! Obećavam vam da ću i ja, koliko budem mogla, pomoći u radu Zaklade.“ Ne mislim na novčanu pomoć, već pomoć volontiranjem.

Prema gospođi Mariji osjećam veliku zahvalnost, ali i dužnost s kojom svaki dan liježem i budim se.

17. prosinca 2012., utorak, „Studio 45“

Večeras smo Marija Rukavina, dr. Mrsić i ja pozvani u „Studio 45“ na RTL2. Gospođa Marija će pričati o Zakladi, dr. Mrsić o transplantaciji i načinu uzimanja krvotvornih matičnih stanica, a ja o svome iskustvu. Snimanje je bilo uživo, a emisija se emitira istog dana u 23.15. Repriza je sutra ujutro u sedam. Žao mi je što je tako kasno jer je ovaj put dr. Mrsić objasnio sve detaljno, od upisa u registar pa do samog postupka darivanja.

Gospođa Marija je rekla da su obišli sve gradove u Hrvatskoj koji su ih pozvali, pa i otoke. Osijek je rekorder u darivanju jer su u prvom danu upisana 1 093 potencijalna darivatelja, a u drugom danu njih 976. To-

liko davatelja u jednom gradu nije bilo nigdje. Promatrala sam je dok je razgovarala i vidjela da su joj oči pune suza, duboko je uzdahnula i suzdržala se da ne zaplače.

Kada se s tim počelo, rekla je, nitko nije očekivao da ćemo za šest godina imati veliki registar, otvorenu i opremljenu javnu banku krvi iz pupkovine, zavod za tipizaciju opremljen svom najsuvremenijom opremom i da će ti uzorci biti obrađeni. Uključilo se mnogo dobrih ljudi i željelo pomoći. Do sada je bilo više od 200 akcija prikupljanja krvi u svim dijelovima Hrvatske i spašena su 24 života iz našega registra.

Gospođa Marija je rekla da sam ja KLASA OPTIMIST jer sam vjerovala u Zakladu i svjetski registar, da će mi se naći darivatelj i da sam nada za sve koji danas leže na hematologiji ili doma čekajući darivatelja. U početku su se ljudi bojali i virili u šator u kojem se uzimala krv, misleći da se pile kosti i da je to jako bolno. Zahvaljujući medijima i dr. Mrsiću danas ljudi manje-više znaju taj postupak.

Dr. Mrsić je u detalje objasnio cijeli postupak, a ja ću vam ga prenijeti svojim riječima.

U registar može ući svaka punoljetna osoba u dobi od 18 do 40 godina jer transplantacijski centri prihvaćaju darivatelja do 55 godina. To je neka granica s obzirom na zdravlje i sve one bolesti koje dolaze poslije toga. Poželjno je da darivatelj bude u registru barem 15 godina i dâ šansu nekome oboljelom.

Svatko tko želi prvo se upozna s tim što znači biti davatelj, objasni mu se procedura uzimanja krvi i što će biti poslije. Ako ste suglasni, potpišete pristanak da vam se uzme uzorak krvi i ulazite u registar. Uzima se 7 ml krvi, a to je manje od običnog vađenja za neku pretragu. U zavodu za tipizaciju određenim tehnikama odrede gene i naprave HLA tipizaciju (to je tzv. registarska pločica), po kojoj se razlikujemo od drugih i koju nitko ne može kopirati. To je kompjutorska baza svih da-

rivatelja: ime i prezime, datum rođenja, spol, adresa, telefon, e-adresa. To su osnovni podatci, koji su zaštićeni.

Transplantacijski centar to isto napravi za svog bolesnika i u bazi podataka pogleda poklapaju li se rezultati. Ako se poklapaju, transplantacijski centar javlja registru da je u njegovoj bazi podataka našao potencijalnog darivatelja. Tad iz registra zovu darivatelja i pitaju je li još uvijek voljan biti darivatelj. Darivatelj može otkazati u svakome trenutku i ne pita ga se zašto niti ga se nagovara.

Ako pristane, ponovno se provjerava odgovara li stvarnosti ono što ima u registru i podudara li se s bolesnikom. Radi se dotipizacija i tipizacija na genskoj razini, da odgovaraju jedno drugomu. Transplantacijskom se centru javlja da darivatelj odgovora i pristaje te se pita kada će biti transplantacija. Oni dostavljaju podatke te se darivatelja pita odgovara li mu termin. Ako ne može tad, darivatelj kaže kada može, a registar se usuglasi s centrom. Darivatelj dolazi na opći pregled radi provjere ima li nekih ozbiljnih bolesti (uzima mu se krv) i dogovara se način darivanja.

Darivanje može biti na dva načina.

Prvi način je uzimanje koštane srži sterilnom iglom iz zdjelične kosti, pod narkozom, s jedne i druge strane po 50 posto srži. Uzima se 15 ml koštane srži po kilogramu težine. Drugi dan se ide doma. Čovjek težak 90 kg može dati više od litre koštane srži. Koštana je srž jedan od najvećih organa u tijelu i ima je svagdje.

Drugi način darivanja jesu periferne matične stanice kojih, osim u krvi, ima i u periferiji. Svi organi u tijelu imaju matične stanice, pa tako i kost, i one stalno cirkuliraju. Najviše ih je u koštanoj srži i, ako se ona potakne da brže radi, koštana ih srž izbacuje u periferiju, odakle se pakuje.

Metoda je slična dijalizi. Krv iz jedne ruke odlazi u aparat, gdje se centrifugira. Matične se stanice odvajaju u vrećicu, a krv se kroz drugu ruku vraća u tijelo. Ništa ne boli, osim uboda iglom, ali traje od četiri do pet sati. Savjetuje se uzeti nešto za čitanje ili solidan film, jer krv

uzima časna. Drugi dan se ide doma. Uzima se 200 ml matičnih stanica.

Obje su metode prihvatljive i jednako pouzdane. Do sada je bilo više od pola milijuna darivatelja u svijetu. Istraživanja su pokazala da nitko od njih nije imao problema sa zdravljem. Dr. Mrsić je rekao da su istraživanja pokazala kako smo stvoreni da živimo mnogo duže nego inače. Koristimo se zalihama mozga 10 posto, a zalihe su koštane srži za 250 godina života. Jednim darivanjem život se skraćuje za 10 godina, što znači da nam ostaje još 240 godina.

Žao mi je što je ova emisija bila kasno, u 23.15, a repriza ujutro u sedam. Zato, ako želite, možete je pogledati na Internetu ako utipkate: <http://www.studio45.rtl2.hr/zelim-zivot>.

19. travnja 2013., petak, moj prvi kontakt s darivateljem

Svjetski registar dopušta kontakt s darivateljem dvije godine nakon transplantacije. To je vrijeme preživljavanja i oporavka. Sve zemlje članice Svjetskog registra moraju se toga pridržavati, pa tako i Republika Hrvatska. Nataša Bjelić i ja poslale smo zahtjev za upoznavanje s povratnicom početkom prosinca 2012. Međutim, iz američkog registra nije bilo odgovora tri mjeseca. Ako darivatelj ne želi stupiti u kontakt sa mnom, pravilo je da to javi svom registru, a oni iz registra nama, bilo da je odgovor pozitivan ili negativan. S obzirom na to da nije bilo nikakva odgovora, molila sam Natašu da ponovno pošalje *e-mail* u američki registar s pitanjem želi li darivatelj stupiti u kontakt sa mnom.

Uporna sam i tvrdoglava. Vjerojatno su i oni u registru to primijetili i poslali službene papire na engleskom jeziku, a u našem registru preveli su ih na hrvatski i poslali ih meni doma. Nakon što pročitam trebam upisati svoje podatke i staviti potpis da se slažem sa svim navedenim. U tim su papirima napisane loše i dobre strane upoznavanja.

Loše strane su: 1. postoji mogućnost da darivatelj ne želi kontakt sa mnom, 2. stavljanjem potpisa moji podatci postaju poznati registru i darivatelju, 3. izloženost medijima, 4. u slučaju, ne daj, Bože, potrebe za novom transplantacijom i njegovim matičnim stanicama, registar više nema mogućnost dogovora s njim, već je to dalje dogovor između darivatelja i mene, 5. postoji mogućnost ucjene, dosađivanja, zvanja, dolazaka njega, njegove obitelji i rodbine. Pozitivna je strana to da se može roditi divno i trajno prijateljstvo.

Kada sam to sve pročitala, razgovarala sam s mužem i prijateljicama. Muž mi je rekao da je to samo moja odluka jer je taj čovjek meni spasio život, da razmislim i napravim što mislim da je najbolje. Duboko u srcu osjećala sam da želim upoznati toga dobrog čovjeka, bez obzira na to tko je i što je i bez obzira na posljedice. Mislila sam što mi to loše može napraviti čovjek koji mi je spasio život. Dio njegovih krvotvornih matičnih stanica još uvijek je pohranjen u banci krvi u KBC-u Rebro. Potpisala sam papire i odnijela ih u naš registar, a Nataša ih je ponovno poslala u američki registar.

Odgovor nisam dugo čekala i 19. travnja 2013. stigla je omotnica s podacima moga darivatelja na moju kućnu adresu. Bila sam toliko sretna i uzbuđena da sam vrisnula iz svega glasa. Odmah sam sjela za računalo i napisala kratki *e-mail* zahvale i nekoliko rečenica o sebi. Ubrzo sam dobila od njega povratnu poruku sa zahvalom što sam se javila. Napisao mi je da se zove Gaylon, iz Oklahome je, domorodac, Indijanac iz plemena Komanča, umjetnik slikar, ima 42 godine, sretno je oženjen, otac troje djece itd. Sva sretna i uzbuđena ponovno sam mu poslala *e-mail* sa željom da se bolje upoznamo, pitala ga ima li *Skype* da se vidimo i pozvala ih da dođu u Hrvatsku.

Kao što sam već pisala: čudni su putovi Gospodnji i, kada dragi Bog zatvori vrata, uvijek ostavi odškrinut prozor, samo treba dobro gledati. To se dogodilo kod mene. Sve ovo vrijeme od transplantacije do prvog kontakta s njim, svaku večer, kada bih išla spavati, zamišljala sam drugog darivatelja. U Americi žive sve rase, vjere i nacije koje postoje na

svijetu. Tako sam ja jednu večer zamišljala crnca, drugu bijelca, treću Kineza, Japanca, grifa, kudravca, mulata, Arapina, Indijca, Rusa, Turčina, Francuza, Engleza, Nijemca, Srbina, Slovenca... sve ljude koji žive na prostorima bivše Jugoslavije... Ne znam zašto, ali nikada nisam pomislila na Indijanca. Iako ih volim. Kada sam bila dijete, obožavala sam gledati kaubojske filmove s Indijancima. Uvijek sam u sebi navijala za Indijance jer mi je nešto govorilo da su pravedni i poštenu i da se bore za svoju zemlju. U školskim priredbama glumila sam Indijanku. Imala sam gustu, dugu crnu kosu spletnu u pletenicu, a učiteljica bi me namazala bojama.

Odmah mi se javila i njegova žena Melissa i poželjela dobrodošlicu u obitelj. Napisala mi je kako su znali da nakon dvije godine postoji mogućnost da zatražim kontakt. Čekali su s nestrpljenjem, a kada je stigao moj *e-mail*, isto su tako skakali od sreće i uzbuđenja i plakali. Rekla mi je da je Gaylon jako dobar čovjek, muž i otac te želi svakomu pomoći, a obitelj i prijatelji uvijek su mu ispred njega. Tu vidim veliku sličnost sa mnom, jer sam i ja takva. Melissa je medicinska sestra i radi na odjelu Hitne pomoći u bolnici u Oklahoma Cityju. Ona mu je davala injekcije u trbuh za prikupljanje matičnih stanica. Pet dana daju se po dvije injekcije u trbuh ujutro i navečer i matične se stanice skupe na jedno mjesto. Nakon toga darivatelj se prikopča na aparat koji odvaja matične stanice u vrećicu, tj. centrifugira ih, a ostala se krv kroz drugu ruku vraća u tijelo. Takvo odvajanje matičnih stanica, plazmafereza, nema posljedica za zdravlje darivatelja. Znači, pitanje je samo dobre volje pojedinca želi li komu spasiti život i odvojiti četiri do pet sati ležanja i gledanja filma ili čitanja knjige dok traje plazmafereza.

Gaylon mi je napisao da se u registar u Oklahoma Cityju upisao prije nešto više od 17 godina, kada mu je žena bila u blaženom stanju s prvim djetetom. Bio je upisan gotovo 15 godina u registar kada su ga pozvali i pitali želi li biti darivatelj. Rekli su mu da u Europi u bolnici leži mlada osoba čiji život doslovce ovisi o njegovim krvotvornim matičnim stanicama i da mi je prvi darivatelj, koji je isto tako bio identi-

čan, zbog bolesti trajno izbrisan iz registra. Kaže da nije dvoumio ni sekunde, već je odmah pristao spasiti me. Kada je avion s njegovom krvi poletio, on i supruga mahali su i plakali, a on je rekao: „Molim te, Bože, spasi tu osobu. Ja sam dao dio sebe, a sada je na tebi red. Molim te, Bože, daj da mi se ta osoba javi, ali te molim da bude dobra osoba.“ Nije znao ništa o meni. Napisao mi je da je on protestant, a supruga katolikinja, da stara indijanska vjerovanja ne dopuštaju darivanje krvi, nokata i kose jer Indijanci vjeruju da samo u komadu mogu otići u raj. Kaže kako vjeruje da će u raj otići prije svih njih jer je meni podario život. Rekao mi je da je samo napravio ono što mu je savjest govorila i da mu ništa nisam dužna. Dužna sam da se borim i živim, jer u sebi imam krv Komanča, a oni su veliki borci, ničega i nikoga se ne boje i samo idu naprijed.

U početku su me molili da im svaki dan pišem. Poslali su mi fotografije cijele obitelji. Ja sam njima poslala naše fotografije i sve videolinkove u kojima sam davala izjavu za Zakladu Ane Rukavina. Poslala sam im sve o Zakladi na engleskom jeziku i Anino pismo. Vjerujem da oni znaju više o našoj Zakladi od nekih naših ljudi. Nakon nekoliko dana poslala sam im broj *Skypea* i vidjeli smo jedni druge. Vremenska je razlika sedam sati. Taj dan kada me je pozvao *Skypeom* po našem je vremenu bila ponoć, a kod njih 5 poslije podne. Taj kontakt *Skypeom* ne može se opisati. Kada sam na tom malom ekranu vidjela čovjeka koji mi je spasio život, samo sam plakala. Mahnuo mi je rukom i rekao: „Hello, sister!“ Muž i dečki također su imali pune oči suza, a ja sam samo nijemo gledala u toga dobrog čovjeka. Kako sam se u tom trenutku osjećala, to ne mogu opisati. Takvih riječi nema ni u engleskom ni u hrvatskom rječniku. Da sam imala krila, od sreće bih poletjela.

Malo-pomalo, porukama i *Skypeom*, dobro smo se upoznali i znamo dosta jedni o drugima. Naša su djeca na *Facebooku* prijatelji, a i mi. Nakon nekoliko razgovora *Skypeom* moj sin Igor također se upisao u registar dobrovoljnih davatelja. Nisam htjela forsirati, iako sam im uvijek govorila da je sramota da nitko iz naše kuće nije u registru, a

meni je taj registar spasio život. Kada je vidio da se Gaylonu nije ništa dogodilo i da se stvorilo veliko prijateljstvo, odlučio je sam.

Rekla sam mu da se ne upisuje ako ne misli ići do kraja jer ja najbolje znam što znači kada darivatelj odustane. Moj Igor kaže kako se ne bi ni upisao da ne misli ozbiljno. Kada se njegova krv tipizira i kada bude u registru, vjerujem da će ga pozvati da spasi nekoga iz američkog registra. To bi bila, po mom mišljenju, pravedna i poštena razmjena. Očekujem da će se i Alen upisati nakon Gaylonova posjeta.

Muž po godinama ne može biti darivatelj, ali je dobrovoljni davalac krvi. Taj dan kada je moj Igor dao krv u prostorijama Zaklade, novinarka TV Al Jazeera radila je priču o Zakladi i molila me za izjavu. Ako želite, možete pogledati: TV Al Jazeera, Porast svijesti o doniranju matičnih stanica.

Kada sam dobila njihove slike, odmah sam ih poslala u Zakladu, registar, sterilne jedinice, svim svojim doktorima itd. Moja dr. Serventi-Seiwerth rekla mi je da 100-postotni Indijanac ne može biti meni podudaran jer samo rasa može spasiti rasu: bijela bijelu, crna crnu, žuta žutu, a Indijanci su crvena rasa, nazvani po crvenoj zemlji – crvenokošci. Nismo ni svjesni koliko smo mi u Hrvatskoj i bivšoj Jugoslaviji podudarni jedni drugima. No, razmišljamo o tome, nego samo o tome kako ćemo jedni drugima napakostiti. Kada bismo bili dobri, koliko nismo jalni jedni drugima, ne zna se gdje bi nam bio kraj. Ne bi nam se ništa loše moglo dogoditi, a ni kriza nam ništa ne bi mogla. Danas je čovjek čovjeku vuk, a ne čovjek. Vjerujem da na svijetu ima više dobrih nego loših ljudi, samo se ne ističu, a i ne mogu od loših koji su uvijek u prvom planu.

Ispričala sam dr. Serventi priču koju je Gaylon ispričao meni. Njegov praprapradjed je njemačkih korijena iz obitelji Fisher. Oko 1800. godine doselio se u Ameriku, u New York, oženio se i dobio sina. Kada je sin imao 12 godina, krenuli su s grupom ljudi brodom u San Francisco preko Meksičkog zaljeva. Kapetan broda iskrcao ih je u Meksičkom zaljevu i otišao dalje. Kupili su zaprežna kola i nastavili put prema San Franciscu. Iz zasjede su ih dočekali Komanči i počela je borba. Bilo je

mrtvih na objema stranama. Komanči su dijete, prapradjeda, odveli sa sobom u šumu. On je naučio živjeti s njma u miru. Naučili su ga loviti i sve ostalo. Njegovi su roditelji preživjeli i tražili od Vlade SAD-a da vrati dijete. Pregovarali su i Komanči su ga vratili, ali on nije htio živjeti s roditeljima, već je pobjegao natrag Komančima. Kada je postao punoljetan, oženio se Indijankom iz plemena Komanča i zasnovao obitelj. Komanči su mu dali komad zemlje i njegov je prapradjed osnivač grada i države Teksas. Nijemci su istraživali. Priča je istinita i potvrđena. Gaylon kaže: „Moj prapradjed bio je 100-postotni Nijemac i postao je 100-postotni Komanč.“ Majka mu je također miješana i tako je on pokupio gene bijele rase i mene spasio.

Jako sam sretna što mi je baš on darovao život jer smo karakterom jako slični i podudarni. Živimo slične živote, imamo sličnu biološku prošlost, slično razmišljamo, iste stvari volimo i cijenimo, jako smo veseli i imamo smisla za smijeh i šalu, volimo život i ljude itd. U isto vrijeme kada sam ja tražila svoju biološku obitelj, on je vidio svoga oca na samrtnoj postelji i oprostio mu sve. Bog mi je stvorio dvojnika u Americi i brata. Volim ga kao svog Igora i Alena, i njega i njegovu obitelj. Duboko u duši osjećam da imam brata po krvi, brata koji mi je spasio život i kojemu se mogu povjeriti i s njim podijeliti dobro i zlo. On isto tako kaže za mene. Doći će sa suprugom početkom rujna. Djeca će ostati u kući, a djed i baka po majci, koji žive nasuprot njima, vodit će brigu o njima. Pitam se koliko taj čovjek ima dobrote u sebi kada dolazi o svome trošku s tolike daljine, samo da bi mene upoznao i sa mnom podijelio sretne trenutke. Brojim dane do njihova dolaska i ne mogu dočekati da ih zagrlim, poljubim i osobno im zahvalim.

24. svibnja 2013., Svjetski dan darivanja organa

Zove me gospođa Marija Rukavina i pita mogu li doći u Ministarstvo zdravlja da dam izjavu za HRT za emisiju „Hrvatska uživo“. U Ministarstvu zdravlja bit će konferencija za novinare o darivanju svih orga-

na. Rekla sam joj da ću napraviti sve što mogu za Zakladu jer je meni zahvaljujući Zakladi spašen život.

Slušajući izlaganje zamjenika ministra o tome koliko je ljudi u nas do sad spašeno zahvaljujući tomu što je Republika Hrvatska članica Eurotransplanta, meni su suze samo kapale. Jako je teška i hrabra odluka da, kada izgubite člana obitelji, a dok ga aparati održavaju na životu, odlučite darovati njegove organe koji su još u funkciji. To mogu napraviti samo dobri i od Boga odabrani ljudi.

U Hrvatskoj se više od 80 posto stanovništva izjašnjava da su vjernici, a Sveti Otac Ivan Pavao II. rekao je da je grijeh odnijeti u grob da trune sve što može spasiti ljudski život. Kada nas više nema, tijelo istrune, pojedu ga crvi i mravi i ostanu samo kosti. Duša ode tamo kamo je zaslužila. Mislim da je bolje da srce, pluća, jetra ili bubrezi žive i dalje u nekome. S tim njihovim organima i dalje žive naši najmiliji. Dala sam izjavu za „Hrvatsku uživo“, koju možete pogledati na Internetu kada utipkate: emisija na zahtjev, Hrvatska uživo 24. svibnja 2013. S desne strane imaju sve emisije iz ove godine po datumima.

25. svibnja 2013., subota, jubilej, 30 godina od prve alogene transplantacije u KBC-u Rebro

Velika mi je čast što sam živa i što sam dobila pozivnicu da prisustvujem svečanoj sjednici i proslavi ovog jubileja u hotelu Westin. Kristalna dvorana hotela bila je puna liječnika i sestara, novinara i pacijenata koji su imali uspješnu transplantaciju. Sjednica je započela himnom „Lijepa naša“, a završila ručkom za sve. Voditelj je bio g. Vojo Šiljak, a predsjedali su prof. Damir Nemet i doc. dr. Serventi-Seiwerth. Profesor Labar, iako je u mirovini, bio je glavni predavač jer je on prvi doktor u KBC-u Rebro koji je prije 30 godina sa svojim stručnim timom uspješno izveo prvu alogenu transplantaciju (transplantacija od nesrodnog davatelja, kao što je bila moja). Svi su naši

doktori stručni i sposobni, ali profesora Labara nitko nikada neće moći zamijeniti. Osim toliko izvedenih transplantacija i stručnosti, on je velik čovjek s velikim srcem i dušom, cijenjen i poznat u cijeloj svijetu. Čak bih se usudila reći da ga više cijene u svijetu nego kod nas. Svi gosti doktori bili su njegovi gosti i cijenjeni liječnici u Kanadi, Francuskoj i Austriji. To je sve slikovito prikazano na displeju i dobro objašnjeno.

Uz kraće stanke izmjenjivali su se naši doktori iz KBC-a Rebro sa svojim izlaganjima. Svatko od njih za određenu vrstu leukemije i druge hematološke bolesti. Posebno me razveselilo kada je prof. Nemet rekao da su ove godine preživjeli svi koji su imali transplantaciju. Da bi pacijent preživio, mora biti u fazi liječenja kada bolest nije previše uznapredovala i kada se primjenjuje ciljana kemoterapija, kao u mom slučaju, koja ne uništi imunost, tako da se organizam može sam boriti i izboriti. Jaka kemoterapija uništi i zdravo i bolesno, a imunost pada na nulu.

Još me je razveselilo predavanje dr. Mrsića koji je obećao da će se vratiti u bolnicu i nastaviti raditi svoj liječnički posao. Dr. Mrsić je imao predavanje o Zakladi Ane Rukavina. Rekao je da je broj od 40 tisuća uzoraka u hrvatskom registru na broj stanovnika jednak broju od 3 milijuna uzoraka u američkom registru.

Imamo mlade i sposobne liječnike hematologe, koji su naša budućnost i snaga. Imamo banku krvi i registar i našu Zakladu Ane Rukavina i najmoderniju medicinsku opremu u svijetu. Nitko ne treba ići na transplantaciju u inozemstvo. Sve što postoji u Europi i svijetu ima i kod nas. Neka naš novac koji smo uplaćivali i uplaćujemo u HZZO ostane u našoj domovini jer su kod nas transplantacije jeftinije. Na kraju smo se svi lijepo družili na ručku. Razgovarala sam sa svima i razmijenila iskustva s drugima koji su imali transplantaciju. Dala sam izjavu za Dnevnik Nove TV, da sam stupila u kontakt s darivateljem. Možete pogledati na Internetu: *Ana Begić upoznala svog donora koštane srži.*

Gđa Marija Rukavina otišla je prije kraja predavanja jer joj je bilo prebolno i preteško slušati o leukemiji, koju je Ana imala, a danas se lakše liječi jer je medicina napredovala i dostupni su novi lijekovi. Anina je slika često bila preko cijelog displeja. Meni je bilo jako teško pogledati je. Cijelo je vrijeme grizla usnu da ne zaplače i uzdisala. S obzirom na to da smo prijatelji, znam koliko pati i koliko joj je teško. Jedan sam dan bila kod nje doma. Mobitel joj stalno zvoni i stižu poruke, a na računalo *e-mail* poruke. Zovu ljudi iz cijele Hrvatske, iz Slovenije i iz Bosne, koja, nažalost, još uvijek nema svoj nacionalni registar. Ljudi zovu i traže pomoć i savjet. Gospođa Marija plaćući svakomu odgovori. Kaže meni da su to nečija djeca i da ona svaki put iznova proživljava svoju tragediju. Plačem zajedno s njom i molim se Bogu da joj da zdravlja i snage da to sve izdrži. Zato sam na početku rekla da je ona za mene živa Majka Terezija, koja zaslužuje Nobelovu nagradu za humanitarni rad. Ona i u Zakladi i izvan nje radi besplatno.

Vjerujem da će ova moja priča nekome pomoći da se uhvati ukoštac i bori sa svojom bolešću i pobijedi je. Isto tako vjerujem, kada moj darivatelj Gaylon dođe u Hrvatsku na promociju moje knjige, pa nas ljudi vide zajedno i vide da je živ i zdrav, da će i drugi poslati zahtjev u registar za upoznavanje svog darivatelja. Prva sam u Hrvatskoj koja je to napravila nakon transplantacije. Molim vas, slijedite moj primjer, a ako ne želite ili se bojite, javite se u naš registar i pošaljite pismo zahvale svomu darivatelju. To je najmanje što možete napraviti, a besplatno je.

Zaklada Ane Rukavina u svjetskom registru

Na kraju vam želim objasniti koliko je važno da podržimo rad naše i vaše Zaklade Ane Rukavina. Kažem naše jer to je zaklada svih nas i usudim se reći više za siromašne nego za bogate. Kada je čovjek bogat i bolestan, a treba transplantirati srce, pluća, jetra, bubreg ili gušteraču, može se liječiti u inozemstvu ili platiti da dođe prije na red. Siromah nema novca i preostaju mu samo molitva i vjera u Boga.

Međutim, kada trebate na transplantaciju koštane srži, krvotvornih matičnih stanica kao ja ili matičnih stanica iz pupkovine, ako nemate brata ili sestru koji su vam podudarni, imamo našu Zakladu Ane Rukavina, koja je u Svjetskom registru. Tu će vam se naći podudaran darivatelj. Možete biti najbogatiji čovjek na svijetu, no, ako nemate podudarnog dvojnika koji se upisao u registar i voljan vam je pomoći, nemate ništa. Bogatstvom to ne možete kupiti. Zato kažem da je to naša zaklada. Samo treba čvrsto vjerovati i nadati se.

Dr. Mrsić je bio Anin odjelni liječnik i ona je s njim razgovarala o proširenju Registra dobrovoljnih darivatelja koštane srži. Tad je u Registar bilo upisano samo 155 ljudi, većinom rodbina oboljelih. Ana je napisala pismo u *Gloriji*, od kojeg mi i sad trnci prođu tijelom. Ana je vjerovala da će se njoj naći darivatelj, a novcem prikupljenim za njeno liječenje proširiti naš registar.

Nažalost, Anu je Bog uzeo k sebi, a novcem prikupljenim za njeno liječenje osnovana je Zaklada Ane Rukavina. Na njenom je računu pri-

kupljeno oko 1.400.000 kuna te na računu limfoma i leukemije isto toliko. Zahvaljujući gospođi Mariji i Aninu mužu Igoru sav je novac podignut s računa do zadnje lipa i uplaćen za opće dobro.

Gospođa Marija mi je rekla da je to novac dobrih ljudi koji su uplaćivali za Anino liječenje. Ako se nije moglo pomoći njoj, treba pomoći drugima. Svatko zaslužuje drugu šansu. To mogu reći i napraviti samo veliki ljudi kao što je ona. Dok zaklada nosi Anino ime i dok je ona živa, svaka kuna i lipa bit će uplaćene za tipizaciju tkiva, rekla je. Kad ona ne bude mogla, tu je Anina sestra Goga, koja isto tako mnogo pomogne s pravne strane, a Goga ima malu Anu, koja je ista teta Ana, i sina Antu. Taj će se lanac kontrole nastaviti, a svi ljudi koji rade u Zakladi poštenu su ljudi, jer samo jedan radi za plaću, a ostalo su sve volonteri.

Zahvaljujući njoj i dr. Mrsiću, koji je ispunio obećanje dano Ani, danas imamo oko 40 000 uzoraka DNA pohranjenih u banci krvi u KBC-u Rebro. Prvi smo u svijetu po stanovniku. Oko 40 000 je darivatelja krvotvornih matičnih stanica i oko 5 000 darivatelja krvi iz pupkovine.

Da gospođa Marija i Anin suprug nisu taj novac dali, danas ne bismo imali našu zakladu, pa tako teško bolesni ne bi imali nadu i priliku za izlječenje, a ja ne bih ovo pisala jer ne bih bila među živima. O ovome treba pisati i govoriti, a isto tako i o bolesti, jer kada bismo svi šutjeli, ne bismo mogli pomoći jedni drugima.

Ja sam hrvatska umirovljenica, s mizernom invalidskom mirovinom. Već bih odavno bila mrtva da nije osnovana Zaklada i nađen mi podudarni darivatelj. Radu Zaklade može svatko pridonijeti 1 kunom odsrca, upisom za darivatelja i transfuzijom krvi, koja je uvijek potrebna pri operaciji i transplantaciji. Možete biti darivatelj koštane srži, koja se uzima iz zdjelične kosti pod narkozom, što traje kratko, i darivatelj krvotvornih matičnih stanica leukaferozom, što traje četiri do pet sati i bezbolno je kao vađenje krvi.

Dan kada je bila moja transplantacija, došla je američka doktorica i donijela transplantat za mene. Obišla je sterilne jedinice, tipizacijski

centar, banku krvi iz pupkovine i Zakladu Ane Rukavina. Bila je fascinirana svime što je vidjela i oduševljena pričom o Ani. Rekla je da Amerika na broj stanovnika nema uzoraka koliko ima Hrvatska. Zato nastavimo i podržimo rad naše Zaklade.

Molim sve ljude dobre volje koji žele postati potencijalni darivatelji da prije upisa u registar dobro razmisle žele li biti darivatelji i onoga trenutka kada ih pozovu nekome spasiti život. Ako se samo upišu pa odustanu, bolesnom daju lažnu nadu i uzalud troše novac Zaklade kojim se plaća test za tipizaciju.

Širom svijeta 7 milijuna ljudi trenutačno traži darivatelja. Obično ih 30 posto nađe darivatelja u obitelji, a 70 posto u svjetskom registru. U svjetskom registru *Bone Marrow Donors Worldwide* danas ima 20 790 748 potencijalnih darivatelja (20 229 219 koštane srži i 561 529 krvi iz pupkovine).

Molim vas, budite i vi nečiji dvojniki i spasite nekome život.

Na kraju ove knjige evo nekoliko korisnih informacija za sve sa stranica Zaklade Ane Rukavina.

Molim sve oboljele koji se liječe od hematoloških bolesti (leukemije, limfoma i ostalih) da pogledaju film „Klasa optimista“ i neka se bore svom snagom da prežive. Također molim njihove obitelji, prijatelje i ostale koji su im materijalna i psihička potpora da ga pogledaju i da ostanu prijatelji i u dobru i u zlu. Bilo bi dobro da taj dokumentarac pogledaju i zdravi ljudi, ljudi koji samo jure i žure i trče za materijalnim, da zastanu na trenutak i razmisle o smislu i prolaznosti života.

Svoje sam iskustvo pretočila u knjigu, a Lana u film. Bit ćemo sretni ako to pomogne bar jednoj osobi da se bori za život i preživi, kao što smo nas dvije. Optimizam i nadu nikada ne smijete izgubiti. Kada vam je teško, plačite, nije sramota, ali se odmah poslije toga nastavite boriti dalje. Kineska poslovice kaže: „Padni sedam puta, ali ustani osam puta.“ Nije sramota posrnuti i pasti, ali je sramota ne potruditi se ustati.

Lana Šarić: *Klasa optimist*

Članica Izvršnog odbora Zaklade Lana Šarić, i sama oboljela i liječena od leukemije, režirala je svoj prvi dokumentarni film „Klasa optimist“, o suočavanju s potencijalno smrtnom bolešću – leukemijom i svemu onome što dolazi nakon liječenja. Film je premijerno prikazan 4. ožujka 2010. u programu Zagrebdoxa.

Lana Šarić je rođena u Zagrebu 1983. godine. Diplomirala je dramaturgiju na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Bavi se pisanjem za kazalište i televiziju te kazališnom režijom. „Klasa optimist“ prvi je film koji je režirala. U slobodno vrijeme voli ploviti.

Tijekom liječenja od leukemije s Anom je boravila na istom odjelu, vodile su istu borbu s bolešću. Nakon Anine smrti aktivno se priključila Zakladi, upozoravajući na probleme oboljelih, kroz koje je i sama prošla. Stoga ću i ovu prigodu iskoristiti da citiram Lanu:

Imamo Zakladu, Registar i Banku umbilikalne krvi, ali to za pacijente nije dovoljno. Ono što još treba napraviti nije posao Zaklade, već resornog ministarstva i države. Kada sazna dijagnozu, onome tko je do jučer bio zdrav preko noći ruši se svijet. Iz normalnog života treba prijeći u poluživot, u borbu, u izolaciju, u muku koja traje mjesecima. Onaj koji mora podnijeti tako nešto zaslužio je najbolje bolničke uvjete koji postoje, zaslužio je sve lijekove besplatno i sve pretrage odmah, u Hrvatskoj i besplatno.

Od pisanja ovog članka ponešto se i promijenilo. Hrvatska je nabavila PET aparat, pacijenti se pregledavaju na teret HZZO-a, odjel hema-

tologije na Rebru renovira se, grade se nove bolničke sobe, od kojih će svaka imati svoju kupaonicu. Bili smo svjedocima nekih tragičnih slučajeva s odjela hematologije koji su dospjeli u javnost, ali zaključak je da su upravo ti slučajevi još više pokazali s kakvim se situacijama hematolozi susreću i koliko je tanka linija između života i smrti. Većinom smo svi bili mladi ljudi i problem su nam predstavljale vrlo banalne stvari, poput nedostatka stalaka za infuziju s kojima bismo se mogli kretati, nejestive bolničke hrane, neudobnih kreveta (samo u prvoj terapiji morala sam provesti 40 dana u komadu u sobi veličine nekoliko metara kvadratnih. To je bio sav moj svijet.), nedostatka sanitarnih čvorova, ventilacijskih uređaja, manjka bolničkih kreveta.

Mnogi pacijenti morali su se ići liječiti u inozemstvo ili su morali sami platiti svoju terapiju.

Kako je kada obitelj naprosto nema novaca? Što onda? Ići u novine? Još jedna mučnina i gorčina? Kako se osjeća neko dijete kada mora pozirati za Jutarnji list da bi kupilo život? Zašto ne ide bez toga? Stotinjak tisuća kuna za neki veliki sistem nije puno. Za prosječnu hrvatsku obitelj to je nedostižna suma.

Činjenica da je hematološki odjel uopće uspijevao funkcionirati te dvije godine što sam ga posjećivala pravo je čudo. Imamo zahvaliti isključivo liječnicima i medicinskim sestrama. I gotovo svatko tko je ikada bio na tom odjelu imao je potrebu nešto mu pokloniti ili napraviti nakon što se konačno pozdravio s njime. Ponekad želim uzeti kameru i pokazati kako to izgleda, pokazati kako izgleda ono što svaki oboljeli mora proći.

... Pred nekoliko mjeseci rekla sam da ne želim da više itko piše pisma poput Aninog. Njeno pismo potreslo je Hrvatsku. Ali ostajem pri svojoj želji.

Danas, dvije godine poslije, pred hrvatskom je javnosti još jedan veliki korak, a to je da ljudi koji se žele uključiti u registar i biti po-

tencijalni darivatelji koštane srži u danom trenutku to zaista i postanu. Neki su od njih to i prihvatili bez ikakvih ograda, kod nekih je ipak prevladao strah i vjerojatno neinformiranost oko mogućih zdravstvenih posljedica za donora. Hrvatski građani načelno su altruistični i sve svjesniji važnosti dobrovoljnog pomaganja bolesnima, a pred institucijama, Zakladom i svima nama je zadatak da destigmatiziramo doniranje koštane srži kao mogući zdravstveni rizik za donore.

Prof. dr. Mirando Mrsić:

Banka krvi iz pupkovine

Pitanja i odgovori o banci krvi iz pupkovine

Posljednjih desetak godina sve više pozornosti znanstvene javnosti usmjereno je na istraživanja matičnih stanica. Istraživanja na ovom području, posebno kada se govori o kloniranju te fetalnim stanicama, predmet su etičkih rasprava i prijepora. Zahvaljujući ovim pitanjima, koja su s pojavila početkom stoljeća, istraživanja su se usmjerila na matične stanice koje se nalaze u pupkovini.

1. Što je to krv iz pupkovine?

Krv iz pupkovine, koja se još naziva i umbilikalnom krvi, jest krv koja se nalazi u krvnim žilama pupčane vrpce i posteljice. Nakon rođenja djeteta pupčana se vrpca podveže i ta krv ostaje u krvnim žilama. Istraživanja su pokazala da se u krvi u pupkovini nalaze visoko vrijedne matične stanice iz kojih, osim stanica koštane srži, mogu nastati i druge stanice.

2. Što su matične stanice i čemu služe?

Matične stanice imaju sposobnost stvaranja različitih tkiva, organa i organskih sustava ljudskog tijela. Matične stanice, koje se nalaze u krvi iz pupkovine, imaju sposobnost stvaranja stanica koštane srži i obrambenog sustava. Iz tih stanica nastaju eritrociti – stanice koje prenose kisik, leukociti – stanice koje služe za obranu organizma i trombociti – stanice koje sprečavaju nastanak krva-

renja. U ljudskom organizmu postoje tri izvora tih stanica. To su koštana srž, periferna krv i krv iz pupkovine. U današnje vrijeme, matične stanice se primjenjuju u liječenju hematoloških bolesti, kao što su leukemija i bolest limfom. Nakon primjene kemoterapije i prethodne pripreme, matične se stanice putem periferne krvi infundiraju bolesniku te se na taj način bolesna koštana srž zamijeni zdravom. Sposobnost tih stanica da se razviju u druge stanice i organe otkrivena je tek nedavno, što će možda otvoriti nove mogućnosti liječenja mnogih bolesti (tzv. regenerativna medicina) kao što su infarkt miokarda, oštećenja spinalne moždine, moždani infarkt ili Alzheimerova bolest. Danas su najintenzivnija istraživanja upravo u tom smjeru te je moguće očekivati veliki napredak na tom području.

3. Koja je razlika između matičnih stanica iz pupkovine i ostalih matičnih stanica?

Matične stanice iz pupkovine najmlađe su stanice. Druge su po redu stanice embrionalne stanice, koje se, zbog etičkih prijedloga, više ne primjenjuju u liječenju. Treća i najstarija skupina jesu odrasle matične stanice koje se nalaze u djece i odraslih. One su već usmjerene prema određenom tkivu, na primjer matične stanice koštane srži i periferne krvi. Te stanice nemaju takvu proliferativnu sposobnost kao stanice pupkovine ili embrionalne stanice.

4. Koje se sve bolesti liječe transplantacijom matičnih stanica krvi iz pupkovine?

Najčešće se transplantacijom liječe bolesnici oboljeli od leukemije i drugih zloćudnih bolesti, te bolesnici s nasljednim poremećajem obrambenog sustava, metabolizma i sinteze hemoglobina.

Maligne su bolesti akutna limfocitna leukemija, akutna mijelocitna leukemija, kronična mijeloična leukemija, mijelodisplastični sindrom, neuroblastom, a nemaligne su bolesti adrenoleukodis-

trofija, amegakariocitna trombocitopenija, Blackfan-Diamondov sindrom, kongenitalna diskeratoza, Fanconijeva anemija, Guntherova bolest, Hunterov sindrom, Hurlerov sindrom, teška aplastična anemija, Kostmanov sindrom, Lesch-Nyhanov sindrom, osteopetroza, teška kombinirana imunodeficijencija, talasemija, x-vezani limfoproliferati.

5. Kako se prikuplja krv iz pupkovine?

Krv iz pupkovine prikuplja se odmah nakon rođenja djeteta i njegova odvajanja od posteljice. Dijete se od posteljice odvaja rezanjem pupkovine. Još dok se posteljica nalazi u maternici, pupkovina se dezinficira te se ubode pupčana vena iglom spojenom s vrećicom koja omogućuje prikupljanje što veće količine krvi zaostale u posteljici. Postupak traje nekoliko minuta. Radi prikupljanja krvi iz pupkovine, uobičajeni tijekom porođaja se ne smije mijenjati. Sigurnost majke i djeteta na prvom je mjestu. Postupak prikupljanja krvi je bezbolan i nije opasan ni za majku ni za dijete.

6. Kako točno izgleda sam proces pohrane tih stanica?

Prikupljena krv iz pupkovine mora biti obrađena i pohranjena unutar 48 sati od porođaja. Odmah nakon prikupljanja krv se dostavlja u banku u kontroliranim uvjetima. Automatskom obradom prikupljene krvi uklanjaju se eritrociti i plazma, a izdvaja sloj leukocita u kojem se nalaze matične stanice. Taj sloj stanica upotrebljava se za transplantaciju. Stanicama se dodaje krio-protektivna otopina koja omogućuje zamrzavanje na vrlo niskim temperaturama. Zamrznute stanice čuvaju se u spremnicima s tekućim dušikom na $-196\text{ }^{\circ}\text{C}$.

7. Je li prikupljanje krvi uvijek uspješno?

Nažalost, prikupljanje krvi iz pupkovine nije uvijek uspješno. Katkad je volumen krvi iz pupkovine nedostatan ili se krv može

zgrušati tijekom postupka prikupljanja. To ne znači da postoji neki problem sa zdravljem majke ili djeteta! Općenito se drži da tek svaka treća darovana krv zadovoljava postavljene kriterije za pohranu u javnu banku. Krv iz pupkovine koja ne zadovoljava zahtjeve kvalitete za javnu banku može se iskoristiti za unaprjeđenje procesa obrade i pohrane krvi, te istraživanja za razvoj transplantacije.

8. Je li količina važna kada je u pitanju krv iz pupkovine?

Da, potrebno je prikupiti svaki mililitar krvi iz pupkovine. Naime, broj je matičnih stanica proporcionalan volumenu krvi iz pupkovine. U većini je slučajeva broj matičnih stanica u korelaciji s pohranjenim volumenom. Što je veći volumen, više je stanica. To je posebno važno u slučaju kada se umbilikalna krv donira u javnu banku koja pohranjuje transplantate za liječenje odraslih bolesnika. Kada se pak krv iz pupkovine pohranjuje za vlastitu potrebu, volumen je važan, ali nije presudan za pohranu, jer se ne zna hoće li krv iz pupkovine biti rabljena za liječenje djeteta ili odrasle osobe ili će biti upotrijebljena za obnovu oštećenog tkiva, za što će trebati manji broj stanica.

9. Tko može darovati krv iz pupkovine?

Većina žena može darovati krvi iz pupkovine. Međutim, moramo biti sigurni da je darovana krv iz pupkovine sigurna za primatelja. Stoga svaka darivateljica krvi iz pupkovine ispunjava zdravstveni upitnik s pitanjima o vlastitu zdravstvenom stanju, kao i o zdravstvenom stanju članova obitelji, uključujući pitanja o trudnoći i lijekovima koje uzima. Jedan se dio pitanja odnosi na trenutačni i prethodni način života, a uključuje pitanja o seksualnoj aktivnosti i upotrebi droga. Trudnica koja daruje krv iz pupkovine mora biti punoljetna (starija od 18 godina). U slučaju blizanačke ili druge višeploidne trudnoće, ne može se

darovati krv iz pupkovine. Kod višeplođnih trudnoća posteljica je manja nego kod jednoplođne trudnoće pa se stoga nakon porođaja ne može prikupiti dovoljno krvi iz pupkovine za javnu banku.

10. Može li prikupljanje matičnih stanica na bilo koji način naštetiti majci ili djetetu?

Krv se prikuplja kada se dijete rodilo, a pupčana je vrpca već podvezana i dijete odvojeno od posteljice. Prikupljanje je bezbolno, jednostavno i sigurno za majku. Samo prikupljanje nema utjecaja na normalan tijek porođaja. U većini slučajeva prikupljanje krvi iz pupkovine traje oko 5 minuta, jer nakon toga počinju normalni procesi zgrušavanja u pupčanoj vrpci i posteljici.

11. Što su to banke krvi iz pupkovine?

Osnivanje banaka umbilikalne krvi znak je tehnološkog napretka, a početak rada takve banke svrstava Hrvatsku među zemlje u kojima se takvi programi provode već dugi niz godina. U bankama se pohranjuju matične stanice iz pupkovine koje mogu pomoći u liječenju mnogih za život opasnih bolesti. Kako se krv iz pupkovine može iskoristiti za transplantaciju krvotvornih matičnih stanica (KMS) na isti način i za iste bolesnike kao i koštana srž ili KMS iz perifernih matičnih stanica, počele su se osnivati banke krvi iz pupkovine.

12. Koliko u Hrvatskoj ima banaka?

U Hrvatskoj postoje dvije vrste banaka za pohranu matičnih stanica iz pupkovine, dobrovoljna „Ana Rukavina“ i obiteljska, odnosno banka umbilikalne krvi za vlastite potrebe. Pravilnikom o radu banaka umbilikalne krvi, koji je donijelo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, regulirano je da su te dvije banke pod istim krovom. Jedina takva banka u Hrvatskoj nalazi se u Kliničkom bolničkom centru Zagreb.

13. Koliko se dugo mogu čuvati smrznute stanice?

Još uvijek nije poznato koliko se dugo zamrznuti pripravak krvi iz pupkovine može čuvati. Istraživanja pokazuju da krv iz pupkovine ima ista biološka svojstva kao i prije zamrzavanja nakon više od 15 godina čuvanja u tekućem dušiku. Daljnja ispitivanja mogu pokazati da je životni vijek ovih stanica ograničen ili da se krvotvorne matične stanice mogu čuvati beskonačno.

14. Koja je razlika između javnih i obiteljskih banaka?

Javne su banke neprofitne ustanove i pohranjuju krv iz pupkovine za opću dobrobit. One su povezane u međunarodnu mrežu pa se pohranjeni transplantati mogu rabiti za liječenje bolesnika širom svijeta. U obiteljskim se bankama pohranjuje krv iz pupkovine za osobne potrebe, kako bi u slučaju potrebe bile iskorištene u liječenju članova obitelji. Ta je krv svojevrsno biološko osiguranje. S obzirom na to da nije točno poznata svrha za koju će stanice u budućnosti biti iskorištene, ne postoje jasno definirani zahtjevi kvalitete koje mora zadovoljiti autologna krv iz pupkovine pohranjena u privatnu banku. Stoga se u obiteljsku privatnu banku pohranjuje sva prikupljena krv iz pupkovine koju je moguće adekvatno obraditi.

15. Koliko stoji pohranjivanje stanica u obiteljske banke?

Cijena pohrane i čuvanja do djetetove punoljetnosti (18 godina) iznosi oko 15 000 kuna, dok je cijena vađenja krvi iz pupkovine i priprema za dostavu 1 000 kuna, što se plaća rodilištu u kojemu se krv iz pupkovine uzima.

16. Koji su glavni razlozi za doniranje krvi pupkovine u javne banke?

Današnji princip liječenja sastoji se od toga da se visokim dozama citostatika i zračenjem uništi bolesna koštana srž, međutim, tim se postupkom istodobno uništavaju i bolesnikove matične

stanice. Bez drugih matičnih stanica, bilo da su to bolesnikove vlastite matične stanice pohranjene u tekući dušik ili matične stanice davatelja, odnosno umbilikalne krvi, bolesnikov život ne bi bio moguć. Bez pomoći tih stanica bolesnici ne mogu preživjeti više od dva do tri mjeseca.

17. Treba li nabaviti poseban materijal za prikupljanje krvi iz pupkovine za potrebe pohranjivanja u javnoj banci?

Nije potrebno. Obitelj koja daruje krv nema nikakvih troškova. Kada se krv iz pupkovine prikuplja za vlastite potrebe, materijal za prikupljanje se naplaćuje. U tom slučaju materijal je uračunan u cijenu prikupljanja i pohrane. Na početku rada javne banke potrošne materijale nabavljala je Zaklada Ane Rukavina. Danas se javna banka financira iz sredstava banke za osobne potrebe.

18. Koliko stoji pohranjivanje u javne banke i koliko se ondje čuva krv iz pupkovine?

Darivanje krvi iz pupkovine u javnu banku dobrovoljno je i anonimno. Obitelj koja daruje krv nema nikakvih financijskih obveza. Za sada nema podataka o razdoblju u kojem se mogu sačuvati stanice krvi iz pupkovine. Većina javnih banaka krv iz pupkovine danas čuva 10 godina. Krv se čuva u tekućem dušiku na minus 196 Celzijevih stupnjeva. Na temelju rezultata suvremenih znanstvenih istraživanja pretpostavlja se da će se stanice, uz kontrolirane uvjete, moći čuvati neograničeno.

19. Što ako komu zatreba baš krv iz pupkovine moga djeteta?

Javne banke krvi iz pupkovine dostavljaju podatke o raspoloživim transplantatima nacionalnim registrima dobrovoljnih darivatelja matičnih stanica koji su povezani u međunarodnu mrežu. Kada nekom bolesniku zatreba liječenje transplantacijom krvotvornih matičnih stanica, pretražuju se registri. Šansa da donirana krv

bude izdana je 15 % nakon što prođe deset godina od uvrštenja u registar. Obiteljska banka, odnosno banka krvi iz pupkovine za vlastite potrebe, ne ulazi u dobrovoljni Registar krvi iz pupkovine, jer nije namijenjena za liječenje drugih osoba osim članova obitelji.

20. Kolika je vjerojatnost da se to dogodi?

Krv iz pupkovine pohranjena u obiteljsku banku ne može biti izdana za liječenje drugog bolesnika jer je namijenjena za liječenje obitelji i vlasništvo je obitelji koja je krv pohranila.

21. Kolika je vjerojatnost da u javnoj banci nađemo adekvatnog donora?

Šansa da se jedna krv iz pupkovine iskoristi za transplantaciju jest oko 1:30.000 do 100.000, ovisno o tome o kojoj je etničkoj skupini riječ. Kako se ne zna koja će se krv iskoristiti, sva se prikupljena krv treba obraditi, testirati i čuvati na jednak način.

22. Tko se sve može koristiti stanicama iz obiteljske banke?

Stanice iz obiteljske banke namijenjene su za liječenje samog vlasnika te krvi, odnosno članova obitelji čija je krv pohranjena.

23. Kako se umbilikalna krv dostavlja do banaka?

Krv iz pupkovine može biti do 36 sati na sobnoj temperaturi bez potrebe za pohranom u hladnjaku. No, u svakom slučaju, bolje je krv što prije dostaviti u Banku. Za rodilišta u Zagrebu prijevoz krvi iz pupkovine organizira Klinički bolnički centar Zagreb. Za rodilišta izvan Zagreba krv se dostavlja sanitetskim prijevozom ili putem kurirske službe.

24. Kako mogu donirati krv ako živim negdje izvan Zagreba?

Osim u zagrebačkim bolnicama, krv za pohranjivanje u javnoj banci prikuplja se i u drugim gradovima diljem Hrvatske – Splitu, Zadru, Osijeku, Rijeci, Dubrovniku, Karlovcu, Čakovcu, Virovitici, Vinkovcima, Puli, Koprivnici, Varaždinu i Zaboku. Iz tih se centara krv transportira do Zagreba. Dakle, svima u Hrvatskoj koji žele darovati krv iz pupkovine u javnu banku to je omogućeno.

25. Gdje se mogu dodatno informirati o pohranjivanju krvi iz pupkovine?

Za sve dodatne informacije zainteresirane obitelji mogu se obratiti u Zavod za kliničku transfuziologiju KBC-a Zagreb – tel. 01 23 88 708. Dodatne se informacije nalaze i na internetskim stranicama www.kbc-zagreb.hr i zaklada-ana-rukavina.hr.

Anino pismo *Želim život*

Uz dopuštenje gospođe Marije Rukavina

Pitala sam gospođu Mariju mogu li Anino pismo staviti na kraj knjige, da se svi zajedno podsjetimo što je ta mlada i hrabra žena napisala i kako je tim pismom pokrenula i ujedinila sve građane Hrvatske i naše susjede iz Bosne i Hercegovine, koji, nažalost, još uvijek nemaju registar i banku.

Sjećam se kao da je bilo danas. Taj dan sam išla na redovitu kontrolu u KB Dubrava k prof. Pejši. Kupila sam *Gloriju* na kiosku, sjela u tramvaj i čitala. Suze su mi kapale na to pismo, nisam ih mogla zaustaviti. Vjerovala sam da će se Ani naći donor i da će se izliječiti. Molila sam se za njeno ozdravljenje i ni na tren nisam pomislila da bi ona mogla izgubiti tu bitku.

Moji nalazi tada su bili odlični, a bolest je bila u remisiji (u fazi mirovanja) osam godina. Godinu dana poslije došlo je do mutacije gena i promjene bolesti u mijelofibrozu, s trombocitopenijom. Prije tri godine počelo je traženje darivatelja za mene i imala sam transplantaciju zahvaljujući Zakladi Ane Rukavina. Da nije bilo Zaklade, koja je ubrzala postupak pretraživanja svjetskog registra, danas ne bih bila živa.

Pišem ovo zato što nitko ne zna kada će se razboljeti i od kakve bolesti. Jučer sam to bila ja, danas je netko drugi, a sutra netko treći od nas. Samo udruženi možemo pomoći jedni drugima i napraviti veliku stvar.

Dok su mi djeca bila mala, a ja sam puno radila, često sam se pitala koji je smisao takvog života. Dođem s posla i kuham, perem posuđe,

rublje, glačam, kontroliram i pomažem oko zadaće, kada su bolesni, mjerim temperaturu i ne spavam itd. Za vrijeme rata i poslije brinula sam se za svoju mamu i tetu. Katkad sam bila toliko umorna da bih zaspala u tramvaju. Nisam bila svjesna da su to bile moje najbolje godine života.

Nisam bila znala tko je moj darivatelj. Amerika je velika i u njoj žive ljudi svih rasa, vjera i nacija. Znala sam samo da je VELIK ČOVJEK i samo to je važno. Za mene postoje dvije vrste ljudi, dobri i loši. Ili ste čovjek ili nečovjek. Zato sam svog darivatelja u pismu nazvala: DOBRI, NEPOZNATI ČOVJEČE. To je za mene najveća titula.

Dobar dan,

ja sam Ana Rukavina, rođena sam i živim u Zagrebu, uskoro ću 30, novinarka sam političkog dnevnika Vjesnik, i, nažalost, to je za sad sve lijepo od mene. Moja prava osobna karta zapravo je nešto drugačija, od svibnja 2005. godine bolujem od leukemije, stoga vas molim za 10 minuta vremena kako bih vam ukratko opisala svoju priču iz bolesničke sobe na Rebru.

Ne bojte se, nije tako tragična, nisam depresivna, meni se jednostavno dogodio život, iz kojeg i vi možda možete nešto naučiti.

Sredinom 2005. kronično iscrpljena završila sam u ambulanti u kolima Hitne pomoći. Liječnik koji me na Rebru primio samo je zabrinuto klimao glavom, a ja sam ga, danas je to pomalo smiješno, uvjeravala da mi da lijekove, pusti me kući i da ću doći za nekoliko dana ako mi ne bude bolje. Bezuspješno, moja krvna slika bila je gora od svih onih očajnih na našim novim dokumentima. Osjećala sam nemir, strah i po glavi mi se motala misao da možda bolujem od one bolesti od koje umire glavna glumica filma uz koji su 70-ih godina plakale sve majke, mislim da se zvao Love story. Na moju veliku žalost, bila sam u pravu, no tu riječ nisam uspijevala izgovoriti. Suze, apaurini, a potom ravnodušnost.

Podvlačila sam crtu misleći kako sam u svojih 28 godina uspjela odrasti voljena u divnoj obitelji, zaslužiti ljubav, supruga i prijatelja, putovati, raditi posao koji me još i danas veseli. Tonula sam tješeći se logikom razvoja situacije, sve dok mi na pamet nije pala jedna prilično glupasta misao. Obožavam sladoled, lješnjak je moj prvi odabir, ali tog ga ljeta nisam okusila, preduhitrio me odlazak u bolnicu.

Pa, zar je moguće da više nikada neću jesti sladoled od lješnjaka? Jesam li se spremna odreći svega i svih koje volim? Tog sam dana preplašena, ali odlučna krenula u lobiranje za vlastito ozdravljenje. Prihvatila sam izazov i bila od prvog dana prebolno svjesna što me snašlo. Jednu bitku protiv takvog suparnika već sam izgubila, a poraze kad te besramno pokradu, ne podnosim. Moj tata Gordan, umro je 2003. u 54. godini života, karcinom pluća. To me doista slomilo. No, dobro, liječila sam se 6 mjeseci, do listopada 2005., na Odjelu za transplantaciju koštane srži na KBC-u Rebro, kod profesora Borisa Labara i njegova liječničkog tima. Moram priznati da obožavam svoje liječnike i sestrice, i što je još ljepše, mislim da su osjećaji uzajamni. Oni su moja velika obitelj, bez lažnog uljepšavanja i ulijevaju mi sigurnost tako da mi prepustiti vlastiti sudbinu u njihove ruke ne pada ni najmanje teško.

Obavila sam kemoterapije i potom sam transplantirana. Sve je išlo nekim polaganim tokom, svakim danom sam bivala bolje. Konačno, pomislila sam ljetos, lagano vraćam život u prave tračnice i ostavljam sve ružno iza sebe. Čvrsto sam u to vjerovala. No, onda je stigao rujan i prve glavobolje koje su ubrzo prerasle u danonoćne migrene, izgubila sam vid na desno oko, trpjela nesnosne bolove i otežano hodala. Usprkos tome, pretrage su bile u redu, a onda je sve krenulo ispočetka.

Sredinom listopada ponovno ona ista hitna, Rebro, ovaj sam put barem znala proceduru. Nakon odrađenih pretraga potvrđeno je da se moja stara poznanica vratila, pronašli su leukemijske stanice

u likvoru. Što da vam kažem kako sam se osjećala, iskreno, toga se i ne volim sjećati, najteže mi je zapravo bilo sve ponovno priopćiti svojoj obitelji.

Tražila sam ponovno neki motiv, nešto da me pokrene jer ja sam sve samo ne tužna i depresivna osoba. Za mene predaja nikada nije bila opcija. Često sam u životu i poslu zbog toga dobila po nosu, ali što ću kad drugačije ne znam. Beskrajno volim život i ljude, znam i imam za koga živjeti. Ponekad mi se čini da mi ni 100 godina ne bi bilo dovoljno da učinim sve što je Onaj na nebu namijenio za mene.

Ipak, došla sam do točke kad više ne mogu sama i kad mi treba pomoć dobrih ljudi. U razgovoru s liječničkim timom o daljnjem tijeku liječenja, kemoterapijama, zračenju mozga i, naposljetku, vrlo riskantnoj transplantaciji koštane srži od nesrodnog donora koja me očekuje oko Nove godine, otvorena je mogućnost odlaska na liječenje u SAD, i(li) nabavka skupih lijekova, imunosupresiva koji nisu dostupni našem tržištu, a mogli bi pomoći da se izvučem iz ove priče, da ona dobije sretan kraj.

Zapravo mi je teško sročiti što od vas točno želim zamoliti, znam, rekla sam na početku 10 minuta, ali nisam bila sasvim iskrena. Nemojte zamjeriti, nije mi lako. Sve moje želje zapravo stanu u dvije riječi, želim život. Svjesna sam svih rizika koji me očekuju, spremna sam i na deblji kraj, nije me strah, samo se ne želim okrenuti i otići a da nisam sigurna da sam učinila sve što sam mogla da se još neko vrijeme zadržim tu među vama. Apsolutno vjerujem svojim liječnicima, ali znam gdje živim, stoga vas najljubavnije molim da mi pomognete. Jedino što vama, i sebi moram obećati jest da ću se truditi biti hrabra, vedra i kad bude teško. A bit će, to sigurno znam.

Želim vam ugodan dan!

Hvala!

Ana Rukavina

Zahvala

Na kraju želim zahvaliti svima. Nemojte mi zamjeriti što sam složila ovakav redoslijed. Prvo zahvaljujem dragom Bogu što je stvorio dva identična dvojnika u američkom registru, zatim svojim darivateljima koji su se upisali u registar, Zakladi Ane Rukavina, cjelokupnom stručnom medicinskom osoblju s profesorom Labarom na čelu u sterilnim jedinicama i na hematologiji u KBC-u Rebro, dr. Kindi. Svi su oni toliko dobri i topli i puni razumijevanja. Sterilne jedinice poseban su odjel, gdje leže najteži bolesnici. Njihov topli pogled i smiješak ulijeva vam nadu i povjerenje. Također zahvaljujem Nataši Bijelić koja radi u Registru, liječnicima u tipizacijskom centru i banci krvi i liječnici iz Amerike, koja je donijela transplantat.

Zahvaljujem svojoj obitelji, a posebno svome mužu, koji mi je cijelo vrijeme bio potpora u svakom smislu. Bez njega ja to ne bih uspjela. On je vodio brigu o svemu, a moja jedina briga u sterilnim jedinicama bila je da se borim i preživim. Zahvaljujem svojim prijateljicama koje su mi bile podrška i u dobru i u zlu. To su: Ana, Jasna, Anđa, Ankica, Marion i Zvezdana. Zahvaljujem svima koji su me nazvali, poslali poruku i pitali za mene. Zahvaljujem ekipi emisije „Misija zajedno“, koja je našla moje korijene, a posebno Sanji, Rahaeli i Robertu.

Zahvaljujem u ime svih bolesnih svim ljudima dobre volje koji su na bilo koji način pomogli radu Zaklade, od onih koji su uplatili 10 kuna pa naviše do onih koji su se upisali u registar.

Posebno zahvaljujem gospođi Mariji Rukavina i njezinoj obitelji te dr. Mirandu Mriću.

Zahvaljujem medijima svih vrsta koji su pomogli u edukaciji građana i promicanju rada Zaklade. To su sve TV kuće, novine, radio i Internet.

Zahvaljujem svim dosadašnjim vladama i političkim strankama koje su novcem ili na drugi način pomogle radu Zaklade.

Zahvaljujem predsjedniku RH dr. Ivi Josipoviću.

Bit ću jako sretna ako od prodaje ove knjige, novcem darovanim u Zakladu skupim za jednu tipizaciju i nekome baš tom tipizacijom pomognem ili ako ovo netko bolestan pročita i izbori se za život. Vjerujte mi, nitko ne zna koliko je jak dok se ne uhvati ukoštac i ne počne se boriti. Kada sam uspjela ja, možete i vi, jer ja nisam ni bolja ni pametnija od vas, možda samo malo optimističnija.

VELIKA HVALA SVIMA!

Ankica Begić

Biografija autorice

Ankica Begić rođena je 1964. godine u selu Tisova, općina Prijedor, Republika Bosna i Hercegovina. U Prijedoru je završila upravnu školu, a u Zagrebu živi od 1985. godine.

Udana je i ima dva sina blizanca. Radila je u Ministarstvu unutarnjih poslova. Danas je zbog bolesti u invalidskoj mirovini.

Dnevnik liječenja matičnim stanicama vodila je u želji da, ako preživi, pomogne Zakladi Ana Rukavina, Hrvatskom registru darivatelja koštane srži i matičnih stanica te svima onima koji se liječe od krvotvornih malignih bolesti.

Biblioteka Profil klinika

Dosad objavljeno:

Roberta Berci i Dragica Barbarić: Životolovka – Od depresije do punine života

Ankica Begić: Indijanac Komanč, moj brat po krvi – Dnevnik liječenja matičnim stanicama, ispovijest iz sterilnih jedinica

U pripremi:

Obračun s anoreksijom

Obračun s astmom